

NACZELNY DYREKTOR
ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

*Sprawozdanie z działalności
Archiwów Państwowych
w 2021 roku*

Sprawozdanie zatwierdzone
przez Radę Archiwalną
w dniu 10 maja 2022 r.

ARCHIWA
PAŃSTWOWE

Warszawa 2022

Słowo Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych

Szanowni Państwo,

sieć Archiwów Państwowych działa nieprzerwanie od czasu podpisania przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego „Dekretu o organizacji archiwów państwowych i opiece nad archiwaliami” 7 lutego 1919 r. I choć wiele się od tego czasu zmieniło, to sieć niezmiennie służy Polakom, gromadząc, zabezpieczając i udostępniając dziedzictwo dokumentacyjne, jakim jest narodowy zasób archiwalny. Aby profesjonalizować nasze działania, zwłaszcza w tak trudnym dla wszystkich okresie pandemii COVID-19, w 2021 r. przyjęta została „Strategia rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030”. Wskazuje ona najważniejsze cele i kierunki rozwoju sieci Archiwów Państwowych, pełniących niezmiennie tę samą misję, którą jest trwale zachowanie świadectw przeszłości i zapewnienie do nich powszechnego dostępu w celu wspierania rozwoju państwa i społeczeństwa.

Do kluczowych działań realizowanych w 2021 r. należały inwestycje w infrastrukturę budowlaną i informatyczną Archiwów Państwowych w celu podniesienia standardów ochrony, zabezpieczenia i dostępności narodowego zasobu archiwalnego. Objęły one m.in. rozpoczęcie realizacji projektu „Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów Archiwów Państwowych w Polsce – etap I – przygotowanie dokumentacji”. W roku sprawozdawczym podpisano umowy na opracowanie inwentaryzacji budowlanej oraz audyty energetyczne dla ponad 20 budynków Archiwów Państwowych. Równoległe z projektem kompleksowej modernizacji energetycznej realizowane były: budowa nowego budynku Archiwum Państwowego w Bydgoszczy, budowa obiektu dla Oddziału w Nowym Sączu Archiwum Narodowego w Krakowie oraz przebudowa Archiwum Państwowego w Suwałkach. Archiwa Państwowe uzyskały również zgodę Ministra Finansów na sfinansowanie z budżetu państwa przedsięwzięcia pn. „Budowa i utrzymanie Archiwów Państwowych w formule partnerstwa publiczno-prywatnego”, które będzie polegało na budowie (lub rozbudowie istniejących) nowoczesnych, ekologicznych budynków archiwów w 5 lokalizacjach.

W obszarze informatyzacji najważniejszym był projekt wdrożenia w archiwach sieci WAN, która połączyła wszystkie lokalizacje Archiwów Państwowych umożliwiając szybką wymianę informacji, sprawną współpracę zdalną i efektywne przesyłanie zdigitalizowanych zasobów archiwalnych. Rozwiązanie to stanowi solidny fundament do dalszej integracji i rozwoju systemów informatycznych, budowy scentralizowanych usług o wysokiej dostępności i rozproszonych systemów baz danych.

Poszerzona została także współpraca w ramach projektu „EZD RP – elektroniczne zarządzanie dokumentacją w administracji publicznej”, poprzez aktywne zaangażowanie m.in. w prace w zakresie opracowania przykładowej dokumentacji wdrożeniowej oraz integracji systemu EZD RP z systemem Archiwum Dokumentów Elektronicznych.

W roku sprawozdawczym została podjęta współpraca na niwie dydaktycznej z Krajową Szkołą Administracji Publicznej im. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego w Warszawie, która zaowocowała wprowadzeniem do programu kształcenia przedmiotu pod nazwą „Zarządzanie dokumentacją w administracji publicznej”. Program zajęć objął zagadnienia związane z podstawami prawnymi postępowania z dokumentacją, nowoczesnymi systemami zarządzania dokumentacją oraz gromadzeniem i zabezpieczaniem spuścizny dokumentacyjnej wytwarzanej w podmiotach administracji publicznej, jako wspólnego dziedzictwa świadczącego o historii naszego państwa.

We współpracy z KSAP zrealizowany został również cykl szkoleń „Akademia Zarządzania Projektami dla Archiwów Państwowych”. Projekt rozpoczął proces przygotowywania grupy liderów, którzy będą odpowiadać za kierowanie najważniejszymi projektami realizowanymi w i dla państwowej sieci archiwalnej, przede wszystkim w ramach „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030”.

Kontynuowane były także dotychczasowe działania związane z poszerzaniem dostępu do zasobu archiwalnego. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom użytkowników, w celu zabezpieczenia oraz usprawniania udostępniania zasobu, Archiwa Państwowe prowadziły digitalizację, w ramach której wykonały ponad 6,5 mln zabezpieczających kopii cyfrowych (w tym ponad 1,5 mln skanów z mikrofilmów) oraz ponad 166 tys. minut kopii nagrań dźwiękowych i filmów. Systematycznie zwiększa się dostępność zdigitalizowanej części zasobu archiwalnego w Internecie. Na koniec 2021 r. Archiwa Państwowe zapewniały dostęp on-line do ponad 48 mln kopii cyfrowych w serwisie szukajwarchiwach.gov.pl oraz ponad 14,7 mln w pozostałych serwisach internetowych.

Mimo utrudnień wynikających z sytuacji epidemicznej, Archiwa Państwowe aktywnie działały na polu popularyzacji wiedzy o zasobie archiwalnym. 10 czerwca 2021 r. odbyło się uroczyste wręczenie certyfikatów wpisu na Listę Krajową Programu UNESCO Pamięć Świata. W ramach 4. edycji tego przedsięwzięcia uhonorowanych zostało 15 obiektów dziedzictwa dokumentacyjnego, przechowywanych w 12 instytucjach pamięci, w tym 6 z zasobu Archiwów Państwowych. Archiwa Państwowe aktywnie włączały się również w upamiętnianie ważnych wydarzeń, których rocznice obchodziliśmy w 2021 r., w tym rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja oraz rocznicę wprowadzenia stanu wojennego w 1981 r. Kontynuowane były z powodzeniem projekty Archiwum Pandemii A.D. 2020 oraz Archiwa Rodzinne Niepodległej.

Zapraszam Państwa do zapoznania się z działalnością sieci Archiwów Państwowych w 2021 r.

Dr Paweł Pietrzyk
Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych

Spis treści

Wykaz skrótów.....	5
Archiwa Państwowe.....	6
Struktura sieci Archiwów Państwowych	6
Infrastruktura Archiwów Państwowych.....	7
Informatyzacja i infrastruktura IT Archiwów Państwowych.....	10
Finanse.....	12
Kadry.....	16
Strategia rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030.....	19
Działalność Archiwów Państwowych w 2021 r.	24
Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego	24
Gromadzenie i opracowanie zasobu archiwalnego	27
Udostępnianie zasobu archiwalnego	34
Zabezpieczanie zasobu archiwalnego	35
Popularyzacja dziedzictwa dokumentacyjnego	40
Przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej.....	55
Wspieranie działań archiwalnych w kraju i zagranicą	56
Program UNESCO „Pamięć Świata”	59
Wykaz wydarzeń	65
Podsumowanie	75

Wykaz skrótów

AAN – Archiwum Akt Nowych

ADE – system Archiwum Dokumentów Elektronicznych

AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych

AN – Archiwum Narodowe

AP – Archiwum Państwowe

EZD – Elektroniczne Zarządzanie Dokumentacją

IT – technologia informatyczna

j.a. – jednostka archiwalna

KSAP - Krajowa Szkoła Administracji Publicznej im. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego

m.b. – metr bieżący

MB – megabajt

MEiN – Ministerstwo Edukacji i Nauki

NAC – Narodowe Archiwum Cyfrowe

NDAP – Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych

NiKA – system Nadzór i Kontrola Archiwalna

PPP – Partnerstwo Publiczno-Prywatne

WAN – rozległa sieć komputerowa

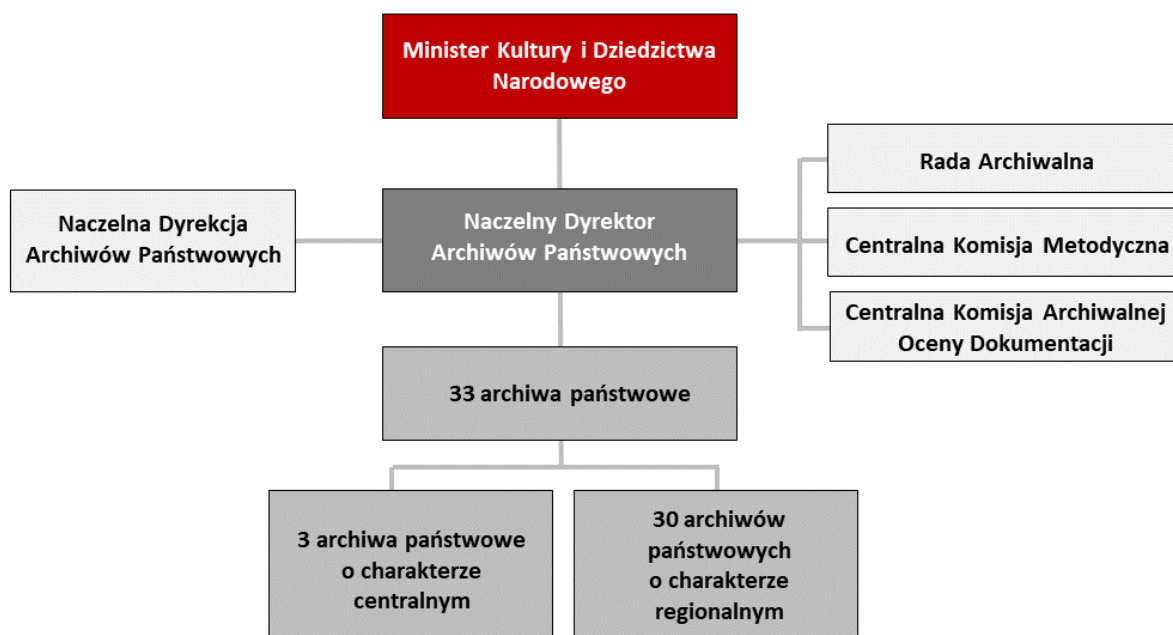
ZoSIA – Zintegrowany System Informacji Archiwalnej

Archiwa Państwowe

Archiwa Państwowe działają na podstawie ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164).

Struktura sieci Archiwów Państwowych

Centralnym organem administracji rządowej w sprawach państwowego zasobu archiwalnego jest Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, którego działalność nadzoruje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Od 2019 r. urząd Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pełni dr Paweł Pietrzyk.

Sieć Archiwów Państwowych na koniec 2021 r. tworzyły 3 archiwa o charakterze centralnym: Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Akt Nowych, Narodowe Archiwum Cyfrowe oraz 30 archiwów, których właściwość miejscowa ma zasięg regionalny, z siedzibami w: Białymstoku, Bydgoszczy, Częstochowie, Gdańsku, Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu, Katowicach, Kielcach, Koszalinie, Krakowie, Lesznie, Lublinie, Łodzi, Malborku, Olsztynie, Opolu, Piotrkowie Trybunalskim, Płocku, Poznaniu, Przemyślu, Radomiu, Rzeszowie, Siedlcach, Suwałkach, Szczecinie, Toruniu, Warszawie, Wrocławiu, Zamościu i Zielonej Górze.

Przy Naczelnym Dyrektorsze Archiwów Państwowych działały następujące stałe gremia:

- **Rada Archiwalna** – organ doradczy i opiniodawczy w sprawach należących do zakresu działania Naczelnego Dyrektora, któremu przewodniczy prof. dr hab. Krzysztof Mikulski (Dyrektor Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego);
- **Centralna Komisja Metodyczna** – organ opiniodawczy w sprawach opracowania, doskonalenia i wdrażania naukowych metod, mających zastosowanie w działalności Archiwów Państwowych, któremu przewodniczy Michał Knitter (AP w Szczecinie);
- **Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji** – organ doradczy i opiniodawczy w sprawach dotyczących kształtowania narodowego zasobu archiwalnego oraz gromadzenia materiałów archiwalnych, któremu przewodniczy Katarzyna Jaskółka-Leśniak (AN w Krakowie).

W Archiwach Państwowych funkcjonowały organy opiniodawczo-doradcze, wśród których wymienić należy rady naukowo-programowe, kolegia, komisje metodyczne oraz komisje archiwalnej oceny dokumentacji.

Infrastruktura Archiwów Państwowych

Na koniec 2021 r. Archiwa Państwowe dysponowały **100** obiektami (z czego 35 to obiekty zabytkowe). Ich łączna powierzchnia wynosiła ponad **207 tys. m²**, z czego powierzchnia magazynowa stanowiła prawie **94 tys. m²**.

Tabela 1. Obiekty i pomieszczenia archiwalne według stanu na 31 grudnia 2021 r.

Obiekty i pomieszczenia archiwalne		
powierzchnia całkowita, w m ²	powierzchnia użytkowa, w m ²	powierzchnia magazynowa, w m ²
207 668,27	192 439,31	93 972,46

W części budynków brak już wolnej powierzchni na przejmowanie materiałów archiwalnych, a w części rezerwa magazynowa wyczerpuje się lub wyczerpie w najbliższych kilku latach. **Na koniec 2021 r. rezerwa magazynowa była wyczerpana w 12 obiektach. W ciągu najbliższych 4 lat kolejne 31 obiektów utraci rezerwę, a do końca 2030 r. następne 23 obiekty zostaną zapełnione.** Z tego względu, aby zapewnić realizację ustawowego obowiązku związanego z przejmowaniem i przechowywaniem materiałów archiwalnych, konieczne są dalsze inwestycje w infrastrukturę Archiwów Państwowych przyczyniające się do polepszenia ich sytuacji magazynowej.

W 2021 r. realizowano zadania pozwalające na poprawę infrastruktury i bezpieczeństwa zbiorów, m.in.:

- w AP w Suwałkach – zakończono przebudowę siedziby, polegającą na wykorzystaniu będących w jego dyspozycji części budynków oraz połączeniu ich w jedną, funkcjonalną całość. Dzięki przebudowie powierzchnia Archiwum zwiększyła się dwukrotnie do 2 600 m², co zapewniło Archiwum możliwość przejmowania materiałów archiwalnych w perspektywie minimum 30 lat (działania finansowane ze środków niewygasających z 2020 r.);
- w AN w Krakowie w Oddziale w Nowym Sączu – w ramach budowy nowej siedziby, wykonano przyłącza i zjazd z drogi publicznej oraz ukończono stan surowy zamknięty obiektu (w tym ze środków niewygasających z 2020 r.);
- w AP w Bydgoszczy – podpisano umowę na budowę nowego obiektu z generalnym wykonawcą robót budowlanych oraz przeprowadzono prace do etapu palowania (w tym ze środków niewygasających z 2020 r.);
- w szeregu obiektów sieci Archiwów Państwowych dokonano modernizacji związanych z poprawą bezpieczeństwa przeciwpożarowego.

Łącznie w 2021 r. prace inwestycyjne prowadzono w 19 budynkach Archiwów Państwowych. Obok inwestycji budowlanych dokonano zakupów inwestycyjnych na potrzeby 18 Archiwów Państwowych. Istotny udział w zakupach inwestycyjnych dotyczył dofinansowania inwestycji mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa zasobu i budynków, w tym ochronę przeciwpożarową, wzmocnienie infrastruktury informatycznej, wsparcie dla pracowni digitalizacji i konserwacji oraz zakupy regałów do magazynów. W ten sposób sfinansowano zakup m.in.: sprzętu informatycznego, digitalizacyjnego, serwerów, bazy danych, pamięci dyskowych, sieciowej pamięci masowej, sprzętu do monitoringu, sprzętu ppoż., systemu kontroli dostępu, materiałów archiwalnych, Centralnego Repozytorium Cyfrowego oraz dokonano dostawy i montażu: centrali telefonicznej, klimatyzatorów oraz stacji uzdatniania wody.

Wydatki majątkowe realizowane w ramach planu na 2021 r. przekroczyły 10 mln zł, z czego nakłady na inwestycje budowlane wyniosły 3 467 143,69 zł, a na zakupy inwestycyjne 6 739 207,37 zł. Dodatkowo w ramach środków niewygasających z planu na 2020 r. na prace inwestycyjne wydatkowano 26 911 256,26 zł, a na zakupy inwestycyjne 5 556 215,88 zł. Całkowite nakłady na infrastrukturę wyniosły ponad 42 mln zł.

W roku sprawozdawczym Archiwa Państwowe uzyskały zgodę na sfinansowanie z budżetu państwa przedsięwzięcia pn. **„Budowa i utrzymanie Archiwów Państwowych w formule partnerstwa publiczno-prywatnego”**. Projekt będzie polegał na budowie (lub rozbudowie istniejących) nowoczesnych, ekologicznych budynków archiwów w 5 lokalizacjach (tj. w Koszalinie, Łodzi, Piotrkowie Trybunalskim, Poznaniu, Szczecinie). W 2021 r. opracowano i przyjęto pełną Ocenę Efektywności i przystąpiono do przygotowania postępowania przetargowego.

Ważnym przedsięwzięciem z zakresu infrastruktury realizowanym w 2021 r. był projekt **„Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów Archiwów Państwowych w Polsce - etap I – przygotowanie dokumentacji”**, przewidujący termomodernizację 27 budynków należących do 20 Archiwów Państwowych. Inwestycja przyczyni się m.in. do ograniczenia zjawiska tzw. „niskiej emisji”, zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych oraz energooszczędności w budynkach publicznych. Jej realizacja poprawi także warunki środowiskowe przechowywania zasobu archiwalnego. W pierwszym etapie podpisane zostały umowy dotyczące:

- sporządzenia pełnej inwentaryzacji architektoniczno-budowlanej w zakresie niezbędnym do rzetelnego opracowania audytów energetycznych budynków oraz do jej wykorzystania na późniejszym etapie opracowania projektów technicznych,
- opracowania audytów energetycznych budynków.

Na koniec roku sprawozdawczego odebranych zostało 7 audytów energetycznych (AGAD, AAN, AP w Łodzi, AP w Siedlcach, AP w Warszawie – Oddział w Otwocku, AP w Kielcach, AP w Przemyśle).

Lokalizacje obiektów przewidzianych do budowy w ramach PPP oraz obiektów objętych termomodernizacją

Systematycznie w budynkach Archiwów Państwowych prowadzone były także remonty i konserwacje, skoncentrowane w szczególności na poprawie:

- warunków przechowywania materiałów archiwalnych,
- zabezpieczenia budynków i akt np. przed kradzieżą, włamaniem, pożarem, zalaniem, dostępu do obiektów i udostępniania dokumentacji,
- warunków pracy,
- bezpieczeństwa oraz estetyki budynków.

Obejmowały one m.in.:

- remonty w celu zabezpieczenia przeciwpożarowego m.in. w AAN, AP w Katowicach, AP w Koszalinie, AP w Przemyśle, AP w Siedlcach, AP w Toruniu, AP w Warszawie,

- remonty instalacji elektrycznych w tym instalacji odgromowej oraz modernizację oświetlenia awaryjnego m.in. AP w Koszalinie, AP w Płocku, w AP w Przemyślu, AP w Suwałkach oraz AP w Szczecinie,
- remonty dachów w AP w Płocku, AP w Szczecinie, AP w Toruniu oraz AP we Wrocławiu.

Kwota przeznaczona w 2021 r. na remonty budynków zarówno zabytkowych oraz niezabytkowych wyniosła 3 537 632,96 zł, a prace remontowe wykonano w 41 budynkach.

Informatyzacja i infrastruktura IT Archiwów Państwowych

W roku sprawozdawczym kontynuowano utrzymanie i rozwijanie systemów do obsługi działalności archiwalnej.

Archiwum Dokumentów Elektronicznych (ADE)

System ADE umożliwia podmiotom (w szczególności tym zobowiązanym przepisami prawa) przekazywanie do Archiwów Państwowych dokumentacji w postaci elektronicznej, stanowiącej materiały archiwalne. Za pomocą ADE

Archiwa Państwowe formalnie dokonują ich przejęcia, zabezpieczenia, długoterminowego przechowywania oraz – w dalszej kolejności – udostępnienia ich zainteresowanym osobom.

W roku 2021 została powołana Rada ds. zmian systemu ADE, której zadaniem jest wspieranie podejmowania decyzji o wdrożeniu usprawniających pojedynczych zmian w systemie oraz decyzji o wdrożeniu nowej jego wersji.

W roku sprawozdawczym system ADE przeszedł na utrzymanie techniczne NAC, które przejęło od wykonawcy systemu obsługę wdrożeń aktualizacji, monitoring działania komponentów ADE oraz wdrażanie rozwiązań zgłaszanych błędów przy wsparciu gwarancyjnym producenta.

W dniu 18 lutego 2021 r. 176 przedstawicieli jednostek zobowiązanych do przekazywania materiałów archiwalnych do Archiwów Państwowych wzięło udział w zorganizowanym przez NDAP spotkaniu informacyjno-szkoleniowym dotyczącym systemu ADE. Podczas spotkania przybliżone zostały podstawy teoretyczne związane z dokumentem elektronicznym, paczką archiwalną i systemami EZD funkcjonującymi w administracji publicznej. W części szkoleniowej uczestnicy zostali zapoznani z systemem ADE oraz podstawowymi czynnościami związanymi z przekazywaniem w nim materiałów archiwalnych, zaprezentowana została również platforma szkoleniowa, na której użytkownicy mogą samodzielnie zrealizować cykl ćwiczeń przygotowujących do wykonywania zadań w systemie.

Podkreślenia wymaga fakt, że projekt ADE znalazł się w czołowej siódemce laureatów jednego z najważniejszych europejskich konkursów „European Public Sector Award”, EPSA,

organizowanego co dwa lata przez Europejski Instytut Administracji Publicznej w Maastricht. W zeszłorocznej edycji konkursu, której przewodnim tematem było „Budowanie lepszej Europy dla obywateli”, wzięło udział ponad 100 instytucji z całej Europy, w tym tylko jeden projekt zgłoszony przez polską instytucję – ADE. Do EPSA wpłynęło 126 zgłoszeń, spośród których organizatorzy wyłonili 18 najlepszych praktyk.

Nadzór i Kontrola Archiwalna (NiKA)

System NiKA jest systemem teleinformatycznym wspomagającym wykonywanie czynności nadzorczych i kontrolnych przez pracowników zatrudnionych w oddziałach nadzoru archiwalnego w Archiwach Państwowych przede wszystkim w zakresie zadań dotyczących kształtowania narodowego zasobu archiwalnego. W roku 2021 nie prowadzono prac w zakresie rozbudowy systemu NiKA o nowe funkcjonalności, koncentrując się utrzymaniu poprawności jego działania.

Zintegrowany System Informacji Archiwalnej (ZoSIA)

System ZoSIA jest przeznaczony do prowadzenia ewidencji zasobu archiwalnego oraz opracowywania (inwentaryzacji) zespołów (zbiorów) archiwalnych. W 2021 r. przeprowadzono 4 aktualizacje systemu zawierające 20 nowych funkcjonalności, w tym wdrożono moduł PRADZIAD, zawierający informacje o księgach metrykalnych i stanu cywilnego przechowywanych we wszystkich Archiwach Państwowych i wybranych instytucjach spoza sieci, z możliwością publikacji wpisów w serwisie szukajwarchiwach.gov.pl.

Oprócz Archiwów Państwowych z systemu korzysta ponad 60 innych instytucji. W roku sprawozdawczym system ZoSIA został wdrożony w 5 kolejnych podmiotach spoza sieci Archiwów Państwowych, m.in. w Archiwum Kancelarii Senatu oraz Zamku Królewskim na Wawelu – Państwowych Zbiorach Sztuki.

Rozwijane były również serwisy internetowe prezentujące kopie cyfrowe materiałów archiwalnych z zasobu Archiwów Państwowych, w tym:

- **szukajwarchiwach.gov.pl** – w serwisie udostępniane są opisy i skany materiałów archiwalnych z zasobu wszystkich Archiwów Państwowych, a także z innych instytucji. W 2021 r. w serwisie wprowadzono liczne zmiany, usprawnienia oraz poprawki istniejących funkcjonalności m.in. ulepszony został przepływ danych z systemu ZoSIA, pobieranie i prezentacje plików PDF oraz działanie wyszukiwarki;
- **genealogiawarchiwach.pl** – w serwisie udostępniane są kopie cyfrowe akt metrykalnych i stanu cywilnego znajdujących się w zasobie AP w Toruniu i AP w Bydgoszczy. W 2021 r. nie podejmowano działań w zakresie rozbudowy tego serwisu o nowe funkcjonalności, koncentrując się na utrzymaniu poprawności działania serwisu oraz na

zamieszczaniu nowych materiałów. W końcu roku 2021 podjęto prace nad przygotowaniem infrastruktury technicznej do przejścia na nowy sprzęt, czyli nowe macierze obiektowe. Rozpoczęto również prace koncepcyjne nad przygotowaniem migracji danych ze starych nośników (macierzy ATMOS) na macierz ECS.

W 2021 r. zakończono projekt realizacji i wdrożenia w sieci Archiwów Państwowych sieci **Wide Area Network – WAN**. Zbudowana w technologii MPLS z szyfrowaniem łączy sieć WAN pozwoliła na połączenie systemów informatycznych Archiwów Państwowych umożliwiając tym samym ich efektywną i bezpieczną komunikację.

Ponadto w roku sprawozdawczym sieć Archiwów Państwowych rozszerzyła współpracę przy realizacji projektu EZD RP, poprzez rozpoczęcie prac w zakresie m.in. opracowania standardu migracji danych, integracji systemu EZD RP z ADE oraz modelu jego wdrożenia w sieci i innych jednostkach organizacyjnych. W związku z rozpoczęciem testów i pilotażu oraz przygotowaniem do produkcyjnego wdrożenia EZD RP w tzw. pierwszym koszyku, tj. od dnia 1 stycznia 2023 r., w roku sprawozdawczym przygotowano postępowanie o zamówienie publiczne na zakup platformy sprzętowej dla produkcyjnego wdrożenia EZD RP.

Finanse

Dochody

Plan dochodów na 2021 r. w dziale 921 *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego*, w rozdziale 92117 *Archiwa* ustalony został na poziomie **1 472 000 zł**, natomiast wykonanie wyniosło **2 885 246,27 zł** co stanowi **196,01%** planu.

Wykonanie dochodów, z podziałem na paragrafy klasyfikacji budżetowej, zawiera poniższa tabela:

Tabela 2. Wykonanie dochodów w 2021 r. według paragrafów klasyfikacji budżetowej

Lp.	Paragraf	Opis paragrafu	Plan na 2021 r.	Wykonanie na dzień 31.12.2021 r.	% wykonania
1	2	3	4	5	6
1	0630	Wpływy z tytułu opłat i kosztów sądowych oraz innych opłat uiszczanych na rzecz Skarbu Państwa z tytułu postępowania sądowego i prokuratorskiego	0	437,50	
2	0750	Wpływy z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa	77 000	70 797,76	91,95%

3	0830	Wpływy z usług	1 326 000	1 776 798,94	133,99%
4	0840	Wpływy ze sprzedaży wyrobów	34 000	72 706,23	213,84%
5	0870	Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	0	16 900,06	
6	0900	Wpływy z odsetek od dotacji	0	48,00	
7	0920	Wpływy z pozostałych odsetek	0	858,12	
8	0940	Wpływy z rozliczeń/zwrotów lat ubiegłych	8 000	55 670,12	695,88%
9	0950	Wpływy z tytułu kar i odszkodowań wynikających z umów	0	117 011,94	
10	0970	Wpływy różnych dochodów	27 000	771 434,03	2 857,16%
11	2950	Wpływy ze zwrotów niewykorzystanych dotacji oraz płatności	0	2 583,57	
	Razem	X	1 472 000	2 885 246,27	196,01%

Uzyskane dochody pochodzą głównie z opłat z tytułu wykonanych kwerend, opłat z tytułu wykonanych usług w zakresie poszukiwań archiwalnych, sporządzania kopii, skanów i zdjęć dokumentów, opłat z tytułu sprzedaży wydawnictw, opłat wnoszonych za wynajmowane lokale i pomieszczenia oraz sprzedaży składników majątkowych.

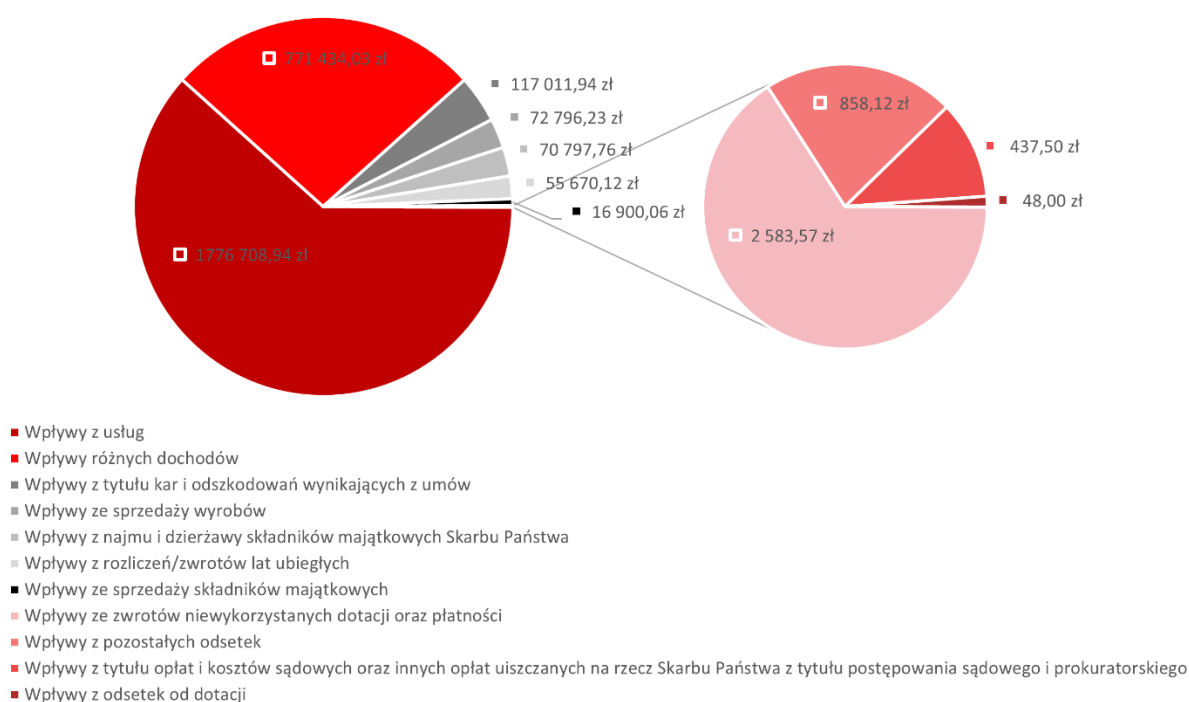
Dochody z tytułu z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa (§ 0750) były niższe od planowanych o 8,05%, tj. o kwotę 6 202,24 zł. Uzyskane zostały z najmu i dzierżawy pomieszczeń, w tym pomieszczeń na kursy archiwalne.

Dochody w kwocie **2 885 246,27 zł** uzyskano z następujących tytułów:

- **§ 0630** – dochody z tytułu wpływów z tytułu opłat i kosztów sądowych oraz innych opłat uiszczanych na rzecz Skarbu Państwa z tytułu postępowania sądowego i prokuratorskiego;
- **§ 0830** – dochody z tytułu wpływów za zrealizowane usługi archiwalne, tj. kwerend, poszukiwań, wykonanych kopii dokumentów archiwalnych, skanów oraz wydawanych zaświadczeń z akt osobowo-płacowych;
- **§ 0840** – dochody z tytułu wpływów ze sprzedaży publikacji i książek;
- **§ 0870** – dochody z tytułu wpływów ze sprzedaży składników majątku przeznaczonego do likwidacji;
- **§ 0900** – dochody z tytułu wpływów z odsetek od dotacji;
- **§ 0920** – dochody z tytułu wpływów z pozostałych odsetek: od kar za niewykonane umowy o roboty budowlane, od kar umownych za nienależyte wykonanie umów;
- **§ 0940** – dochody z tytułu wpływów z rozliczeń/zwrotów z lat ubiegłych;

- § 0950 – dochody z tytułu wpływów kar i odszkodowań wynikających z umów – to wpływy z tytułu kar umownych z tytułu odstąpienia od umowy oraz kary za niewykonanie umowy o roboty budowlane oraz kary umowne za opóźnienie w usunięciu wad w okresie gwarancji;
- § 0970 – dochody z tytułu wpływów z różnych dochodów, to m.in.: wynagrodzenie płatnika składek ZUS, rozliczenia i terminowego przekazywania podatku dochodowego, odszkodowań od firmy ubezpieczeniowej, wpłata od komornika zasądzonej należności.

Wykres 1. Struktura dochodów w 2021 r.

Wydatki

Plan wydatków ogółem (po zmianach) na 2021 r. w dziale 921 *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego*, w rozdziale 92117 *Archiwa* (dla paragrafów z czwartą cyfrą „0”- wydatki budżetu państwa) ustalony został na poziomie **222 597 000 zł**, natomiast wykonanie wyniosło **211 829 821,48 (95,16%)**.

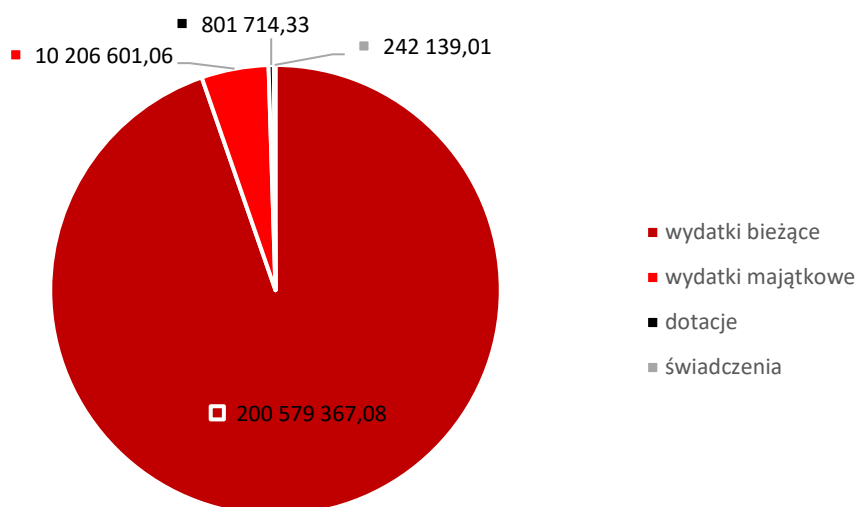
Wykonanie wydatków (w zł) z podziałem na grupy zawiera poniższa tabela:

Tabela 3. Wykonanie wydatków w 2021 r. według paragrafów klasyfikacji budżetowej

Lp.	Grupa wydatków	Plan według ustawy budżetowej na 2021 r.	Plan po zmianach na dzień 31.12.2021 r.	Wykonanie na dzień 31.12.2021 r.	% wykonania do planu na dzień 31.12.2021 r.
1	2	3	4	5	6
1	Dotacje	900 000	801 975	801 714,33	99,97%

2	Świadczenia	288 000	245 788	242 139,01	98,52%
3	Wydatki bieżące	201 429 000	206 977 788	200 579 367,08	96,91%
4	Wydatki majątkowe	19 980 000	93 510 063	10 206 601,06	10,91%
RAZEM		222 597 000	301 535 614	211 829 821,48	70,25%

Wykres 2. Struktura wydatków w 2021 r.

Na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. w sprawie wydatków budżetu państwa, które w roku 2021 nie wygasają z upływem roku budżetowego, w ramach planu wydatków budżetowych roku 2021 środki w kwocie **84 247 606 zł** zostały uwzględnione w wykazie (planie) wydatków budżetu państwa, które nie wygasają z upływem roku budżetowego. Środki te wynoszą:

- wynagrodzenia osobowe – **1 206 546 zł**,
- pochodne od wynagrodzeń – **211 586 zł**,
- wydatki bieżące – **3 975 256 zł**,
- wydatki inwestycyjne – **78 854 218 zł**.

Plan wydatków na 2021 r. (po zmianach) w ramach budżetu środków europejskich ustalony został na poziomie **1 611 000 zł**, natomiast wykonanie wniosło **327 571,90 zł (20,33%)**.

Wykonanie wydatków z podziałem na programy zawiera poniższa tabela (w zł):

Tabela 4. Wykonanie wydatków w ramach budżetu środków europejskich w 2021 r.

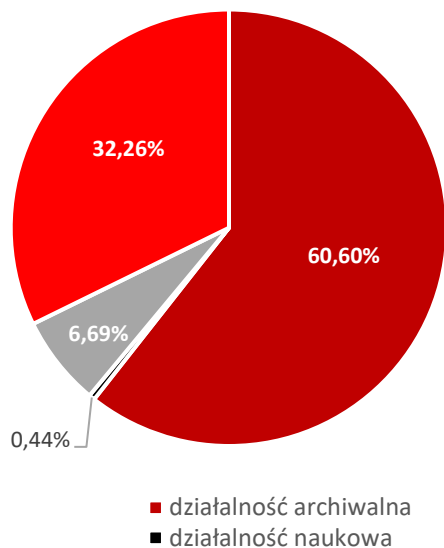
Lp.	Program	Plan wg ustawy budżetowej na 2021 r.	Paragraf	Plan po zmianach na dzień 31.12.2021 r.	Wykonanie na dzień 31.12.2021 r.	% wykonania do planu na dzień 31.12.2021 r.
1	2	3	4	5	6	7
1	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	188 000	§4027	188 000,00	97 050,00	51,62%
2	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	32 000	§4117	32 000,00	14 319,16	44,75%
3	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	5 000	§4127	5 000,00	1 936,74	38,73%
4	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	1 386 000	§6057	1 386 000,00	214 266,00	15,46%
	RAZEM	1 611 000		1 611 000,00	327 571,90	20,33%

Kadry

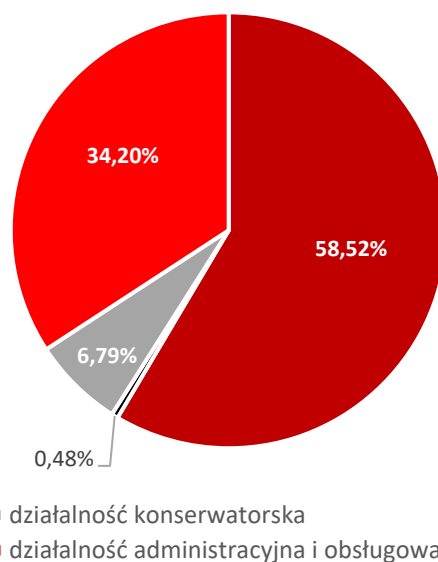
W 2021 r. przeciętne zatrudnienie w sieci Archiwów Państwowych (z uwzględnieniem NDAP) wynosiło 1 560,18 etatu (1 647,38 osoby), w tym w Archiwach Państwowych 1 488,96 etatu (1 572,28 osoby) oraz w NDAP 71,22 etatu (75,10) osoby.

Przeciętne zatrudnienie w obszarze działalności archiwalnej wyniosło 945,50 etatu (964,04 osoby), w obszarze działalności naukowej 6,88 etatu (7,98 osoby), w obszarze działalności konserwatorskiej 104,44 etatu (111,93 osoby) oraz w obszarze działalności administracyjnej i obsługowej 503,36 etatu (563,43 osoby).

Wykres 3. Przeciętne zatrudnienie w sieci Archiwów Państwowych w 2021 r. według rodzaju działalności [w etatach]

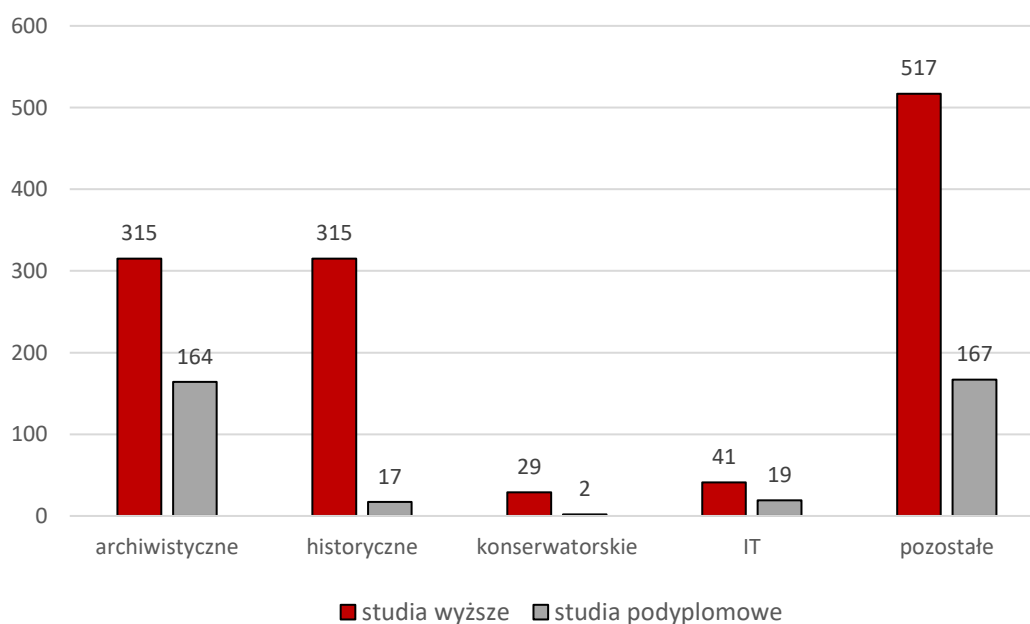

Wykres 4. Przeciętne zatrudnienie w sieci Archiwów Państwowych w 2021 r. według rodzaju działalności [w osobach]

Na koniec 2021 r. w sieci Archiwów Państwowych i NDAP pracowało łącznie 1 217 osób z wykształceniem wyższym, w tym 369 osób, które ukończyły również studia podyplomowe.

Wykres 5. Stan wykształcenia pracowników sieci Archiwów Państwowych w 2021 r. (liczba osób)

Ze stopniem (tytułem) naukowym zatrudnionych było 108 osób, w tym 93 osoby ze stopniem doktora, 11 osób ze stopniem doktora habilitowanego oraz 4 osoby z tytułem profesora.

Wyrazem docenienia profesjonalizmu kadry sieci Archiwów Państwowych był szereg nagród i wyróżnień przyznanych w 2021 r. poszczególnym pracownikom archiwów. Były to m.in. następujące nagrody i wyróżnienia:

- **nagroda im. prof. Stanisława Nawrockiego dla archiwistów województwa wielkopolskiego**, którą w czwartej edycji uhonorowane zostały:
 - Elżbieta Rogal (AP w Poznaniu) – w kategorii Nagroda Główna,
 - Grażyna Tyrchan (AP w Poznaniu Oddział w Gnieźnie) – w kategorii nagroda za całokształt dorobku archiwalnego,
 - Julia Wesołowska (AP w Poznaniu) – w kategorii nagroda dla młodego archiwisty, wyróżnienie otrzymała Anna Bestian-Zajac z AP w Kaliszu;
- **tytuł „Osobowość Roku 2019” w kategorii Kultura w Jeleniej Górze**, który w plebiscycie prowadzonym przez „Gazetę Wrocławską” zdobył Ivo Łaborewicz, kierownik jeleniogórskiego Oddziału AP we Wrocławiu (wręczenie nagród, ze względu na ograniczenia pandemiczne odbyło się w 2021 r.);
- **Złoty Laur Umiejętności i Kompetencji Opolskiej Okręgowej Izby Gospodarczej**, który otrzymał Mirosław Lenart, Dyrektor AP w Opolu;
- **wyróżnienia w plebiscycie samorządu opolskiego „Nagrody w Kulturze”**, które otrzymali Sławomir Marchel oraz Aleksandra Starczewska-Wojnar z AP w Opolu;
- **II miejsce w V edycji konkursu „Lekcje o Mazowszu”**, organizowanego przez **Samorząd Województwa Mazowieckiego i Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli**, które zdobyła Beata Troć z AP w Siedlcach za scenariusz lekcji pt. „Piękne jest nasze Mazowsze” dla uczniów w wieku 15-18 lat, wykorzystującej materiały archiwalne z AP w Siedlcach, AP w Warszawie, AGAD oraz dostępnych w szukajwarchiwach.gov.pl;
- **nagroda Rady Dyscypliny Instytutu Historii Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach „Złote Pióro”** w kategorii najlepszych prac licencjackich i magisterskich obronionych w Instytucie Historii UPH, którą otrzymał Marcin Krasuski z AP w Siedlcach za pracę magisterską pt. „Karwów i jego mieszkańcy w latach 1815-1914”;
- **okolicznościowy medal za zasługi dla organizacji obchodów stulecia powrotu Pomorza i Kujaw do Macierzy**, który otrzymała Beata Herdżin, Dyrektor AP w Toruniu.

Strategia rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030

Ważnym dla całej sieci Archiwów Państwowych wydarzeniem, które miało miejsce w minionym roku, było podpisanie przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w dniu 21 października 2021 r. Komunikatu w sprawie ogłoszenia „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030”.

Narada dyrektorów Archiwów Państwowych w Augustowie 21 października 2021 r., podczas której ogłoszona została Strategia rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030, fot. Agnieszka Wysocka Photography

Strategia, diagnozując stan sieci, jednocześnie wyznaczyła najważniejsze kierunki jej rozwoju w najbliższych 10 latach. Misja Archiwów Państwowych na następną dekadę pozostała niezmienna. Jest nią trwałe zachowanie świadectw przeszłości i zapewnienie do nich powszechnego dostępu w celu wspierania rozwoju państwa i społeczeństwa. Określona w dokumencie wizja Archiwów Państwowych przedstawia je jako organizację o strukturze sieci, dążącą do zrównoważonego rozwoju, jako instytucję dbającą o przeszłość, osadzoną w teraźniejszości, nastawioną na przyszłość.

W Strategii zdefiniowano 3 nadrzędne cele strategiczne:

- 1) **DZIEDZICTWO ARCHIWALNE.** Narodowy zasób archiwalny jako szeroko rozpoznawalna, powszechnie dostępna i ważna część dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury;
- 2) **KOMPETENTNE KADRY** fundamentem funkcjonowania i rozwoju Archiwów Państwowych oraz ich pozytywnego wizerunku;
- 3) **NOWOCZESNY URZĄD.** Archiwa Państwowe sprawnym, nowoczesnym urządzeniem i silną organizacją działającą w sieci.

W celu skutecznego wdrożenia „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030” wprowadzono w sieci Archiwów Państwowych zarządzanie projektowe. Inicjatywy wpisujące się w założenia Strategii już na etapie jej wypracowywania były włączane w system wdrażania i weszły w skład listy 85 przedsięwzięć realizujących przyjęte cele strategiczne.

W ramach celu strategicznego „Dziedzictwo archiwalne” realizowany był projekt **Opracowanie nowoczesnych założeń i standardów w zakresie gromadzenia dokumentacji**, wpisujący się w cel operacyjny 1.1. *Archiwum Archiwów. Opracowanie i wdrożenie kanonów działalności archiwalnej*. Polega on na przygotowaniu 8 projektów nowoczesnych aktów prawnych w zakresie kształtowania narodowego zasobu archiwalnego:

- projektu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z delegacji ustawowej z art. 5 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach,
- projektu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z delegacji ustawowej z art. 5 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach,
- projektu rozporządzenia Ministra Cyfryzacji z delegacji ustawowej z art. 5 ust. 2a ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach,
- projektu rozporządzenia Ministra Cyfryzacji z delegacji ustawowej z art. 5 ust. 2b ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach,
- projektu rozporządzenia Ministra Cyfryzacji z delegacji ustawowej z art. 5 ust. 2c ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach,
- projektu rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z delegacji ustawowej z art. 6 ust. 2b ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach,
- projektu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z delegacji ustawowej z art. 17 ust. 4 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach,
- projektu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z delegacji ustawowej z art. 44 ust. 4 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

W ramach celu strategicznego „Kompetentne kadry” prowadzone były następujące projekty:

1) Akademia Zarządzania Projektami dla Archiwów Państwowych

Projekt wpisuje się w cel operacyjny 2.1. *Sieć Archiwów Państwowych konkurencyjnym i atrakcyjnym pracodawcą*. Jego celem jest rozwinięcie kompetencji w zakresie zarządzania projektami wśród pracowników sieci Archiwów Państwowych, w celu zapewnienia kompetentnej kadry (kierownicy projektów strategicznych) koniecznej dla wdrażania „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030”.

W 2021 r. przeprowadzone zostały trzy edycje szkoleń w ramach Akademii – I edycja: 20-22 oraz 28-29 października 2021 r.; II edycja: 17-19 oraz 29-30 listopada 2021 r.; III edycja: 1-3 oraz 9-10 grudnia 2021 r. Szkolenia przeprowadziła Krajowa Szkoła Administracji Publicznej im. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego.

2) Rozwój kompetencji archiwistów zakładowych i zarządców dokumentacji

Projekt wpisuje się w cel operacyjny 2.1. *Sieć Archiwów Państwowych konkurencyjnym i atrakcyjnym pracodawcą*. Jego celem jest rozwinięcie kompetencji w zakresie zarządzania dokumentacją wśród uczestników szkoleń prowadzonych przez KSAP pod auspicjami Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

W 2021 r. podpisane zostało porozumienie między NDAP i KSAP, ustalono tematykę i zakres szkoleń oraz dokonano wyboru prowadzących szkolenia, których przeprowadzenie planowane jest na 2022 r.

3) O archiwach na studiach KSAP – wprowadzenie do programu studiów zagadnień z zakresu wiedzy o archiwach

Projekt wpisuje się w cel operacyjny 2.1. *Sieć Archiwów Państwowych konkurencyjnym i atrakcyjnym pracodawcą*. Jego celem jest zdobycie wiedzy i umiejętności z zakresu archiwistyki przez słuchaczy XXXII i XXXIII promocji KSAP.

W 2021 r. podpisane zostało porozumienie między NDAP i KSAP, w ramach którego do programu kształcenia słuchaczy XXXII Promocji wprowadzony został przedmiot pod nazwą „Zarządzanie dokumentacją w administracji publicznej”. Program zajęć obejmował zagadnienia związane z podstawami prawnymi postępowania z dokumentacją, nowoczesnymi systemami zarządzania dokumentacją oraz gromadzeniem i zabezpieczaniem spuścizny dokumentacyjnej, wytwarzanej w podmiotach administracji publicznej. Słuchacze KSAP zapoznali się również z zadaniami sieci Archiwów Państwowych i ich wpływem na kształtowanie i wdrażanie nowoczesnych metod zarządzania dokumentacją w administracji publicznej, w tym usług e-administracji i zarządzania dokumentacją elektroniczną. Zajęcia prowadzili Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych oraz Dyrektor AP w Piotrkowie Trybunalskim.

W ramach celu strategicznego „Nowoczesny urząd” realizowane były następujące projekty:

1) **Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów Archiwów Państwowych w Polsce**

Projekt wpisuje się w cel operacyjny 3.1. *Archiwa w przestrzeni. Przestrzeń w Archiwach. Poprawa i rozwój infrastruktury Archiwów Państwowych*. Jego celem jest poprawa efektywności energetycznej budynków Archiwów Państwowych, która przyczyni się nie tylko do zmniejszenia zużycia energii, ale także do zapewnienia właściwych i bezpiecznych warunków przechowywania i udostępniania zasobu archiwalnego.

W 2021 r. realizowany był I etap projektu polegający na przygotowaniu dokumentacji technicznej (m.in. inwentaryzacja architektoniczno-budowlana, audyty energetyczne, prace projektowe i kosztorysowe). Szczegółowe informacje o projekcie zawarte są w części „Infrastruktura Archiwów Państwowych”.

2) **Budowa i utrzymanie Archiwów Państwowych w formule PPP**

Projekt wpisuje się w cel operacyjny 3.1. *Archiwa w przestrzeni. Przestrzeń w Archiwach. Poprawa i rozwój infrastruktury Archiwów Państwowych*. Jego celem jest zapewnienie możliwości gromadzenia, zabezpieczania, udostępniania oraz optymalizacja warunków przechowywania materiałów archiwalnych poprzez wybudowanie, przebudowę lub rozbudowę nowoczesnych, wielofunkcyjnych specjalistycznych obiektów Archiwów Państwowych w Koszalinie, Łodzi, Piotrkowie Trybunalskim, Poznaniu oraz Szczecinie w formule partnerstwa publiczno-prywatnego.

W 2021 r. przygotowana została ocena efektywności dla projektu, zawarte zostało porozumienie pomiędzy NDAP i Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej, a także porozumienia z archiwami celem wspólnej realizacji postępowania przetargowego w trybie dialogu konkurencyjnego. Informacje o projekcie zawarte są w części „Infrastruktura Archiwów Państwowych”.

3) **Wdrożenie EZD RP w sieci Archiwów Państwowych**

Projekt wpisuje się w cel operacyjny 3.2. *Transformacja cyfrowa sieci Archiwów Państwowych gwarancją jej efektywności i rozwoju*. Celem projektu jest usprawnienie i ujednoczenie sposobu zarządzania dokumentacją w Archiwach Państwowych, a także rozwój kompetencji cyfrowych i z zakresu zarządzania dokumentacją pracowników sieci Archiwów Państwowych.

W 2021 r. zawarto porozumienie między Naukową i Akademicką Siecią Komputerową – Państwowym Instytutem Badawczym a NDAP określające zasady współpracy w zakresie praktycznej weryfikacji metod i procedur implementacji systemu EZD RP oraz rozpoczęcia wstępnych prac przygotowawczych do uruchomienia i wdrożenia systemu EZD RP.

4) **Budowa i wdrożenie systemu do planowania i sprawozdawczości przez sieć Archiwów Państwowych**

Projekt wpisuje się w cel operacyjny 3.2. *Transformacja cyfrowa sieci Archiwów Państwowych gwarancją jej efektywności i rozwoju*. Celem projektu jest zbudowanie i wdrożenie systemu służącego do planowania i sprawozdawczości w sieci Archiwów

Państwowych, umożliwiającego automatyzację procesu gromadzenia i analizy danych o działalności Archiwów Państwowych.

5) Organizacja systemu wdrażania i uruchomienie Biura Portfela Projektów Strategicznych sieci Archiwów Państwowych

Projekt wpisuje się w cel operacyjny 3.4. *Optymalizacja modelu zarządzania i komunikacji gwarancją rozwoju Archiwów Państwowych jako urzędów i organizacji o strukturze sieci*. Jego celem jest uruchomienie systemu wdrażania Strategii i biura portfela projektów strategicznych sieci Archiwów Państwowych zapewniającego sprawne zarządzanie projektami strategicznymi.

6) Opracowanie systemu monitorowania, ewaluacji i aktualizacji Strategii

Projekt wpisuje się w cel operacyjny 3.4. *Optymalizacja modelu zarządzania i komunikacji gwarancją rozwoju Archiwów Państwowych jako urzędów i organizacji o strukturze sieci*. Jego celem jest umożliwienie zarządzania przyjętą Strategią poprzez przyjęcie procedur monitorowania, ewaluacji i aktualizacji Strategii.

7) Wypracowanie jednolitych standardów organizacji Archiwów Państwowych - optymalizacja sposobu realizacji ważnych funkcji społecznych

Projekt wpisuje się w cel operacyjny 3.4. *Optymalizacja modelu zarządzania i komunikacji gwarancją rozwoju Archiwów Państwowych jako urzędów i organizacji o strukturze sieci*. Jego celem jest ujednoczenie organizacji i zarządzania funkcjami Archiwów Państwowych w skali sieci poprzez opracowanie standardów organizacji Archiwów Państwowych i wprowadzenie do końca lutego 2022 r. jednolitej organizacji 33 archiwów w sieci.

W 2021 r. opracowana została analiza organizacji Archiwów Państwowych w sieci oraz wypracowany model budowy nowych statutów.

8) Wdrożenie narzędzia do komunikacji wewnętrznej – newsletter sieci AP

Projekt wpisuje się w cel operacyjny 3.4. *Optymalizacja modelu zarządzania i komunikacji gwarancją rozwoju Archiwów Państwowych jako urzędów i organizacji o strukturze sieci*. Jego celem jest poprawa dystrybucji informacji wewnętrznych wśród pracowników sieci Archiwów Państwowych.

9) Projekty wdrożeniowe realizowane we wszystkich Archiwach Państwowych objętych programem WAN (34)

Projekt wpisuje się w cel operacyjny 3.2. *Transformacja cyfrowa sieci Archiwów Państwowych gwarancją jej efektywności i rozwoju*. Informacje o projekcie zawarte są w części „Informatyzacja i infrastruktura IT Archiwów Państwowych”.

Działalność Archiwów Państwowych w 2021 r.

Na znaczną część działań Archiwów Państwowych w 2021 r., podobnie jak w roku poprzednim, wpływ miała sytuacja epidemiczna. Wprowadzane w kraju obostrzenia wymuszały okresowe zmiany organizacji pracy, ograniczanie, a czasem wręcz zawieszanie działań, które wymagały bezpośrednich kontaktów z pracownikami instytucji zewnętrznych i użytkownikami zasobu archiwów. Czasowe utrudnienia – szczególnie w pierwszej połowie roku – widoczne były przede wszystkim w obszarze bezpośredniego udostępniania materiałów archiwalnych, prowadzenia kontroli i ekspertyz w zakresie nadzoru nad narastającym zasobem archiwalnym, a także działalności popularyzatorskiej i edukacyjnej w siedzibach archiwów.

Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego

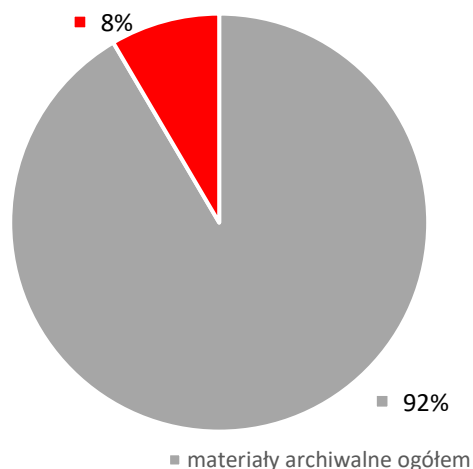
Państwowy zasób archiwalny

Z ogólnej liczby około 111 000 podmiotów gospodarki narodowej działających w całym kraju w sektorze publicznym Archiwa Państwowe w roku sprawozdawczym sprawowały nadzór nad **10 272** jednostkami organizacyjnymi zarówno państwowymi, jak i samorządowymi. W roku sprawozdawczym ustalono pod nadzór łącznie **68** jednostek organizacyjnych. Jednocześnie wykreślono spod nadzoru archiwalnego **86** podmiotów.

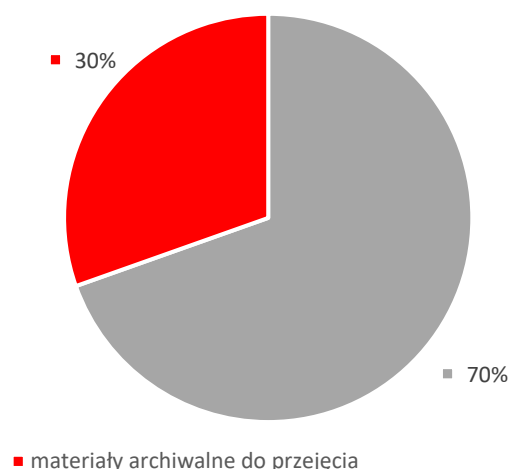
W roku sprawozdawczym w jednostkach nadzorowanych przez Archiwa Państwowe znajdowało się **665 508,94 m.b.**, **5 786 522 jednostki** oraz **1 357 504 419 MB** materiałów archiwalnych wytworzonych i zgromadzonych w toku działalności tych jednostek. W 2021 r. rozmiar nawisu archiwalnego, czyli materiałów archiwalnych, które zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa powinny zostać przekazane do zasobu Archiwów Państwowych, a nie zostały przekazane, wynosił 61 571,10 m.b., 405 441 jednostek oraz 593 481 696,70 MB.

Ponadto, w razie potrzeby, Archiwa Państwowe pozostawiały – na podstawie porozumień i życzeń – materiały archiwalne niezbędne do działalności organów lub jednostek organizacyjnych przejmujących zadania i kompetencje zlikwidowanych podmiotów.

Wykres 6. Materiały archiwalne w jednostkach nadzorowanych ogółem i materiały archiwalne do przejścia według stanu na koniec 2021 r. w m.b.

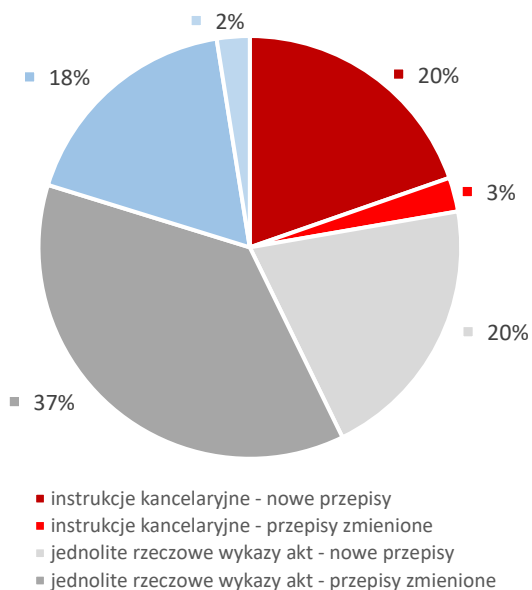

Wykres 7. Materiały archiwalne w jednostkach nadzorowanych ogółem i materiały archiwalne do przejścia według stanu na koniec 2021 r. w MB

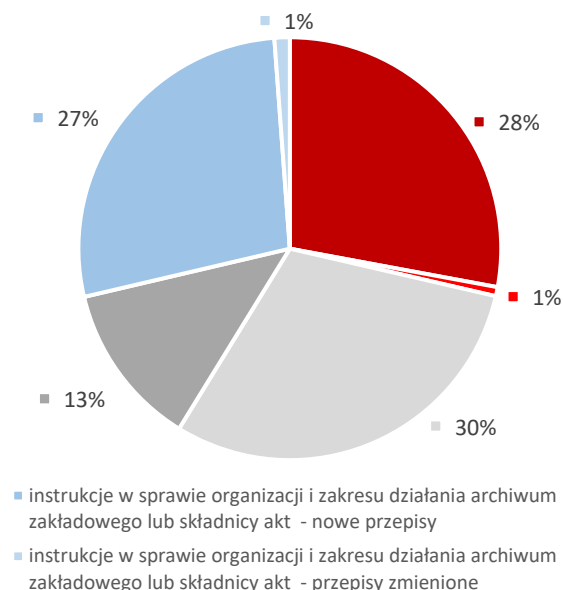

W 2021 r. Archiwa Państwowe uzgodniły **5 440 normatywów** (instrukcji kancelaryjnych, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwum zakładowego lub składnicy akt) dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych, zarówno nadzorowanych, jak i nienadzorowanych. Dokonano także **1 264 zmian** do ww. przepisów. Dla jednostek nadzorowanych uzgodniono 211 instrukcji kancelaryjnych, 220 jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz 190 instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwum zakładowego. Ponadto dokonano 28 zmian w instrukcjach kancelaryjnych, 397 zmian w jednolitych rzeczowych wykazach akt i 27 zmian w instrukcjach w sprawie organizacji i zakresu działania archiwum zakładowego.

Wykres 8. Struktura przepisów uzgodnionych dla jednostek nadzorowanych w 2021 r.

Wykres 9. Struktura przepisów uzgodnionych dla jednostek nienadzorowanych w 2021 r.

Dla jednostek niebędących pod nadzorem, uzgodniono 1 572 instrukcje kancelaryjne, 1 699 jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz 1 548 instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania składnicy akt. Dodatkowo dokonano zmian w 39 instrukcjach kancelaryjnych, 707 w jednolitych rzeczowych wykazach akt oraz 66 w instrukcjach w sprawie organizacji i zakresu działania składnicy akt.

W 2021 r., mimo nadal występujących ograniczeń związanych z sytuacją epidemiczną, Archiwa Państwowe przeprowadziły łącznie **2 240 kontroli** oraz **2 470 ekspertyz archiwalnych**. Dyrektorzy Archiwów Państwowych w ramach swoich uprawnień rozpatrzyli 19 786 wniosków i wyrazili **18 133 zgody na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej** o łącznym rozmiarze 424 054,84 m.b., 665 886 jednostek oraz 259 414 863,99 MB.

Niepaństwowy zasób archiwalny

Archiwa Państwowe w ramach porozumień zawartych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych prowadziły współpracę z wytwórcami ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego. Wśród podmiotów, z którymi realizowano porozumienia o współpracy znajdowały się m.in.: PGE Energia Ciepła S.A. (porozumienie zawarte w dniu 7 września 2021 r.), ORLEN Południe S.A, Grupa Azoty Zakłady Azotowe „Puławy” S.A., Wrocławskie Przedsiębiorstwo Hala Ludowa Sp. z o.o., Fundacja Centrum im. Bronisława Geremka, Fundacja Ośrodka KARTA, Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP, Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli.

Ponadto Archiwa Państwowe nadal prowadziły rozpoznanie w sferze niepaństwowego zasobu archiwalnego, typując do współpracy jednostki mające istotne dla regionu znaczenie społeczne, gospodarcze, kulturalne, polityczne lub naukowe. W 2021 r. zidentyfikowanych zostało **4100 podmiotów** ze sfery ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego. Współpracę prowadzono z **458 podmiotami**. Jej wymiernym efektem było pozyskanie kolejnych materiałów archiwalnych z niepaństwowego zasobu archiwalnego, w tym m.in.: akt Ogólnopolskiego Związku Represjonowanych Politycznie Żołnierzy Batalionów Budowlanych (AP w Bydgoszczy), Oddziału Terenowego w Suwałkach Stowarzyszenia Poszkodowanych przez III Rzeszę (AP w Suwałkach), materiałów archiwalnych oddziałów terenowych Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych (AP w Katowicach, AP w Lublinie, AP w Siedlcach), Związku Inwalidów Wojennych RP Koło Zabrze (AP w Katowicach), Związku Więźniów Politycznych Okresu Komunistycznego w Lublinie (AP w Lublinie), Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Pomorza Zachodniego, Związku Ukraińców w Polsce Oddział w Szczecinie (AP w Szczecinie), dokumentacji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich – Zarządu Oddziału w Lesznie, Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego – Zarządu Wojewódzkiego w Lesznie (AP w Lesznie), dokumentacji Aeroklubu Lubelskiego (AP w Lublinie), Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Brzuza w Brzuzie (AP w Siedlcach), Stowarzyszenia Gmin RP Euroregion „Sprewa-Nysa-Bóbr”, Zielonogórskiego Towarzystwa Śpiewaczego „CANTORES” w Zielonej Górze (AP w Zielonej Górze), a także materiałów archiwalnych zakładów przemysłowych i spółdzielni – Częstochowskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego oraz Fabryki Przetworów Chemicznych „RĘDZINY” S.A. (AP w Częstochowie), byłych Zakładów Cementowo-Wapienniczych w Choruli (AP Opole), Spółdzielni Rolniczo-Handlowej „Wspólna Praca”, Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Kutnie (AP w Płocku) oraz Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Babimoście (AP w Zielonej Górze).

Współpraca z jednostkami ze sfery ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego związana była także z opiniowaniem przez Archiwa Państwowe przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, opiniowaniem dokumentacji wytypowanej do brakowania, przeprowadzaniem ekspertyz, udzielaniem instruktaży i porad dotyczących postępowania z dokumentacją oraz pomocy np. w związku z likwidacją jednostek (konsultacje i pomoc przy porządkowaniu dokumentacji przeznaczonej do przekazania do archiwum). Dyrektorzy Archiwów Państwowych zaopiniowali dla jednostek ze sfery ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego **30 przepisów kancelaryjnych i archiwalnych**. Rozpatrzyli także 391 wniosków dotyczących wartościowania dokumentacji, wydając **390 opinii** w sprawach dotyczących zniszczenia dokumentacji na łączny rozmiar **11 217,96 m.b.**, **93 866** jednostek i **18 903 MB**. Ponadto Archiwa Państwowe przeprowadziły łącznie **137 ekspertyz** archiwalnych.

Archiwa Państwowe prowadziły również współpracę z osobami prywatnymi, udzielając m.in. porad metodycznych związanych z zakładaniem i prowadzeniem archiwów rodzinnych. Współpracowały również z osobami, które wykazały chęć przekazania swoich zbiorów, co zaowocowało kolejnymi przejęciami ciekawych i często bardzo cennych dokumentów. Aktywne działania na rzecz pozyskiwania materiałów archiwalnych proveniencji prywatnej kontynuowane były m.in. w ramach ogólnopolskich akcji Archiwa Rodzinne Niepodległej oraz Archiwum Pandemii A.D.2020, a także w ramach akcji lokalnych, jak np. akcji zbierania pamiątek związanych z VI Światowymi Dniami Młodzieży, zorganizowanej przez AP w Częstochowie.

Gromadzenie i opracowanie zasobu archiwalnego

Zasób Archiwów Państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r. obejmował ogółem **101 491** zespołów (zbiorów) archiwalnych, w tym **43 757 043** jednostki archiwalne, **368 631,19 m.b.** oraz **409 094** plików o rozmiarze **43 667 122,47 MB**.

Większość zasobu Archiwów Państwowych, aż 99,76%, stanowiły materiały archiwalne w postaci tradycyjnej (43 650 016 j.a.). Materiały archiwalne w postaci elektronicznej stanowiły jedynie 0,24% zasobu (107 027 j.a.).

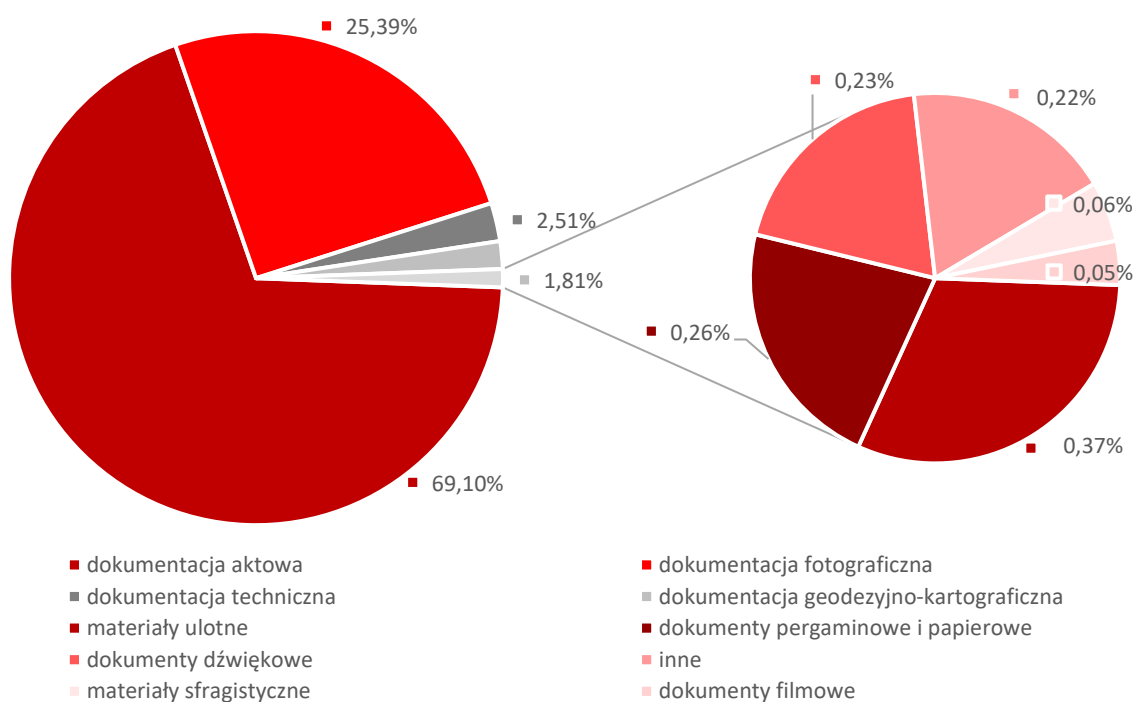
Tabela 5. Zasób archiwalny ogółem według rodzajów materiałów archiwalnych na 31 grudnia 2021 r.

rodzaj materiałów archiwalnych	j.a. ogółem	materiały archiwalne w postaci tradycyjnej		materiały archiwalne w postaci elektronicznej		
		j.a.	m.b.	j.a.	Pliki	MB
dokumentacja aktowa	30 165 464	30 163 864	350 433,06	1 600	224 384	493 279,83
dokumenty pergaminowe i papierowe	113 894	113 894	232,1	0	0	0
dokumentacja techniczna	1 095 056	1 095 056	12 591,47	0	0	0

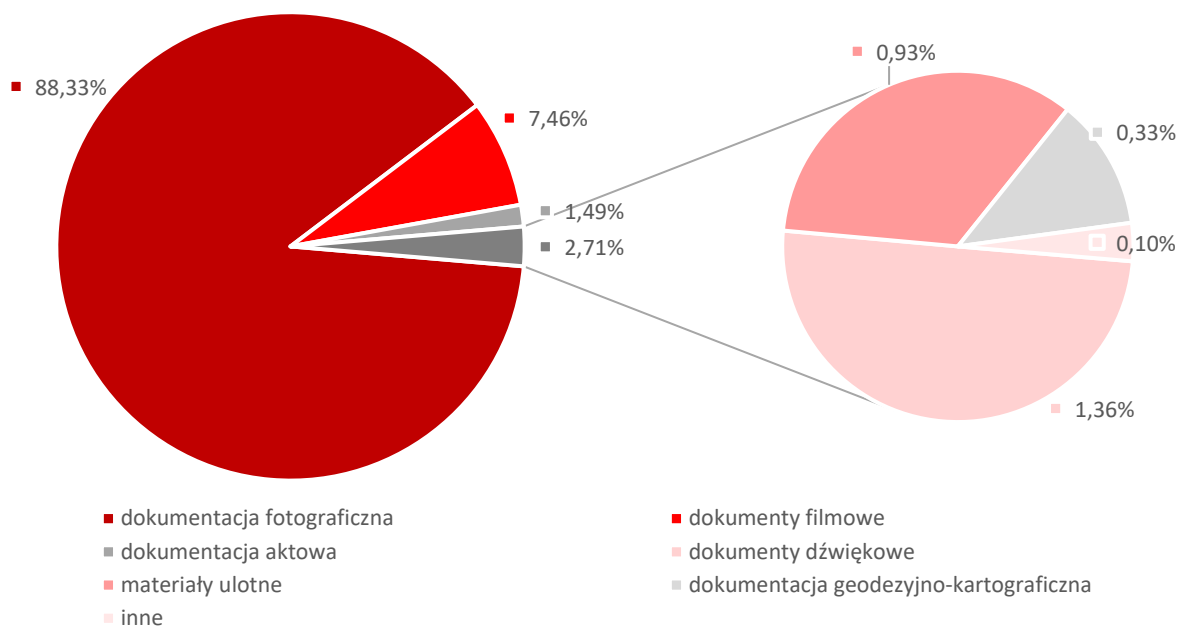
dokumentacja geodezyjno-kartograficzna	791 006	790 655	886,97	351	1846	12 040,00
dokumentacja fotograficzna	11 177 241	11 082 703	1 952,04	94 538	153 485	862 939,78
dokumenty filmowe	27 862	19 876	544,53	7 986	11 119	41 467 384,61
dokumenty dźwiękowe	101 666	100 212	1 169,89	1 454	4 091	795 811,70
materiały ulotne	162 620	161 624	221,21	996	1 419	17 768,57
materiały sfragistyczne	27 347	27 347	7,81	0	0	0
inne	94 887	94 785	592,11	102	12 750	17 897,98

Największą liczbę jednostek archiwalnych przechowuje w swoim zasobie NAC, ponad 9,9 mln, co jest związane ze specyfiką zasobu tego Archiwum, składającego się w znacznej mierze z fotografii. Zasób AAN, AP w Warszawie oraz AP w Katowicach przekracza 3 mln j.a. Ponad 2,6 mln j.a. przechowuje AP we Wrocławiu. Powyżej 1 mln j.a. liczy zasób AP w Bydgoszczy, AP w Gdańsku, AP w Kielcach, AN w Krakowie, AP w Lublinie, AP w Łodzi, AP w Opolu, AP w Poznaniu oraz AP w Szczecinie. Pozostałe Archiwa Państwowe przechowują zasób nieprzekraczający 1 mln j.a.

Wykres 10. Struktura zasobu w postaci tradycyjnej według stanu na 31 grudnia 2021 r. w j.a.

Wykres 11. Struktura zasobu w postaci elektronicznej według stanu na 31 grudnia 2021 r. w j.a.

Największy metraż materiałów archiwalnych w postaci tradycyjnej przechowuje AP w Warszawie, ponad 48,5 km. Następne, z metrażem ponad 37 km, jest AAN. Powyżej 20 km materiałów archiwalnych przechowują w swoim zasobie Archiwa Państwowe w Katowicach i Wrocławiu oraz AN w Krakowie, a powyżej 10 km Archiwa Państwowe w Bydgoszczy, Gdańsku, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Szczecinie. Pozostałe Archiwa Państwowe posiadają zasób nieprzekraczający 10 km.

Mimo utrzymujących się ograniczeń w kontaktach bezpośrednich z jednostkami pod nadzorem archiwalnym, związanych z sytuacją epidemiczną, mających wpływ na możliwości przejmowania materiałów archiwalnych, nabytki odnotowane w 2021 r. były zdecydowanie większe niż w roku poprzednim. Część archiwów przejęła większe niż planowano ilości materiałów archiwalnych, m.in. akt sądowych. Niektóre archiwa (m.in. AP w Katowicach) przyjęły do zasobu akta uznane przez Komisje Archiwalnej Oceny Dokumentacji za materiały archiwalne, które uprzednio przechowywane były jako dokumentacja niearchiwalna.

Tabela 6. Nabytki i ubytki w 2021 r.

	liczba zespołów (zbiorów)	rozmiar nabytków/ubytków					
		j.a. ogółem	materiały archiwalne w postaci tradycyjnej		materiały archiwalne w postaci elektronicznej		
			j.a.	m.b.	j.a.	pliki	MB
nabytki	1 087	1 152 167	1 144 623	8 379,87	7 544	180 517	509 062,45
ubytki	79	404 603	404 522	322,67	81	182	15 735,65

Oprócz przejęć materiałów archiwalnych pochodzących z państwowego zasobu archiwalnego od jednostek państwowych i samorządowych Archiwa Państwowe pozyskały również materiały z niepaństwowego zasobu archiwalnego, w tym od osób prywatnych m.in. w ramach trwającego projektu Archiwa Rodzinne Niepodległej.

W ramach tego programu AGAD otrzymało od darczyńcy – **Wojciecha Nosowskiego** – **1430 dokumentów dotyczących majątku Jagodne, rodzin Szydłowskich i Janaszów**, datowanych od połowy XVI w. po lata 30. XX w. Wśród ofiarowanych materiałów znajdują się niezwykle cenne historycznie dokumenty królów: Michała Korybuta Wiśniowieckiego, Augusta II i Jana III Sobieskiego oraz dokument ministra wojny

📍 Część dokumentów przekazanych przez Wojciecha Nosowskiego do AGAD, fot. D. Pruszczyńska

Księstwa Warszawskiego księcia Józefa Poniatowskiego. Szczególną wartość mają również wypisy z akt sądowych mielnickich i czerskich, gdyż oryginalne księgi z ich zbiorami w większości spłonęły podczas II wojny światowej. Cennymi źródłami historycznymi są także pochodzące z późniejszego okresu dokumenty organizacji dobroczynnych, działających podczas I wojny światowej, pochodzące od ostatniego właściciela majątku Jagodne.

Wyjątkowy nabytek pozyskany przez AAN stanowiło **Archiwum kpt. Mariana Kamińskiego** – dowódcy Zgrupowania „Żagłowiec” podczas Powstania Warszawskiego i aktywnego działacza polonijnego w USA. Przekazany zbiór jest archiwalnym zapisem całości dorobku życia kpt. Mariana Kamińskiego. Prezentuje m.in. okresy służby w Wojsku Polskim II RP, pracy konspiracyjnej i walk podczas Powstania Warszawskiego. Ogromna część przekazanych materiałów to dokumentacja powojennej działalności kombatanckiej i polonijnej. Archiwalia zostały sprowadzone z USA dzięki współpracy Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

📍 Zdjęcia z archiwum kpt. Mariana Kamińskiego, fot. AAN

📍 Prezentacja materiałów archiwalnych wydawnictwa Editions – Spotkania, fot. D. Pruszczyńska

Do AAN trafiły także archiwalia polskiego wydawnictwa emigracyjnego **Editions – Spotkania**, założonego w 1978 r. w Paryżu, a od 1990 r. działającego również w Polsce. Wydawnictwo zajmowało się w latach 80. drukiem oraz przewożeniem do Polski wydań książek objętych przez PRL cenzurą. Pozyskane archiwalia stanowią obszerną bazę źródłową na temat działalności antykomunistycznej polskich środowisk emigracyjnych we Francji, Belgii i Niemczech.

Materiały archiwalne Editions – Spotkania do Archiwów Państwowych przekazał Piotr Jegliński – założyciel wydawnictwa, publicysta, działacz opozycji demokratycznej w PRL.

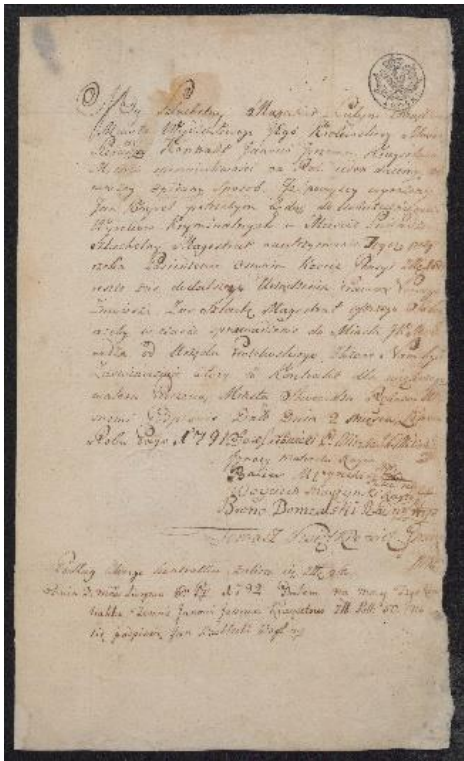
AP w Kaliszu wzbogaciło się o spuścizny kaliskiego przedsiębiorcy, rzemieślnika, lekarza i artystki. Wśród pozyskanych archiwaliów znajdują się m.in. dokumenty sprzedawcy „manufaktury” Mojsze Królla, dokumenty po Zenonie Rogackim, pozwalające prześledzić losy rzemieślnika i jego zakładu krawieckiego oraz zawodową drogę jego syna Kazimierza, znanego kaliskiego lekarza i samorządowca. Archiwum otrzymało także kolekcję po Kazimierze Starzyckiej-Kubalskiej, artystce przez długie lata związanej z Teatrem im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu. Materiały zostały pozyskane dzięki Muzeum Okręgowemu Ziemi Kaliskiej.

O cenne **kolekcje pocztówek** wzbogaciły się AP w Koszalinie oraz AP w Szczecinie. Do AP w Koszalinie trafiła kolekcja około 1 100 kartek pocztowych powstałych w okresie od lat 40. do lat 90. XX w., przedstawiająca m.in. Koszalin i Słupsk oraz inne miasta, miasteczka i wsie z terenów dawnych województw koszalińskiego i słupskiego. Zbiór pocztówek, prezentujących m.in. widoki kilkudziesięciu miejscowości na

📍 Pocztówki z kolekcji Wojciecha Stylskiego, fot. AP w Szczecinie

Pomorzem Zachodnim został przekazany do AP w Szczecinie. Obie kolekcje przekazał Archiwom Państwowym **Wojciech Stylski** – szczeciński kolekcjoner i regionalista.

Do AP w Łodzi przekazany został unikatowy **kontrakt miasta Sieradza z „mistrzem sprawiedliwości” – katem Janem Kraysalem (Graysalem) z lat 1791-1793**, na który składają się 3 dokumenty: przyrzeczenie (sponsium) zatrudnienia kata z marca 1791 r., warunki kontraktu z lipca 1791 r. oraz pokwitowanie odbioru pieniędzy z 1793 r. Kontrakt należy do źródeł całkowicie nieznanymi historykom. Zakupu i przekazania cennego dokumentu w darze do sieradzkiego oddziału AP w Łodzi dokonał Urząd Miasta Sieradza.

☉ Kontrakt miasta Sieradza z „mistrzem sprawiedliwości” – katem Janem Kraysalem (Graysalem) z lat 1791-1793, AP w Łodzi.

Niezwykle ciekawym obiektem związanym z historią Wielkopolski pozyskany przez AP w Poznaniu od prywatnego kolekcjonera z Czech jest **tłok pieczętny klasztoru cystersów w Wągrowcu z 1746 r.** Ten unikatowy zabytek o dużych walorach artystycznych stanowi cenne uzupełnienie znajdującego się w Archiwum zbioru typariuszy.

📍 Tłok pieczętny klasztoru cystersów w Wągrowcu z 1746 r., AP w Poznaniu

📍 Archiwalia odnalezione w kościele pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny w Zamościu, fot. AP w Zamościu

Do AP w Zamościu trafiły archiwalia odnalezione podczas prac remontowych w kościele pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny w Zamościu – największym siedemnastowiecznym kościele w Pierwszej Rzeczypospolitej. Dokumenty należały do Komunalnej Kasy Oszczędności w Zamościu funkcjonującej w latach 1927–1950. W AP w Zamościu uzupełniają istniejący już zespół archiwalny Komunalnej Kasy Oszczędności w Zamościu (88/158/0).

Na koniec 2021 r. zasób całkowicie zewidencjonowany obejmował 101 202 zespoły (zbiory), co stanowiło 99,72% łącznej liczby przechowywanych zespołów (zbiorów), oraz 35 846 952 jednostki archiwalne (81,92% ogółu). Rozmiar zewidencjonowanej części zasobu w postaci tradycyjnej wyniósł

35 740 802 j.a., 363 210,38 m.b., a w postaci elektronicznej 106 150 j.a., 408 062 plików i 43 656 163,17 MB.

Zasób zewidencjonowany stale wzrasta. W 2021 r. zewidencjonowano 206 zespołów archiwalnych. Łącznie pracami z zakresu ewidencjonowania objęto ogółem 389 569 j.a. Większość ewidencjonowanych archiwaliów stanowiły materiały archiwalne w postaci tradycyjnej – 383 872 j.a., 1 048,76 m.b. Zewidencjonowano także 5 697 j.a. w postaci elektronicznej, 468 902,02 MB.

W 2021 r. z uwagi na wzrastającą potrzebę korzystania z informacji o zasobie archiwalnym on-line duży nacisk położono również na poprawę informacji na temat zasobu gromadzonych w Zintegrowanym Systemie Informacji Archiwalnej ZoSIA oraz zwiększenie dostępności ewidencji zasobu archiwalnego on-line. Łączna liczba opisów materiałów archiwalnych na poziomie jednostki archiwalnej, które prezentowane były w serwisie szukajwarchiwach.gov.pl, na koniec roku sprawozdawczego wyniosła 14 119 678.

W 2021 r. opracowanie zasobu archiwalnego było prowadzone w większości Archiwów Państwowych. Zatwierdzone w sumie zostały **203 nowe inwentarze** zespołów (zbiorów) archiwalnych. Opracowano 232 218 j.a., 2 113,17 m.b. Do dużych zespołów archiwalnych, których opracowanie zakończono w 2021 r., należały m.in.:

- 1/170/0 Generalne Dyrektorium Finansów, Wojny i Domen. Departament Prus Nowoschodnich (4 826 j.a., 65,00 m.b. z lat 1795-1806),
- 12/124/0 Główny Urząd Powierniczy Wschód, Urząd Powierniczy w Katowicach (10 546 j.a., 91,18 m.b. z lat [1908-1939] 1939-1945),
- 34/942/0 Wojewódzki Urząd Statystyczny w Lesznie z siedzibą w Kościanie (6 241 j.a., 74,10 m.b. z lat [1945-1975] 1975-1999 [2000]),
- 45/1210/0 Sąd Obwodowy w Koźlu (34 637 j.a., 347,50 m.b. z lat [1573-1878] 1879-1945 [1945-1993]),
- 45/3650/0 Sąd Powiatowy w Strzelcach Opolskich (16 409 j.a., 47,89 m.b. z lat [1948-1950] 1951-1975 [1976-1984]),
- 84/1453/0 Urząd Statystyczny w Wałbrzychu (7 867 j.a., 139,26 m.b. z lat [1970] 1975-1998 [1999]),
- 89/2017/0 Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Zielonej Górze (9 010 j.a., 51,88 m.b. z lat [1933] 1975-1990).

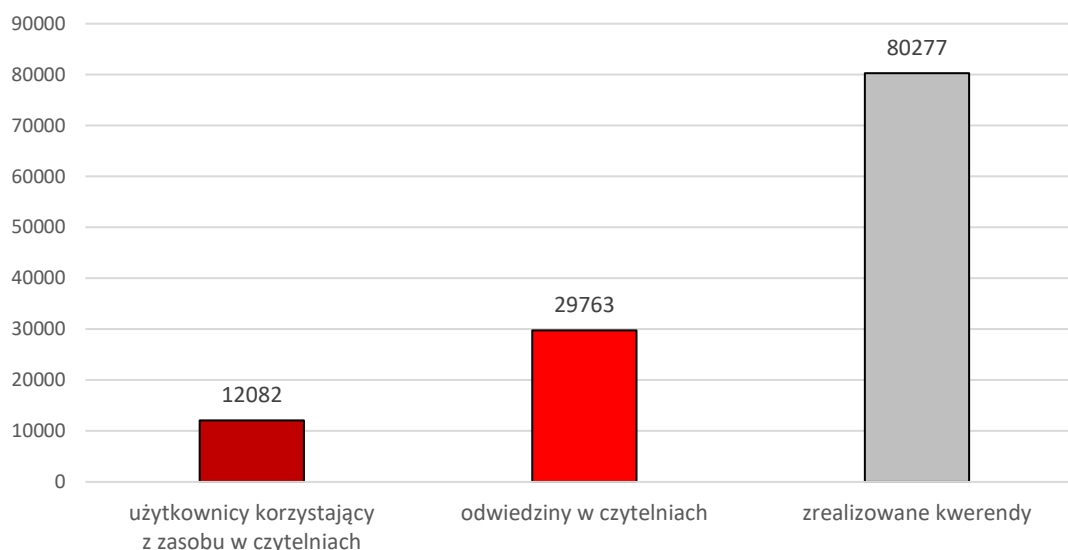
W toku opracowania pozostawało **215 zespołów** (zbiorów) archiwalnych, nad którymi prace będą kontynuowane w 2022 r.

Prowadzone były również prace mające na celu rozwijanie informacji archiwalnej poprzez sporządzanie pomocy wyższego rzędu, przede wszystkim indeksów osobowych, geograficznych i rzeczowych.

Udostępnianie zasobu archiwalnego

W 2021 r. czytelnie i pracownie Archiwów Państwowych odwiedziło **12 082 użytkowników**, składając w nich **29 763 odwiedzin** i korzystając z **466 100 j.a.** Odnotowane wskaźniki były wyższe niż w roku poprzednim, mimo że udostępnianie materiałów archiwalnych w czytelniach i pracowniach Archiwów Państwowych w roku sprawozdawczym nadal podlegało restrykcjom i ograniczeniom wynikłym z pandemii COVID-19. Archiwa sukcesywnie otwierały czytelnie – wcześniej okresowo wyłączane z użytku – podtrzymywały jednak zaostrzony reżim sanitarny, w tym limitowały liczbę równocześnie pracujących użytkowników.

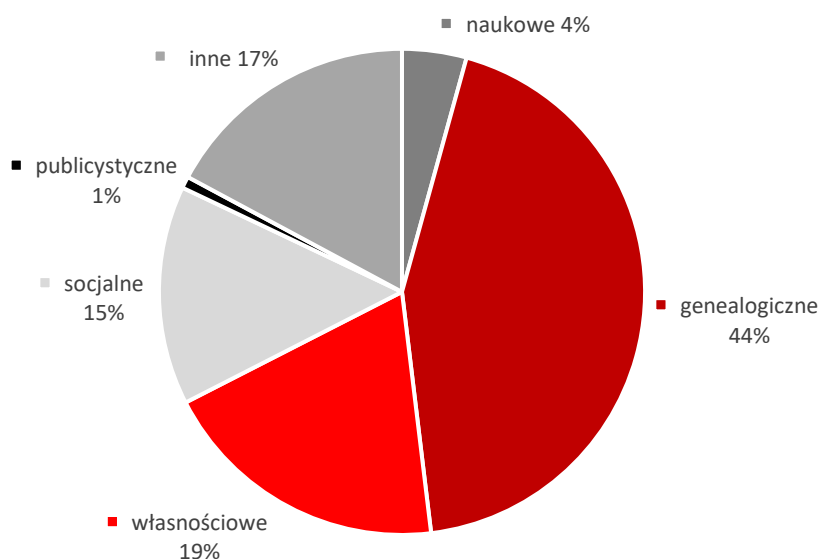
Wykres 12. Udostępnianie bezpośrednie i pośrednie w Archiwach Państwowych w 2021 r.

Archiwa Państwowe w 2021 r. zrealizowały **80 277 kwerend**, czyli przeprowadziły na zlecenie osób zainteresowanych poszukiwania wskazanych dokumentów lub informacji. Zleceniodawcami 57 311 kwerend były osoby prywatne, a 22 966 – instytucje.

Przeprowadzono 3 442 kwerendy do celów naukowych, 35 157 – do celów genealogicznych, 15 571 – do celów własnościowych, 11 701 – do celów socjalnych, 629 do celów publicystycznych oraz 13 777 innych.

Wykres 13. Struktura tematyczna kwerend w 2021 r.

W roku sprawozdawczym w serwisie szukajwarchiwach.gov.pl było dostępne **48 216 069** skanów i fotografii cyfrowych (ponad 3,6 mln więcej niż w roku poprzedzającym). Odpowiada to liczbie 630 951 zdigitalizowanych jednostek archiwalnych (ponad 146 tys. j.a. przybyło w 2021 r.). W ciągu roku serwis zarejestrował 1 162 931 unikalnych użytkowników oraz 37 490 077 odsłon.

Ponadto cyfrowe kopie materiałów archiwalnych z zasobu Archiwów Państwowych prezentowane są w innych jeszcze serwisach internetowych. Wyróżnia się pod tym względem wspólny projekt archiwów w Bydgoszczy i w Toruniu „Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego”. W portalu genealogiawarchiwach.pl zamieszczono 3 654 709 skanów akt metrykalnych i ewidencji ludności. Odpowiada to liczbie 45 355 zdigitalizowanych j.a. W 2021 r. portal zarejestrował 173 495 unikatowych użytkowników i ponad 20 mln odsłon.

Poza tym, Archiwa Państwowe prezentują swój zasób w postaci cyfrowej na własnych stronach internetowych, a także w ramach projektów współrealizowanych z innymi podmiotami – zwłaszcza w portalach regionalnych bibliotek cyfrowych oraz stowarzyszeń genealogów.

Łącznie Archiwa Państwowe na koniec 2021 r. zapewniały dostęp on-line do 63 mln cyfrowych kopii materiałów archiwalnych.

Zabezpieczanie zasobu archiwalnego

Przedstawiciele Archiwów Państwowych brali udział w pracach normalizacyjnych dwóch komitetów technicznych Polskiego Komitetu Normalizacyjnego: Komitetu Technicznego 242 ds.

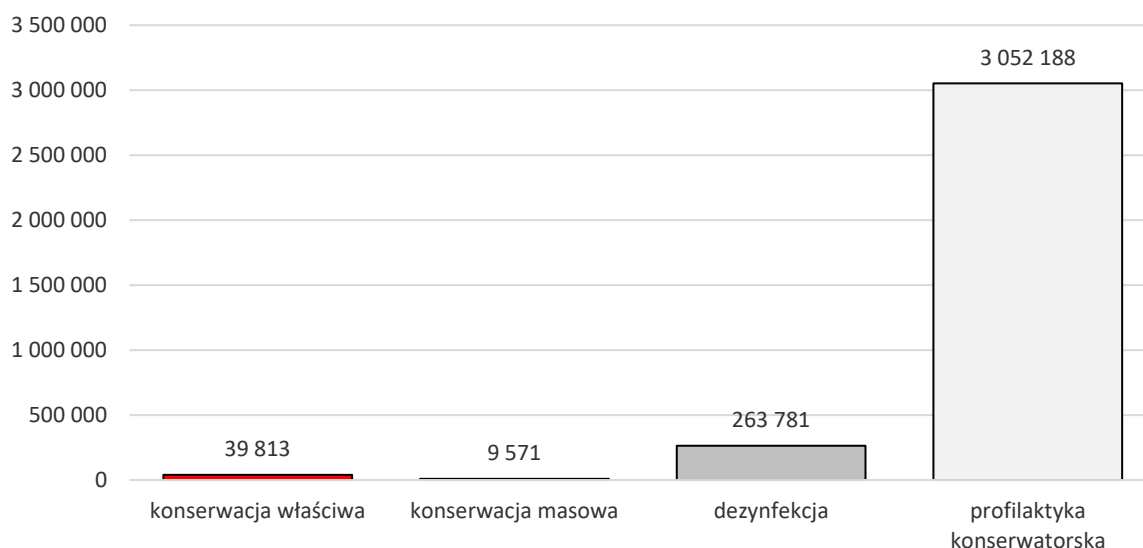
Informacji i Dokumentacji oraz Komitetu Technicznego 328 ds. Kinematografii. W ramach prac Komitetu 242 przeprowadzono procedurę normalizacyjną 2 Polskich Norm ISO: PN ISO/TR 19814 Informacja i dokumentacja. Zarządzanie zbiorami w archiwach i bibliotekach oraz PN ISO/TR 19815 Informacja i dokumentacja – Zarządzanie warunkami środowiskowymi dla zbiorów archiwalnych i bibliotecznych.

Działalność konserwatorska

W 2021 r. w Archiwach Państwowych działały 4 pracownice konserwacji masowej prowadzące masowe odkwaszanie papieru. Konserwację właściwą materiałów archiwalnych realizowała sieć pracowni konserwatorskich pod nadzorem merytorycznym Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów działającego w strukturze AGAD. Ponadto w sieci archiwów państwowych funkcjonowały pracownice zabezpieczania archiwaliów o charakterze introligatorsko-renowatorskim.

W minionym roku konserwację właściwą prowadziło 29 Archiwów Państwowych. Konserwacji jednostkowej poddano 27 683 j.a., natomiast konserwatorskiemu przygotowaniu do digitalizacji 12 130 j.a., co dało łącznie 39 813 j.a. Masowemu odkwaszaniu, głównie w pracowniach konserwacji masowej, poddano 9 571 j.a. Ponadto zdezynfekowano 263 781 j.a. Zabiegami z zakresu profilaktyki konserwatorskiej objęto łącznie 3 052 188 j.a. (dwa razy więcej niż w 2020 r. dzięki dodatkowym środkom przeznaczonym na wsparcie profilaktyki konserwatorskiej w ramach usługi zewnętrznej), w tym odkurzaniu 2 223 952 j.a., opakowaniu i przepakowaniu w specjalistyczne opakowania ochronne 649 835 j.a. oraz przeglądowi stanu zachowania 178 401 j.a.

Wykres 14. Liczba jednostek archiwalnych poddanych zabiegom konserwatorskim i profilaktycznym w 2021 r.

Prace w zakresie technicznego zabezpieczania materiałów archiwalnych, w tym badania stanu zasobu, dezynfekcja, pakowanie i odkurzanie materiałów archiwalnych, były priorytetem w archiwach, które przemieszczały swój zasób do nowych magazynów. Działania te kontynuowały m.in. AN w Krakowie oraz AP w Suwałkach. Wyjątkowo wysoki wskaźnik

wykonania w tym zakresie odnotowało AAN dzięki zleceniu odkurzania zasobu firmie zewnętrznej.

Podobnie jak w roku poprzednim współpraca między archiwami zatrudniającymi konserwatorów dyplomowanych, a archiwami pozostającymi pod ich opieką, ze względu na sytuację epidemiczną prowadzona była w ograniczonym zakresie. Kontakt i wsparcie koncentrowały się na konsultacjach telefonicznych i mailowych w zakresie zabezpieczania i konserwacji materiałów archiwalnych, niemniej jednak odbywano również pojedyncze wizyty robocze i szkolenia.

Archiwa Państwowe zaangażowały się w ratowanie dokumentacji ocalałej z pożaru Archiwum zakładowego Urzędu Miasta Krakowa. Zastępca Dyrektora AN w Krakowie pełniła funkcję wiceprzewodniczącego Zespołu ds. zabezpieczenia archiwaliów Archiwum zakładowego Urzędu Miasta Krakowa oraz określenia zasad postępowania z ocalałymi archiwaliami po zakończeniu akcji ratowniczo-gaśniczej, powołanego przez Prezydenta Miasta Krakowa. Zespół stanowił merytoryczne gremium doradcze i opiniodawcze w zakresie wypracowania optymalnych i efektywnych działań krótko i długoterminowych mających na celu zachowanie i odtworzenie w możliwym zakresie dokumentacji zgromadzonej w Archiwum zakładowym Urzędu Miasta Krakowa. W działania związane z ratowaniem archiwaliów z dotkniętego pożarem archiwum zakładowego zaangażowanych było również dwóch innych pracowników AN w Krakowie. Praktycznego wsparcia udzieliło także AP w Katowicach, które wykonało liofilizację ok. 16 m.b. akt.

W 6 Archiwach Państwowych prowadzono badania skażeń biologicznych. Łącznie przebadano 1 010 próbek, w tym:

- badania skażeń biologicznych zasobu – 540 próbek,
- badania stężenia bioaerozolu w powietrzu – 17 próbek,
- kontrola skuteczności procesu dezynfekcji – 453 próbki.

AN w Krakowie we współpracy z ekspertami zewnętrznymi zrealizowało trzy projekty związane z zabezpieczaniem i przechowywaniem zasobu archiwalnego:

- „Diagnoza i regulacja warunków mikroklimatycznych podczas przeprowadzki zasobu archiwalnego do magazynów nowej siedziby Archiwum Narodowego w Krakowie w 2020-21 roku” (projekt realizowany we współpracy z prof. dr hab. Romanem Kozłowskim),
- „Procedury przenoszenia materiałów archiwalnych z segmentu magazynowego do budynku administracyjnego” (projekt zrealizowany wraz z prof. dr hab. Romanem Kozłowskim),
- „Badania analityczne materiałów archiwalnych” (projekt zrealizowany wraz z prof. Tomaszem Łojewskim).

Wykonywanie kopii zabezpieczających

W 2021 r., podobnie jak w latach ubiegłych, Archiwa Państwowe prowadziły digitalizację zabezpieczającą materiałów archiwalnych ze swojego zasobu w pracowniach własnych, a także na podstawie umów i porozumień oraz w ramach usługi zewnętrznej. Digitalizowane były

przede wszystkim akta stanu cywilnego, a także akta miast i gmin, akta urzędów różnego szczebla, akta sądowe, fotografie.

Łącznie w roku sprawozdawczym Archiwa Państwowe zdigitalizowały ponad 124 tys. j.a., pozyskując:

- prawie 5 mln kopii cyfrowych z materiałów statycznych o rozmiarze ponad 272 tys. GB,
- ponad 166 tys. minut kopii materiałów audiowizualnych o rozmiarze ponad 104 tys. GB,
- ponad 1,5 mln kopii cyfrowych wykonanych z mikrofilmów o rozmiarze ponad 11,5 tys. GB.

Tabela 7. Digitalizacja zabezpieczająca w 2021 r.

Digitalizacja	liczba j.a. poddanych digitalizacji	liczba wykonanych i/lub pozyskanych kopii cyfrowych		
		z materiałów statycznych	z materiałów audiowizualnych [w minutach]	z mikrofilmów
w pracowni digitalizacji archiwum	93 671	3 068 449	23 388	1 537 932
na podstawie umów i porozumień	15 235	659 541	0	0
w ramach usługi zewnętrznej	15 402	1 270 686	143 292	0

31 Archiwów Państwowych prowadziło digitalizację w pracowniach własnych. Na podstawie umów i porozumień digitalizację prowadziło 6 Archiwów Państwowych: AP w Kielcach, AP w Łodzi, AP w Siedlcach, AP w Toruniu, AP w Warszawie oraz AP we Wrocławiu. Natomiast w ramach usługi zewnętrznej zabezpieczające kopie cyfrowe pozyskały 23 archiwa państwowe: AGAD, NAC, AP w Białymstoku, AP w Częstochowie, AP w Gorzowie Wielkopolskim, AP w Kaliszu, AP w Katowicach, AP w Kielcach, AN w Krakowie, AP w Lesznie, AP w Lublinie, AP w Łodzi, AP w Piotrkowie Trybunalskim, AP w Płocku, AP w Poznaniu, AP w Rzeszowie, AP w Siedlcach, AP w Suwałkach, AP w Szczecinie, AP w Toruniu, AP w Warszawie, AP we Wrocławiu, AP w Zielonej Górze.

Archiwa Państwowe angażowały się także w projekty digitalizacyjne realizowane z partnerami zagranicznymi. W październiku 2021 r. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych podpisał list intencyjny z Nordost Instytut w Lueneburgu dotyczący **projektu digitalizacji materiałów ze zbioru „Albertyna”** zgromadzonych w AP w Olsztynie, a pochodzących z Królewca, a następnie udostępnienie ich na stronach internetowych Instytutu i Archiwów Państwowych w Polsce. Okazją do prezentacji wymienionych źródeł ma być przypadający w 2024 r. jubileusz związanego z Uniwersytetem w Królewcu znanego filozofa Immanuela Kanta.

AP w Przemyślu kontynuowało współpracę z Lwowskim Narodowym Uniwersytetem Medycyny Weterynaryjnej i Biotechnologii im. Stefana Z. Grzyckiego w ramach projektu: *Nowatorskie podejście do dziedzictwa historycznego: dziedzictwo naukowe medycyny*

weterynaryjnej polsko-ukraińskiego pogranicza. Działania te miały na celu zabezpieczenie dokumentów Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie poprzez ich digitalizację i publikację oraz promocję. Pracownicy AP w Przemyślu w dniach 28-29 czerwca 2021 r. przeprowadzili we Lwowie szkolenie z zakresu podstawowych problemów archiwistyki oraz digitalizacji zasobów archiwalnych i bibliotecznych.

AP w Szczecinie kontynuowało mikrofilmowanie w ramach wieloletniego porozumienia z Landesarchiv w Greifswaldzie.

W 2021 r. Archiwa Państwowe nadal prowadziły prace nad uzupełnianiem państwowego zasobu archiwalnego poprzez kopiowanie w archiwach zagranicznych materiałów dotyczących Polski i Polaków.

Kontynuowano realizację wieloletniej umowy pomiędzy NDAP a Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie w zakresie mikrofilmowania poloników. Pozyskano kolejną partię mikrofilmów negatywowych (53 422 klatki) z zespołu nr 770, Tymczasowy Wydział Samorządowy we Lwowie.

AGAD w ramach wieloletniej umowy o współpracy z 2013 r, podpisanej z Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie pozyskało kopie cyfrowe (skany) poloników z zasobu archiwum lwowskiego w łącznej liczbie 120 tys. skanów z materiałów archiwalnych pochodzących z 240 ksiąg ziemskich i grodzkich z okresu I Rzeczypospolitej.

AP w Przemyślu w ramach zawartych umów o odpłatne wykonanie skanów z zasobów archiwów ukraińskich uzupełniających zbiory archiwum przemyskiego pozyskało łącznie 40 tys. skanów dokumentów, wykonanych z 488 ja., w tym 24 tys. z Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie (akta metrykalne z zespołu: Konsystorz Metropolitalny Rzymskokatolicki we Lwowie – księgi metrykalne), 8 tys. skanów z zasobu Archiwum Państwowego Obwodu Lwowskiego we Lwowie (zespół: Związek Obrońców Lwowa z listopada 1918 r.) oraz 8 tys. skanów z zasobu Archiwum Państwowego Obwodu Tarnopolskiego w Tarnopola (księgi metrykalne wyznania rzymskokatolickiego).

AP w Lublinie kontynuowało projekt digitalizacji lubelskich ksiąg miejskich, realizowany z Narodowym Archiwum Historycznym Białorusi w Mińsku. W 2021 r. z zasobu białoruskiego archiwum wykonano 40 318 skanów z 32 ksiąg radzieckich, wójtowsko-ławniczych i rachunkowych miasta Lublina z okresu XVI-XVII w. Stanowią one ważne uzupełnienie materiałów archiwalnych z okresu staropolskiego gromadzonych w AP w Lublinie. Pozyskane kopie zostały też udostępnione na stronie internetowej Lubelskiego Archiwum Cyfrowego (<http://lac.lublin.pl/polonica/skany/nhabminsk/>).

28 września 2021 r. na podstawie porozumienia między Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych a Instytutem Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy w Białymstoku do Archiwów Państwowych przekazane zostało ponad pół miliona skanów dokumentów z archiwów białoruskich oraz ukraińskich. Kopie cyfrowe ponad 430 tys. dokumentów z zespołu ksiąg miejskich przemyskich z Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie trafiły do AGAD. Ponad 77 tys. skanów ksiąg ziemskich podlaskich z Archiwum Historycznego w Mińsku przekazano do AGAD oraz AP w Białymstoku.

Popularyzacja dziedzictwa dokumentacyjnego

Archiwa Państwowe w roku sprawozdawczym prowadziły szereg działań mających na celu upowszechnianie wiedzy o materiałach archiwalnych, przybierających najczęściej takie formy jak:

- wystawy archiwalne (tradycyjne i wirtualne),
- lekcje i warsztaty archiwalne,
- pokazy i wycieczki archiwalne,
- prelekcje, dyskusje, wykłady,
- publikacje przybliżające i promujące zasób archiwalny.

Inicjatywy te podejmowane były zarówno samodzielnie, jak również we współpracy z instytucjami nauki i kultury, stowarzyszeniami, mediami.

Wybrane projekty popularyzatorskie Archiwów Państwowych realizowane w 2021 r.

Najważniejszym wydarzeniem w 2021 r. mającym na celu popularyzację dziedzictwa dokumentacyjnego były uroczystości zorganizowane w ramach **4. Edycji Listy Krajowej Programu UNESCO „Pamięć Świata”** w dniach 9-10 czerwca 2021 r. Wokół tego zagadnienia oraz roli UNESCO i Komitetów Krajowych Programu „Pamięć Świata” w zabezpieczeniu i promowaniu unikalnych źródeł historycznych koncentrowały się działania całej sieci archiwalnej. Miały one na celu popularyzację poprzednich list krajowych, jak też obiektów nowo wpisanych w 2021 r. W trakcie ogólnopolskiej kampanii promocyjnej podkreślano ogromny wkład polskich instytucji pamięci w tworzenie listy światowego dziedzictwa dokumentacyjnego. Obecnie znajduje się na niej 17 obiektów polskich, co stawia Polskę na trzecim miejscu w świecie po Niemczech i Wielkiej Brytanii. W grupie 17 unikalnych wpisów znajdują się najważniejsze dokumenty państwa polskiego przechowywane w Archiwach Państwowych: akt Unii Lubelskiej z 1569 r., akt konfederacji Generalnej warszawskiej z 1573 r., Księga Henrykowska, akta i biblioteka Braci Czeskich, polsko-tureckie traktaty pokojowe, Archiwum Radziwiłłów i Księgozbiór Nieświeski, Archiwum Komisji Edukacji Narodowej, Archiwum Biura Odbudowy Stolicy. Na Listę Krajową w 4 edycjach trafiło łącznie 58 dokumentów o fundamentalnym znaczeniu dla polskiej historii, w tym unikalne obiekty z zasobu Archiwów Państwowych, m.in. przywilej chełmiński z 1251 r., średniowieczne rotulusy klasztoru premonstratensów na Ołbinie we Wrocławiu, dokument króla Kazimierza Wielkiego dla biskupa ormiańskiego we Lwowie, akta Trybunału Koronnego Lubelskiego, Archiwum Ordynacji Zamojskiej ze Zwierzyńca, Konstytucja 3 Maja, akta powstania styczniowego, memoriał Ignacego Jana Paderewskiego o odbudowie niepodległego państwa polskiego. 15 nowych obiektów wpisanych w 2021 r. było promowanych w całej Polsce za pośrednictwem centralnej wystawy plenerowej i towarzyszącego jej katalogu, filmu poświęconego wpisanym na Listę Krajową dokumentom oraz wielu informacji w mediach¹.

¹ Szczegółowe informacje dotyczące listy oraz wpisanych na nią dokumentów zawarte są w części Polska Lista Krajowa Programu UNESCO „Pamięć Świata”.

Otwarcie wystawy „Pamięć Polski. Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata – 4. edycja” w Warszawie
9 czerwca 2021 r., fot. M. Gątarzewski

Wystawa „Pamięć Polski. Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata – 4. edycja” w Warszawie, fot. M. Czechowicz

W 2021 r. Archiwa Państwowe kontynuowały realizację dwóch ważnych społecznie i budzących duże zainteresowanie projektów o charakterze ogólnopolskim:

- **Archiwum Pandemii A.D. 2020** – projekt zainaugurowany przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w dniu 28 kwietnia 2020 r., mający na celu zgromadzenie w sieci Archiwów Państwowych wszelkiej dokumentacji ukazującej zjawisko epidemii w Polsce oraz zmiany wywołane w życiu codziennym, społecznym, kulturalnym i zawodowym. W wyniku tej akcji do zasobu Archiwów Państwowych trafiło ponad 6 300 fotografii, filmów, rysunków, plakatów, ulotek, ogłoszeń, obwieszczeń, ankiet i innych dokumentów ukazujących życie w czasie pandemii.

Archiwum Pandemii A.D. 2020.

Społeczna kolekcja dokumentów pandemii wywołanej koronawirusem (SARS-CoV-2)

Każdego dnia wszyscy tworzymy historię. Wspólnie udokumentujmy ten szczególny czas.

Zadbaj o swoje wspomnienia i przekaz Archiwom Państwowym relacje i materiały, które stanowiąc będą bezcenne źródła historyczne dla kolejnych pokoleń.

Więcej szczegółów na:
archiwa.gov.pl
i archiwarodzinne.gov.pl

JAK PRZEKAZAĆ MATERIAŁY?

OSOBIŚCIE: W każdym z 33 Archiwów Państwowych i ich oddziałów w całym kraju.

ELEKTRONICZNIE:
archiwumpandemii@archiwa.gov.pl

PRZEKAŻ ARCHIWOM PAŃSTWOWYM DOWOLNE MATERIAŁY!

Dokumenty Mapy Fotografie Nagrania Filmy Wycinki prasowe Albumy i pamiątki

Wszystkie materiały zostaną opublikowane w serwisie szukajwarchiwach.gov.pl

- **Archiwa Rodzinne Niepodległej 2.0** – projekt zainaugurowany w 2019 i kontynuowany w 2020 oraz 2021 r., mający na celu aktywne włączenie społeczeństwa w świętowanie 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości oraz zaangażowanie obywateli w proces budowania wspólnoty „małych ojczyzn”. W ramach realizacji tego przedsięwzięcia w sierpniu 2021 r. na przedpolu Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie zaprezentowano ogólnopolską wystawę „Archiwa Rodzinne Niepodległej. Zbiorowy portret rodzin II Rzeczypospolitej”, na którą złożyły się niepowtarzalne rodzinne archiwalia zebrane przez Archiwa Państwowe w całej Polsce. Plenerowa wystawa w oryginalnej formie graficznej odbyła następnie objazd po wybranych miejscach w Polsce. W okresie od września do grudnia 2021 r. ekspozycję udostępniono publiczności w centralnych punktach miast, m.in. w Manufakturze w Łodzi, na Rynku Solnym we Wrocławiu, w centrum Rzeszowa, na Zamku w Sanoku oraz na rynku w Przemyślu. Wystawa została nominowana w 2021 r. w corocznym konkursie na najlepsze polskie projekty komunikacji wizualnej – Polish Graphic Design Awards.

Wystawa Archiwa Rodzinne Niepodległej przed Pałacem Staszica w Warszawie.

Kontynuowano również gromadzenie kolekcji rodzinnych przekazywanych przez prywatnych darczyńców do zasobów Archiwów Państwowych w całej Polsce. Były one sukcesywnie prezentowane on-line na stronie programu: archiwarodzinne.gov.pl. W 2021 r. przygotowano też obszerną publikację obejmującą prace laureatów konkursu pt. „Historie z rodzinnych archiwów”, którego uczestnicy mogli podzielić się swoją wiedzą o losach przodków.

Działalność edukacyjna i informacyjna

Jedną z podstawowych form działalności edukacyjnej i informacyjnej Archiwów Państwowych były wystawy w formie tradycyjnej lub prezentacji on-line, organizowane głównie z okazji wydarzeń rocznicowych.

Łącznie w 2021 r. Archiwa Państwowe zorganizowały lub współorganizowały ponad **970 wystaw**, w tym ponad 200 przygotowano w formie tradycyjnej, w znacznej części były to ekspozycje plenerowe. Na bardzo wysokim poziomie w porównaniu do lat ubiegłych pozostawała liczba organizowanych wystaw i prezentacji wirtualnych. Tendencja ta była wyrazem szybkiego dostosowania się sieci Archiwów Państwowych do nowej sytuacji zagrożenia epidemicznego i ograniczenia bezpośrednich wizyt oraz spotkań z udziałem publiczności. Ogółem archiwa przygotowały ponad 760 ekspozycji wirtualnych.

Aktywność w obszarze działalności wystawienniczej sieci archiwalnej koncentrowała się wokół kilku ważnych wydarzeń rocznicowych, takich jak:

- **100. rocznica podpisania traktatu pokojowego w Rydze** pomiędzy Polską a Rosją radziecką i Ukrainą, który kończył wojnę polsko-bolszewicką i wyznaczał granice państwa polskiego na wschodzie. Fundamentalne było również jego znaczenie dla polskiego dziedzictwa kulturowego. Po raz pierwszy od okresu rozbiorów uregulowano

zwrot zagrabionych w ciągu niemal dwóch stuleci materiałów archiwalnych, bibliotecznych oraz muzealnych. W rocznicę tego wydarzenia Archiwa Państwowe przygotowały dedykowany temu wydarzeniu portal internetowy oraz wystawy plenerowe i wirtualne.

- **230. rocznica uchwalenia Konstytucji 3 Maja** – Archiwa Państwowe przygotowały kilkadziesiąt wydarzeń promujących jeden z najważniejszych dokumentów w dziejach Polski, w 2015 r. wyróżniony prestiżowym Znakiem Dziedzictwa Europejskiego, a rok wcześniej wpisany na Polską Listę Krajową Programu UNESCO Pamięć Świata. Z tej okazji AGAD, przechowujące oryginały dokumentu, przygotowało wirtualną wystawę, film prezentujący okoliczności uchwalenia Konstytucji, udostępniono również on-line rękopisy i druki oryginału Konstytucji oraz publikacje w języku polskim i angielskim poświęcone dokumentowi. W dniach 2 maja – 8 sierpnia 2021 r. w Zamku Królewskim w Warszawie prezentowano wystawę pt. „KONSTYTUCJA. Polskie elity a upadek Rzeczypospolitej. W 230. rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja”. Obejmowała ona dokumenty archiwalne dotyczące Konstytucji i jej powstania, w tym unikatowe egzemplarze Konstytucji 3 Maja i inne dokumenty towarzyszące, wypożyczone z AGAD. Wystawy plenerowe i wirtualne prezentujące pamięć o konstytucji i jej recepcję w różnych regionach Polski przygotowały łącznie 22 Archiwa Państwowe.
- **100. rocznica wybuchu III powstania śląskiego** – w nawiązaniu do rocznicy wybuchu powstania oraz ustanowienia przez Senat Rzeczypospolitej Polskiej roku 2021 Rokiem Powstań Śląskich, Archiwa Państwowe w Katowicach i Opolu przygotowały wystawy plenerowe, materiały edukacyjne oraz scenariusze lekcji archiwalnych dla nauczycieli poświęcone wydarzeniom na Górnym Śląsku sprzed 100 lat.
- **120 rocznica urodzin kardynała Stefana Wyszyńskiego** – w związku z uchwałą Sejmu i Senatu RP ustanawiającą kardynała Wyszyńskiego patronem 2021 r. Archiwa Państwowe w Kaliszu i Zamościu przygotowały okolicznościowe wystawy prezentujące dokumenty do życia i działalności wybitnej w dziejach Polski postaci – kardynała, biskupa diecezjalnego lubelskiego w latach 1946–1948, arcybiskupa metropolity gnieźnieńskiego i warszawskiego, prymasa Polski w latach 1948–1981, męża stanu, przywódcy duchowego zwanego Prymasem Tysiąclecia.
- **40. rocznica wprowadzenia stanu wojennego w Polsce** – z tej okazji Archiwa Państwowe przygotowały szereg inicjatyw, mających przypomnieć o tym tragicznym wydarzeniu w najnowszej historii Polski i jego następstwach. W AAN odbyło się uroczyste przekazanie do zasobu państwowego zbiorów działacza Solidarności Andrzeja Kołodzieja. Wydarzeniu towarzyszyła prezentacja książki „Źródła do dziejów NSZZ Solidarność w zasobie Archiwów Państwowych” połączona z konferencją z udziałem czołowych historyków i archiwistów. W 11 Archiwach Państwowych zorganizowano okolicznościowe wystawy z dokumentów dotyczących stanu wojennego w poszczególnych regionach Polski. Dwa archiwa (w Białymstoku i Rzeszowie) opracowały wydawnictwa źródłowe. W AN w Krakowie i AP w Kaliszu odbyły się debaty historyków na temat okoliczności i skutków wprowadzenia stanu wojennego.

Kontynuowano także stałe formy popularyzowania historii regionalnej i zasobów dokumentacyjnych adresowane do różnych grup wiekowych odbiorców, a głównie młodzieży, do których należały:

- **lekcje archiwalne i historyczno-archiwalne** dla dzieci i młodzieży dotyczące głównie historii regionalnej, genealogii, projektu Archiwa Rodzinne Niepodległej, a także zapoznające zainteresowanych z działalnością archiwum i pracą archiwisty;
- **wycieczki** przyjmowane w archiwach, podczas których uczestnicy mogli m.in. zapoznać się z organizacją archiwum i jego zasobem, poznać zasady korzystania z materiałów archiwalnych, zwiedzić magazyny archiwalne, zobaczyć najbardziej interesujące dokumenty, zapoznać się z pracą specjalistycznych pracowni funkcjonujących w archiwum (digitalizacji, konserwacji zbiorów).

Do sieci internetowych przenoszono cieszące się znacznym zainteresowaniem nauczycieli w całej Polsce lekcje archiwalne dla dzieci i młodzieży. Łącznie w formule stacjonarnej i on-line zorganizowano ponad **490 lekcji** z udziałem ponad **9 500 uczestników**. Archiwa przyjęły też ponad **260 wycieczek** z udziałem gości z całego kraju (ogółem zorganizowano wizyty dla ponad **4 200 osób**).

Archiwa Państwowe aktywnie uczestniczyły w cyklicznych imprezach kulturalnych i edukacyjnych o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim lub międzynarodowym oraz festiwalach nauki (m.in. w Nocy Muzeów i Nocy Kultury, Europejskich Dniach Dziedzictwa). Szereg wydarzeń o charakterze popularyzatorskim i edukacyjnym (wystaw, warsztatów, prezentacji i pokazów dokumentów archiwalnych, konkursów dla publiczności) przygotowano z okazji Międzynarodowego Dnia Archiwów przypadającego 9 czerwca, Dnia Archiwisty obchodzonego 30 września oraz Dnia Darczyńcy, ustanowionego przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych na dzień 6 grudnia. Nowo ustanowione święto archiwalne jest adresowane do osób, które od lat dzielą się z Archiwami Państwowymi pamiątkami historii gromadzonymi w rodzinnych archiwach. Dzień ten ma być okazją do organizowania spotkań z darczyńcami, konferencji, seminariów i innych wydarzeń o charakterze promocyjnym.

Podjęmowane przez Archiwa Państwowe działania w zakresie edukacji oraz popularyzacji materiałów archiwalnych i archiwów w 2021 r., podobnie jak w latach poprzednich, obejmowały również **prowadzenie tematycznych stron internetowych i portali edukacyjnych**. Przy okazji wydarzeń rocznicowych obchodzonych w 2021 r. powstały nowe portale. AGAD przygotowało w wersji polskiej i angielskiej portal poświęcony Konstytucji 3 Maja, jej dalszym losom oraz formom upamiętnienia wydarzenia w XIX i XX w. We wrześniu 2021 r. z okazji przypadającej wówczas 100. rocznicy urodzin pisarza Stanisława Lema oraz ogłoszeniu przez Sejm Rzeczypospolitej 2021 r. Rokiem Stanisława Lema uruchomiony został przez AGAD portal prezentujący materiały archiwalne dotyczące młodości i rodziny pisarza we Lwowie. Z kolei w AAN powstał portal dotyczący traktatu ryskiego w związku z 100. rocznicą podpisania tego dokumentu. Zaprezentowano w nim wybrane źródła historyczne związane z okolicznościami zawarcia traktatu po wojnie polsko-bolszewickiej oraz prezentujące główne osoby zaangażowane w negocjacje i podpisanie dokumentu.

Dużą rolę w działalności popularyzatorskiej odgrywała prezentacja aktywności archiwów i ich pracowników w środkach masowego przekazu, w szczególności w lokalnej telewizji, radiu i prasie oraz portalach internetowych.

Podobnie jak w ubiegłych latach AP we Wrocławiu prowadziło **Naukowy Portal Archiwalny ArchNet** (www.archiwa.net), stanowiący uzupełnienie serwisu internetowego www.archiwa.gov.pl. Zamieszczane były w nim informacje o wydarzeniach naukowych w Polsce i innych krajach, o działalności polskich i zagranicznych instytucji archiwalnych, w tym

Międzynarodowej Rady Archiwów, oraz o nowych dokumentach normatywnych i standardach dotyczących działalności archiwalnej.

W 2021 r. sześć archiwów należących do sieci obchodziło swoje jubileusze. Każda z jednostek przygotowała program obchodów, które były okazją zarówno do przypomnienia historii danego archiwum, jak i zaprezentowania jego zasobu szerokiemu gronu odbiorców. W ramach uroczystości jubileuszowych powstały okolicznościowe wydawnictwa, filmy, reportaże oraz wystawy; archiwa organizowały konferencje naukowe i koncerty, a także wydarzenia o bardziej oficjalnym charakterze. Świątujące swoje 100-lecie AP w Suwałkach uroczystie otworzyło przebudowaną siedzibę. Podsumowaniem obchodów jubileuszowych w sieci był kilkunastominutowy film stworzony na zamówienie NDAP.

Informowanie o działalności popularyzacyjnej i edukacyjnej Archiwów Państwowych realizowane było także poprzez:

- prowadzenie strony internetowej www.archiwa.gov.pl, w tym zamieszczanie informacji o projektach popularyzatorskich i edukacyjnych prowadzonych przez Archiwa Państwowe,
- prowadzenie profilu „Archiwa państwowe” w portalach społecznościowych Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, w których popularyzowane są materiały archiwalne oraz publikowane są informacje dotyczące projektów edukacyjnych, wystawienniczych i naukowych Archiwów Państwowych,
- prowadzenie usługi monitoringu mediów i analiza informacji medialnych dotyczących działań Archiwów Państwowych.

W roku sprawozdawczym Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych objął swoim patronatem 19 wydarzeń związanych z działalnością archiwów oraz narodowym zasobem archiwalnym, w tym: jubileusz 80. urodzin Krzysztofa Kieślowskiego, XI Warszawski Piknik Archiwalny, IV Edycję projektu BohaterON oraz konferencje naukowe i archiwalne poświęcone współczesnym zagadnieniom z zakresu archiwistyki.

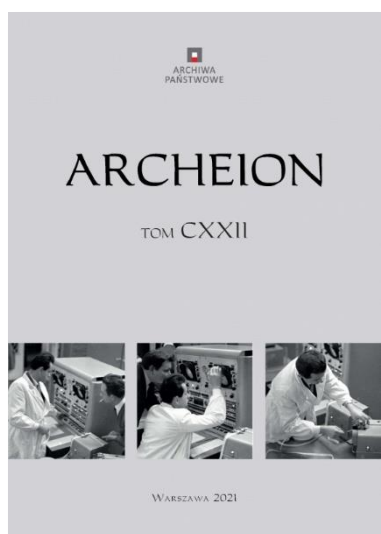
Za szczególne zasługi dla archiwistyki Naczelny Dyrektor odznaczył kolejne osoby, w tym lokalnego dziennikarza i działacza społecznego Mariusza Rodziewicza podczas obchodów jubileuszu 60-lecia AP w Koszalinie oraz darczyńcę Wojciecha Nosowskiego podczas uroczystości w AGAD w dniu 6 grudnia 2021 r. w dowód uznania za przekazanie do zasobu AGAD 1 430 dokumentów pochodzących od połowy XVI w. po lata 30. XX w.

Działalność wydawnicza

W 2021 r. sieć Archiwów Państwowych wydała łącznie **123 publikacje**. Obejmowały one 93 wydawnictwa zwarte i 30 wydawnictw ciągłych.

Sieć Archiwów Państwowych jest wydawcą lub współwydawcą łącznie 22 czasopism, których tematyka związana jest z archiwistyką oraz historią, w tym dziejami poszczególnych regionów. Wiele z nich dostępnych jest zarówno w formie papierowej jak i elektronicznej. Od 1 grudnia 2021 r. 9 z nich znajduje się na liście czasopism punktowanych Ministra Edukacji i Nauki. Do „Archeionu”, który w wykazie znajduje się od 2019 r., w roku sprawozdawczym dołączyło kolejnych 8 tytułów („Teki archiwalne”, „Miscellanea Historico-Archivistica”, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, „Szkice Archiwalno-Historyczne”, „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne”, „Przegląd Archiwalno-Historyczny”, „Rocznik Łódzki”, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”).

Wybrane publikacje sieci Archiwów Państwowych wydane w 2021 r.

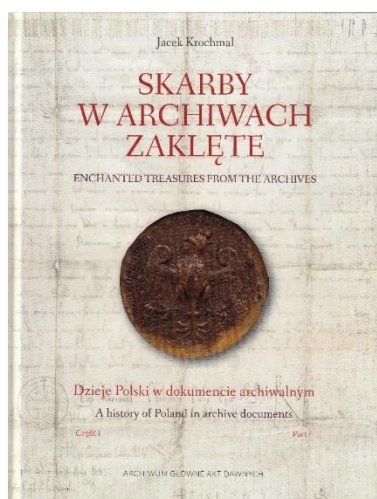

„Archeion” tom 122, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Warszawa 2021, ss. 477, ISSN 0066-6041, e-ISSN 2658-1264

Tematem wiodącym numeru były współczesne technologie przechowywania informacji. W poświęconym temu zagadnieniu bloku tematycznym opublikowano 5 artykułów, w których omówiono: technologię zabezpieczania danych stosowaną przez firmę Piql, przechowywanie danych w DNA, ilościowy opis zasobów polskiej domeny krajowej z lat 1996-2001 dostępnych w zbiorach Wayback Machine, zastosowanie w archiwistyce sztucznej inteligencji i technologii blockchain oraz założenia funkcjonalne i użytkowe, które zostały zastosowane przy budowie nowej siedziby AN w Krakowie. Oprócz tego w dziale studia i materiały znalazły się artykuły

poświęcone m.in.: zastosowaniu aplikacji Transkribus przy odczytywaniu pisma ręcznego, miejscu aspektu socjomaterialnego w praktyce archiwalnej, zwrotowi afektywnemu w archiwistyce, archiwom biznesowym, systemom klasy EZD. W numerze znalazło się również miejsce na recenzje publikacji polskich i zagranicznych dotyczących szeroko pojętej archiwistyki, kronika naukowa oraz dział In memoriam.

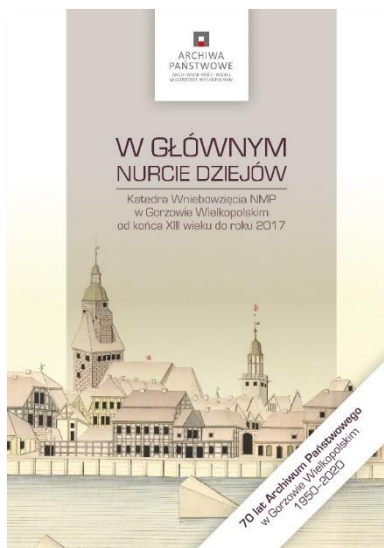
Cyfrowa wersja czasopisma „Archeion” publikowana jest w wolnym dostępie na portalu Czasopism Naukowych <https://www.ejournals.eu/Archeion/>.

Skarby w archiwach zakłete. Dzieje Polski w dokumencie archiwalnym. Enchanted Treasures of Archives. History of Poland in Archival Documents, cz. 1: *Do 1795 roku, Part I: Until 1795*, Jacek Krochmal; Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa 2021, ss. 255, ilustracje; ISBN 978-83-959919-3-6

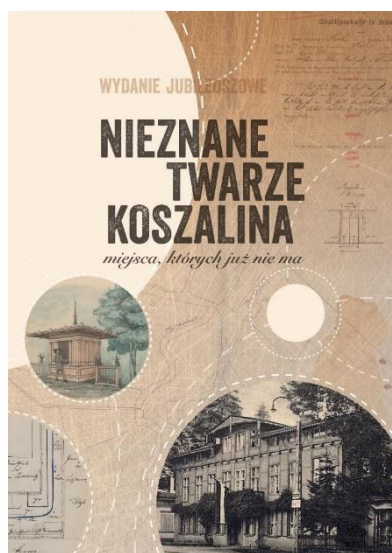
Album popularyzujący wiedzę o zasobie polskich Archiwów Państwowych, bogato ilustrowany skanami archiwaliów, które towarzyszyły najważniejszym wydarzeniom z dziejów Polski. Ilustracje dopełniają komentarze historyczne, opisujące dokumenty i okoliczności ich powstania oraz szerszy kontekst związanych z nimi wydarzeń historycznych. Prezentowane w albumie materiały archiwalne obecnie przechowywane są w AGAD oraz Archiwach Państwowych w: Bydgoszczy,

Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Lublinie, Malborku, Opolu, Piotrkowie Trybunalskim, Poznaniu, Przemyślu, Toruniu, Szczecinie, Warszawie, Wrocławiu i AN w Krakowie.

W głównym nurcie dziejów. Katedra Wniebowzięcia NMP w Gorzowie Wielkopolskim od końca XIII wieku do roku 2017, praca zbiorowa pod red. Dariusza A. Rymara; Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Warszawa 2021, ss. 775. ISBN: 978-83-65681-87-4

W publikacji dotyczącej gorzowskiej katedry zamieszczone zostały artykuły 25 badaczy różnych specjalności. Przedstawione zostały tu między innymi wyniki badań archeologicznych prowadzonych w okolicach obiektu, dzieje wieży i dzwonów. Omówiony został wystój i wyposażenie oraz prace remontowe prowadzone w świątyni. W kolejnej części zaprezentowane zostały archiwalia dotyczące katedry oraz treść dokumentów znalezionych w tubie znajdującej się w gałce na jej iglicy.

Nieznane twarze Koszalina. Miejsca, których już nie ma, pod red. Doroty Cywińskiej, Archiwum Państwowe w Koszalinie, Koszalin 2021, s. 263, ISBN 978-83-61066-17-0

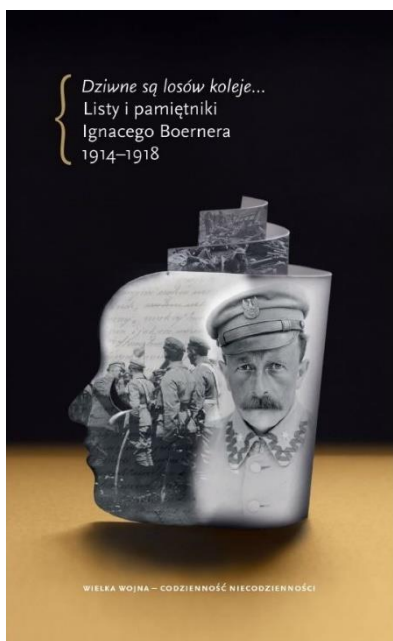
Publikacja prezentuje archiwalia związane z nieistniejącymi już w mieście obiektami, miejscami, lokalizacjami. Zawarte w niej materiały z zasobu AP w Koszalinie zostały znacząco wzbogacone zbiorami prywatnymi Zbigniewa Wojtkiewicza, który udostępnił pocztówki, zdjęcia i druki ulotne związane ze „starym” Koszalinem, a także opisami obiektów i zdjęciami ukazującym ich pierwotne lokalizacje autorstwa Krzysztofa Urbanowicza. Książka jest kontynuacją wydawnictwa z 2018 r. pt. „200 twarzy Koszalina. Fasady koszalińskich budynków” pod red. Joanny Chojeckiej. Publikacja jest jednym z elementów obchodów jubileuszu 60-lecia działalności Archiwum.

„Nie zapomnijcie tamtych dni”. 40. rocznica powstania NSZZ „Solidarność”, praca zbiorowa pod red. Krzysztofa Kowalczyka i Joanny Chojeckiej, Warszawa–Szczecin 2021, ss. 352, il., ISBN: 978-83-66739-28-4 (NDAP, wersja drukowana), ISBN: 978-83-66739-29-1 (NDAP, wersja PDF), ISBN: 978-83-66739-30-7 (NDAP, wersja EPUB), ISBN: 978-83-66028-10-4 (AP w Szczecinie, wersja papierowa), ISBN: 978-83-66028-11-1 (AP w Szczecinie, wersja PDF), ISBN: 978-83-66028-12-8 (AP w Szczecinie, wersja EPUB)

Publikacja będąca pokłosiem konferencji zorganizowanej przez Archiwum Państwowe dla upamiętnienia 40. rocznicy podpisania Porozumień Sierpniowych i powstania Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Była to część większego ogólnopolskiego projektu obejmującego, obok konferencji i materiałów

pokonferencyjnych, wystawę oraz publikację prezentującą źródła do dziejów NSZZ „Solidarność” przechowywane w zasobie Archiwów Państwowych. W wydawnictwie „Nie zapomnijcie tamtych dni...”, zawarto nie tylko artykuły naukowe dotyczące okoliczności narodzin związku, ale również zapis rozmowy ze świadkami wydarzeń.

„Dziwne są losów koleje...” Listy i pamiętniki Ignacego Boernera 1914–1918, opr. Jerzy Kochanowski, współpraca Jan Błachnio, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Warszawa 2021, ss.359, ISBN: 978-83-65681-95-9 (wersja papierowa), ISBN: 978-83-66739-09-3 (wersja EPUB), ISBN: 978-83-66739-10-9 (wersja MOBI), ISBN: 978-83-66739-11-6 (wersja PDF)

Siódmy tom serii wydawniczej pt. „Wielka Wojna – codzienność niecodzienności”, w skład której wchodzi dzienniki, pamiętniki i korespondencja z zasobu Archiwów Państwowych ukazujące wydarzenia Wielkiej Wojny z polskiej perspektywy. Pamiętnik Ignacego Boernera – działacza socjalistycznego i niepodległościowego, inżyniera mechanika, oficera Legionów Polskich, pułkownika dyplomowanego Wojska Polskiego, ministra poczt i telegrafów w II RP i bliskiego współpracownika Józefa Piłsudskiego – został wzbogacony o listy pisane przez autora w latach 1914-1916. Wydawnictwo

zawiera również liczne fotografie autora, jego współpracowników i rodziny. Wydanie zostało opatrzone aparatem krytycznym. Oryginał pamiętnika przechowywany jest w zasobie AAN.

Publikacje sieci Archiwów Państwowych roku sprawozdawczym otrzymały następujące nagrody i wyróżnienia:

- książka „O miłości Ojczyzny nie deklamowaliśmy...: Wspomnienia Antoniego Sejmeja Górszczyka” w opracowaniu Sylwestra Rękasa (AN w Krakowie Oddział w Nowym Sączu), będąca VI tomem serii wydawniczej pt. „Wielka Wojna – codzienność niecodzienności” została nagrodzona w ramach konkursu „Sądeckczyzna” im. Szczęsnego Morawskiego (wręczenie nagród za książki o tematyce historycznej wydane w latach 2019 i 2020 odbyło się w 2021 r.);
- dwie publikacje przygotowane przez jeleniogórski Oddział AP we Wrocławiu zostały wyróżnione w 6. Międzynarodowym Konkursie „Najlepsze wydawnictwo o górach” - Kraków 2021. Były to publikacje:
 - „Na straży regionalnej pamięci. Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze – w 75-lecie działalności polskich archiwów w mieście”, red. I. Łaborewicz, Jelenia Góra 2020,
 - „Region karkonoski w 1945 r. a archiwalia pogranicza polsko-czeskiego. Materiały z sesji naukowej odbytej 27.11.2020 roku w Archiwum Państwowym we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze”, red. I. Łaborewicz, Jelenia Góra 2020.

Przedstawiciele Archiwów Państwowych angażowali się również w zewnętrzne projekty wydawnicze, przygotowując ponad **350 artykułów, notatek, biogramów i innych form wydawniczych**.

Udział w wydarzeniach naukowych i popularnonaukowych

Okazją do popularyzowania zasobu archiwalnego był również udział w konferencjach, seminariach, sympozjach, odczytach, wykładach otwartych, webinarach, panelach dyskusyjnych i zebraniach naukowych. Pracownicy sieci Archiwów Państwowych w roku sprawozdawczym uczestniczyli w ponad 400 tego rodzaju wydarzeniach, wygłaszając podczas nich **319 wystąpień**. Znaczna część tych wydarzeń została zorganizowana lub współorganizowana przez Archiwa Państwowe. Wśród nich wymienić można m.in. następujące inicjatywy:

- AP w Warszawie wspólnie z NDAP, AGAD, Instytutem Pamięci Narodowej, Wydziałem Historii Uniwersytetu Warszawskiego oraz Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli zorganizowało kolejną, piątą edycję konferencji **„Educare necesse est... – Rzeczpospolita małych ojczyzn”** (konferencja w formie zdalnej, 30 czerwca – 1 lipca 2021 r.);
- AP w Katowicach zorganizowało dwie konferencje popularnonaukowe: **„Pszczyńska mapa Hindenberga z 1636 r. Konserwacja-kartografia-historia”** (konferencja naukowa zorganizowana przy współudziale Muzeum Zamkowego w Pszczynie i Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, 30 września – 1 października 2021 r.); **„Ksiądz Stanisław Stojałowski w walce o chrześcijańską i narodową tożsamość ludu polskiego. Konferencja popularnonaukowa”** (organizatorzy: Towarzystwo Miłośników Ziemi Bielsko-Bialskiej i AP w Katowicach Oddział w Bielsku-Białej, 25 listopada 2021 r.);
- AP w Lublinie zorganizowało ogólnopolską konferencję naukową pn. **„Dziedzictwo archiwalne Lublina i Lubelszczyzny. Ludzie, instytucje, dokumentacja”**, poświęconą problematyce dziedzictwa archiwalnego Lubelszczyzny, w tym zasobom archiwów i bibliotek oraz postaciom związanym z lubelskimi archiwami (2-3 grudnia 2021 r.);
- AP w Kaliszu zorganizowało i zarejestrowało 4 wykłady, które znalazły się na stronie internetowej Archiwum oraz profilu Facebook: prof. dr hab. Jerzego Pietrzaka pt. **„Konstytucja 3 maja 1791 r. i jej znaczenie w historii i tradycji Polski”** (2 maja 2021), prof. dr hab. Krzysztofa Brzechczyńska pt. **„O prokuratorze, który chciał zostać adwokatem. Bogusław Śliwa – zarys biografii”** (14 grudnia 2021), dr. Sebastiana Pilarskiego pt. **„Represyjna działalność wymiaru sprawiedliwości wobec działaczy NSZZ Solidarność w okresie stanu wojennego w ujęciu ogólnopolskim i regionalnym (Wielkopolska Południowa)”** (16 grudnia 2021). Kaliskie archiwum przeprowadziło także debatę pt. **„Stan wojenny po czterdziestu latach we wspomnieniach liderów opozycji solidarnościowej”**.

Wydarzenia międzynarodowe

Wśród wydarzeń międzynarodowych wymienić należy przede wszystkim konferencje międzynarodowe. W dniach 25-26 listopada 2021 r. w nowej siedzibie AN w Krakowie odbyła się międzynarodowa konferencja współorganizowana przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Archiwa Państwowe i inne instytucje pod hasłem: **„Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń – zagrożenia klimatyczne, środowiskowe, pandemiczne i pożarowe. Kierunki działań”**. Konferencja miała szczególne znaczenie w kontekście wydarzeń

z lutego 2021 r., tj. pożaru Archiwum Zakładowego Urzędu Miasta Krakowa i olbrzymich strat w dokumentacji przechowywanej przez Urząd. Obrady odbyły się w czterech głównych sesjach tematycznych:

- Dziedzictwo kultury wobec zagrożeń XXI wieku – wyzwania, kierunki działań;
- Zagrożenia klimatyczne i środowiskowe dla dziedzictwa kultury – nowoczesne rozwiązania instytucjonalne, projekty i programy międzynarodowe, regionalne, nowe metody ochrony;
- Zagrożenia pandemiczne – nowe wyzwania dla ochrony dziedzictwa kultury. Doświadczenia instytucji muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, dobre praktyki, kierunki działań;
- Nowe formy i metody ochrony zbiorów muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych przed pożarem oraz nadzwyczajnymi zagrożeniami.

*Konferencja „Ochrona dziedzictwa kultury na wypadek szczególnych zagrożeń...” w Krakowie
25 listopada 2021 r., fot. W. Staszkiwicz*

Poza wkładem organizacyjnym przedstawiciele Archiwów Państwowych wzięli aktywny udział w obradach wygłaszając kilka wystąpień.

Archiwa Państwowe były także organizatorem międzynarodowej **konferencji poświęconej archiwizacji zasobów polskiego Internetu**, która odbyła się w Warszawie w dniach 16-17 listopada 2021 r. Panele dyskusyjne z udziałem prelegentów z kraju i zagranicy zorganizowano w 3 grupach tematycznych, dotyczących spraw technologicznych, metodycznych oraz podstaw prawnych niezbędnych do uruchomienia archiwum polskich zasobów www, w szczególności wytwarzanych przez sektor publiczny. Referenci z 6 państw europejskich (Austrii, Hiszpanii, Holandii, Luxemburga, Portugalii i Węgier) dzielili się swoimi

doświadczeniami w zakresie archiwizacji Webu w ich krajach. Konferencja zgromadziła kilkudziesięciu ekspertów, w tym przedstawiciele archiwów, bibliotek i innych instytucji kultury posiadających już doświadczenia praktyczne w wymienionym obszarze.

Forum archiwizacji zasobów polskiego Internetu. Panel technologiczny, 17 listopada 2021 r., fot. D. Pruszczyńska

W dniach 16-17 września w Krakowie odbyła się konferencja „**Archiwa Ponadnarodowe. Wspólne dziedzictwo – różne rozwiązania**” zorganizowana przez AN w Krakowie oraz Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, w której uczestniczyli prelegenci z 5 krajów. Przedstawiciele sieci Archiwów Państwowych wygłosili dwa referaty.

W roku sprawozdawczym przedstawiciele sieci Archiwów Państwowych brali też czynny udział w wydarzeniach organizowanych przez inne instytucje, w tym w:

- **V Międzynarodowym Kongresie Naukowym** (Białystok, 29 września – 1 października 2021 r.), poświęconym badaniom nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej, wygłaszając wystąpienia poświęcone archiwom polonijnym na liście światowego dziedzictwa UNESCO oraz zbiorom poloników w zasobach polskich Archiwów Państwowych;
- międzynarodowej konferencji „**Rozproszone dziedzictwo dokumentacyjne – identyfikacja, dostępność, badania i popularyzacja**” (Wilno, 21-22 września 2021 r.), wygłaszając jeden z referatów wprowadzających poświęcony doświadczeniom polskich Archiwów Państwowych ze współpracy z ponad 25 ośrodkami polonijnymi, zlokalizowanymi na terenie Europy, obu Ameryk i Australii;
- konferencji **DLM Forum** (Tallin, 12-13 października 2021 r.), przedstawiając wystąpienie poświęcone przygotowaniu i wdrożeniu polskiego projektu ADE.

Odnotowania wymaga także zaangażowanie sieci Archiwów Państwowych w realizację szeregu projektów międzynarodowych.

AP w Szczecinie we współpracy z Archiwum Uniwersytetu w Greifswaldzie i Uniwersytetu w Kilonii kontynuowało projekt pod nazwą: *Księga klasztorów na Pomorzu/Klosterbuch für Pommern*, rozpoczęty w 2020 r. Przedsięwzięcie planowane do realizacji do 2027 r. ma na celu publikację w Internecie rękopiśmiennych regestrów dokumentów pomorskich klasztorów. Jego efektem ma być kilkutomowa publikacja zawierająca katalog wszystkich konwentów i fundacji klasztornych w dawnym księstwie pomorskim (do 1637 r.), przygotowana przez interdyscyplinarny zespół złożony z archeologów, historyków, archiwistów, konserwatorów zabytków i geografów. W 2021 r. Archiwum rozpoczęło publikację wyników projektu w Internecie.

25 marca 2021 r. Archiwa Państwowe włączyły się w ogólnopolską akcję pod nazwą: „Światło dla Białorusi”/#LightForBelarus, stanowiącą symboliczny gest solidarności z obywatelami Białorusi walczącymi od sierpnia 2020 r. o swobody demokratyczne. Część budynków państwowej sieci archiwalnej została oświetlona w biało-czerwono-białe barwy lub udekorowana historycznymi flagami Białorusi, używanymi przez opozycję białoruską jako symbol walki o wolne i demokratyczne państwo. Inicjatorami zorganizowanej po raz drugi akcji w Polsce były: Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu (obecnie Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego), Instytut Adama Mickiewicza, Narodowe Centrum Kultury i TVP Kultura.

W 2021 r. Archiwa Państwowe włączyły się także w projekt związany z przypadającym w 2022 r. **800-leciem założenia Uniwersytetu w Padwie**. W roku sprawozdawczym przeprowadzona została kwerenda źródłoznawcza w sieci Archiwów Państwowych. Jej wyniki zostaną wykorzystane w trakcie planowanych w 2022 r. obchodów jubileuszowych, na które złożą się m. in. konferencja naukowa w Padwie z udziałem prelegentów z Polski oraz wystawa obrazująca wkład Polaków w życie naukowe Uniwersytetu i prezentująca wybitne postaci z polskiej historii studiujące na Uniwersytecie Padewskim.

AP w Warszawie przechowujące materiały dotyczące odbudowy stolicy po zagładzie miasta w latach II wojny światowej zostało zaproszone przez Międzynarodowe Centrum Dziedzictwa Dokumentalnego UNESCO do udziału w projekcie edukacyjnym polegającym na prezentacji on-line tekstów i materiałów ilustracyjnych do obiektów archiwalnych wpisanych na światową listę dziedzictwa dokumentacyjnego. Przygotowano materiały dotyczące Archiwum Biura Odbudowy Stolicy, tj. ilustracje oraz teksty narracyjne do zamieszczenia w publikacji, która ma być rozpowszechniana za pośrednictwem strony internetowej UNESCO.

AP w Łodzi uczestniczyło w międzynarodowym projekcie realizowanym przez Instytut Wisenthala w Wiedniu pt. „**Aktion gegen Antisemitismus**” (AgA), mającym na celu zabezpieczenie i udostępnienie materiałów archiwalnych zgromadzonych w latach 1955-2000 oraz zorganizowanie konferencji naukowej podsumowującej wyniki podjętych prac.

Kontynuowana była współpraca z gremiami archiwalnymi z Unii Europejskiej oraz w ramach działalności Międzynarodowej Rady Archiwów. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych i jego przedstawiciele uczestniczyli w pracach i spotkaniach roboczych: Europejskiej Rady Archiwistów Narodowych (EBNA), Europejskiej Grupy Archiwalnej (EAG) oraz DLM-Forum, zorganizowanych w formule on-line. Archiwa Państwowe podjęły też współpracę z nową instytucją międzynarodową zgłaszając swój akces do **International Internet Preservation Consortium**. Gremium to skupiające przedstawicieli instytucji pamięci z krajów Europejskich

oraz państw Ameryki Północnej (USA i Kanada) koncentruje się na problematyce archiwizacji zasobów internetowych.

W ramach delegacji rządowej złożonej z przedstawicieli Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu oraz szefów instytucji pamięci podległych Ministerstwu Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych w dniach 18-20 października 2021 r. brał udział w kolejnym posiedzeniu międzyrządowej **Polsko-Litewskiej Grupy ds. Zachowania Dziedzictwa Kulturowego**. Tematyka obrad dotyczyła m.in. obecnego stanu i perspektyw rozwoju współpracy między Archiwami Państwowymi Polski i Litwy, w tym kontynuacji działań na rzecz ochrony wspólnego dziedzictwa archiwalnego poprzez: wymianę kopii dokumentów interesujących obie strony (w formie mikrofilmów lub skanów), wymianę kadr oraz doświadczeń dotyczących metodyki zabezpieczania zasobów archiwalnych i ich konserwacji. W trakcie wizyty zorganizowano również spotkanie bilateralne w Wilnie z udziałem szefów zarządów archiwalnych obu państw, podczas którego dokonano wymiany kolejnej partii kopii cyfrowych dokumentów oraz ustalono główne obszary dalszej współpracy. Delegacja z Polski zwiedziła w siedzibie Muzeum Narodowego – Pałacu Wielkich Księżąt Litewskich w Wilnie wystawę pt. „O dobro Ojczyzny. Litwa i Polska w epoce Konstytucji 3 Maja”. Ekspozycja powstała we współpracy ze stroną polską i dzięki wsparciu udzielonemu przez Archiwa Państwowe. Jej główną atrakcją były unikalne dokumenty z zasobu AGAD, w tym faksymile Konstytucji 3 Maja oraz oryginały uchwał Sejmu Czteroletniego, wypożyczone partnerom z Litwy.

Współpraca międzynarodowa w pozostałych obszarach wynikających z podpisanych porozumień bilateralnych z powodu ograniczeń związanych z przedłużającym się stanem zagrożenia epidemicznego była realizowana w bardzo ograniczonym zakresie. W ramach programu bezdewizowej wymiany archiwistów zorganizowano jeden wyjazd, przedstawiciela AGAD do Wiednia. W jego trakcie kontynuowana była kwerenda w Austriackim Archiwum Państwowym do kolejnego tomu publikacji źródłowej pt. „Austro-Węgry wobec odbudowy państwowości polskiej. Źródła w Austriackim Archiwum Państwowym w Wiedniu (XI 1917-XI 1918)”.

Ograniczony charakter – ze względu na brak możliwości bezpośrednich kontaktów z placówkami zagranicznymi i ich pracownikami – miała także współpraca transgraniczna z partnerami z zagranicy prowadzona przez niektóre z Archiwów Państwowych za zgodą Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

W ramach działań popularyzujących pomorski zasób archiwalny AP w Szczecinie prowadziło współpracę z archiwalnymi placówkami landu Meklemburgia Pomorze Przednie – Komisją Historyczną dla Pomorza (Historische Kommission für Pommern) oraz Towarzystwem Historii Kościoła na Pomorzu (Arbeitsgemeinschaft für Pommersche Kirchengeschichte). Zakres tej współpracy obejmował wymianę informacji źródłowych oraz konsultacje w ramach prowadzonych przedsięwzięć naukowych.

AP w Gorzowie Wielkopolskim kontynuowało współpracę z Brandenburskim Głównym Archiwum Krajowym w Poczdamie. Obie instytucje pracowały nad przygotowaniem wspólnej wystawy z materiałów źródłowych. Ekspozycja została poświęcona znanemu w Gorzowie Wielkopolskim i pochodzącemu z tego miasta fabrykantowi, filantropowi i działaczowi społecznemu, jakim był Max Bahr.

Przechowalnictwo dokumentacji niearchiwalnej

Według stanu na koniec 2021 r. łączna ilość dokumentacji niearchiwalnej zgromadzonej przez 31 Archiwów Państwowych wynosiła ponad **95,6 tys. m.b.**, z czego ponad 6,5 tys. m.b. zostało przejętych w roku sprawozdawczym. Dokumentacja osobowa i płacowa liczyła łącznie ponad 34,8 tys. m.b., pozostała dokumentacja to w znacznej mierze dokumenty z wyborów, a także dokumentacja szkół wyższych.

W 2021 r. na podstawie dokumentacji niearchiwalnej Archiwa Państwowe zrealizowały łącznie ponad **23,4 tys. kwerend**, w większości do celów emerytalnych. Wnioski o wydanie kopii i odpisów z dokumentacji pracowniczej kierowały do archiwów państwowych zarówno osoby prywatne, jak i instytucje.

Dokumentacja niearchiwalna zgromadzona w archiwach państwowych w ramach przechowalnictwa podlega zniszczeniu po upływie określonego czasu jej przechowywania. W 2021 r. Archiwa Państwowe poddały brakowaniu ponad 2,6 tys. m.b. dokumentacji, która utraciła wartość użytkową i której okres przechowywania już upłynął.

Archiwa Państwowe kontynuowały także współpracę z właściwymi terytorialnie urzędami marszałkowskimi w zakresie wymiany informacji o działalności przechowawców akt osobowych i płacowych oraz przeprowadzania kontroli podmiotów prowadzących tego rodzaju działalność.

Wspieranie działań archiwalnych w kraju i zagranicą

Wspieranie działań archiwalnych 2021

Celem konkursu „Wspieranie działań archiwalnych 2021” było wyłonienie i dofinansowanie najlepszych projektów na realizację zadania publicznego obejmującego działania związane z opracowaniem, udostępnianiem oraz zabezpieczaniem materiałów archiwalnych wchodzących w skład ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego. W otwartym naborze ofert ogłoszonym przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych na podstawie ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych wyłoniono beneficjentów i przyznano dotacje na **17 projektów**. Łączna kwota przyznanego dofinansowania wyniosła **801 975,00 zł**.

Tabela 8. Projekty dofinansowane w ramach konkursu „Wspieranie działań archiwalnych 2021”

Lp.	Nazwa projektu	Nazwa Beneficjenta	Forma prawna	Przyznana dotacja
1.	Opracowanie spuścizn Janiny Majewskiej i Mieczysława Karwińskiego	Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze im. Aleksandra Janowskiego Oddział w Olkuszu	stowarzyszenie	9 600,00 zł
2.	Zabezpieczenie, inwentaryzacja i konserwacja archiwum parafii w Zielonkach - etap I	Parafia rzymskokatolicka pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Zielonkach	kościelna jednostka organizacyjna	23 625,00 zł
3.	Konserwacja pełna sześciu ksiąg metrykalnych (XVII-XVIII-wieczne dudki z parafii: w Lędzinach, Suszcu i Tychach) z zasobu Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach	Archidiecezja Katowicka Kościoła Rzymskokatolickiego	kościelna jednostka organizacyjna	63 900,00 zł
4.	Konserwacja akt Archiwum Archidiecezji Warmińskiej	Archidiecezja Warmińska	kościelna jednostka organizacyjna	54 137,35 zł
5.	Konserwacja Act Administratoraliów ze zbiorów Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie – etap II	Archidiecezja Krakowska	kościelna jednostka organizacyjna	49 500,00 zł

6.	III etap konserwacji zachowawczej oraz przygotowanie i udostępnienie w Internecie inwentarza elektronicznego Zbioru rękopisów bibliotecznych nowożytnych z zasobu Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów	Polska Prowincja Zakonu Kaznodziejskiego OO. Dominikanów	kościelna jednostka organizacyjna	98 491,00 zł
7.	Konserwacja zespołu dokumentów pergaminowych Archiwum Diecezjalnego w Płocku - Etap II	Diecezja Płocka	kościelna jednostka organizacyjna	89 751,10 zł
8.	Archiwum Związku Kompozytorów Polskich - opracowanie i profilaktyka konserwatorska	Związek Kompozytorów Polskich	stowarzyszenie	34 050,00 zł
9.	Etap 3	Diecezja Sandomierska	kościelna jednostka organizacyjna	35 233,00 zł
10.	Konserwacja książeczek kwestarskich oraz księgi zawierającej historię bonifratrów w Europie Środkowej	Konwent Zakonu Bonifratrów w Cieszynie	kościelna jednostka organizacyjna	31 900,00 zł
11.	Czwarty etap konserwacji archiwaliów sądowych z Gniezna z okresu od XV do XVI wieku	Archidiecezja Gnieźnieńska	kościelna jednostka organizacyjna	38 720,00 zł
12.	Opracowanie, udostępnienie oraz zabezpieczenie Kolekcji Polskiej Akcji Humanitarnej	Polska Akcja Humanitarna Fundacja Ośrodka KARTA	fundacja	99 300,00 zł
13.	Pełna konserwacja trzech osiemnastowiecznych rękopisów oprawnych	Rzymskokatolicka Parafia pw. św. Marcina w Lesznej Górnej	kościelna jednostka organizacyjna	51 540,00 zł
14.	Archiwalia z Podola zaboru rosyjskiego - konserwacja zabezpieczająca	Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich	fundacja	22 350,00 zł
15.	Przygotowanie inwentarza archiwalnego Instytutu Wydawniczego Księży Misjonarzy „Nasza Przeszłość”. Część II – sporządzenie i publikacja inwentarza w wersji elektronicznej	Instytut Wydawniczy Księży Misjonarzy „Nasza Przeszłość”	kościelna jednostka organizacyjna	29 500,00 zł
16.	Konserwacja i stworzenie inwentarza zbioru akt sądowych XVII–XIX w.	Archidiecezja Warszawska	kościelna jednostka organizacyjna	40 350,55 zł
17.	Konserwacja czterech ksiąg kasowych oraz projektu budowy domu mieszkalnego	Konwent Bonifratrów p.w. św. Floriana w Zebrzydowicach	kościelna jednostka organizacyjna	30 027,00 zł

Program pomocy archiwom polonijnym

Z uwagi na sytuację związaną z pandemią program wieloletniej pomocy dla archiwów polonijnych kontynuowany był w ograniczonym zakresie.

W roku sprawozdawczym dokonano zakupu opakowań ochronnych dla pięciu instytucji polonijnych (Biblioteka Polska w Paryżu, Polska Misja Katolicka Anglii i Walii, Archiwum Rzymskie Zmartwychwstańców, Instytut Polski i Muzeum im. Sikorskiego, Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie) oraz kontynuowano zabezpieczanie zbiorów kartograficznych i fotograficznych Biblioteki Polskiej w Paryżu. Realizowano również projekt zabezpieczania matryc drukarskich, tzw. klocków drukarskich pisma „Weteran” – organu prasowego Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej w Ameryce. W 2021 r. dokonano odczytu i zobrazowania cyfrowego kolejnych 300 klocków, przedstawiających głównie portrety zbiorowe i indywidualne żołnierzy i weteranów, relacje z wydarzeń oraz uroczystości, które miały miejsce w Polsce oraz w Stanach Zjednoczonych Ameryki, a także kilka wypukłodruków z rysunkami satyrycznymi, komentującymi ówczesne wydarzenia oraz znane postacie historyczne.

Kontynuowano także prace związane z wydaniem katalogu map dawnych przechowywanych w Bibliotece Polskiej w Paryżu oraz „Kroniki kompanii żołnierzy polskich w Algierii z lat 1941-1942”, przechowywanej w zasobie Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie. Do końca 2021 r. przygotowano do druku obszerny katalog zbiorów kartograficznych (druk katalogu został zrealizowany na początku 2022 r.). Publikacja stanowi

podsumowanie trwającego od 2008 r. procesu opracowania bogatego zbioru kartografików z okresu od XV do XVIII w., przechowywanych w jednej z najstarszych instytucji emigracyjnych, jaką jest Biblioteka Polska w Paryżu związana organizacyjnie z Towarzystwem Historyczno-Literackim w Paryżu. W katalogu zamieszczono szczegółowe opisy 828 map i planów oraz 14 atlasów, które uzupełniono bogatym materiałem ilustracyjnym. Wieloletnie działania inwentaryzacyjne zostały wykonane przez archiwistkę i autora publikacji z AN w Krakowie, w ramach realizowanego przez NDAP programu ministra kultury i dziedzictwa narodowego pod nazwą: „Dziedzictwo kulturowe”, priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego zagranicą”, zadanie „Porządkowanie zbiorów archiwalnych zagranicą”.

Program UNESCO „Pamięć Świata”

W 2021 r. odbyła się 4. edycja Listy Krajowej Programu UNESCO „Pamięć Świata”, na którą wpisywane są unikalne obiekty dziedzictwa dokumentacyjnego o fundamentalnym znaczeniu dla historii, kultury i tożsamości Polski oraz narodu polskiego. W roku sprawozdawczym na Listę wpisano kolejnych 15 obiektów, pochodzących z 12 instytucji z całej Polski. Wśród uhonorowanych dokumentów znalazły się:

1. **Przywilej Chełmiński z 1 października 1251 roku** z zasobu AP w Toruniu,
2. **Dokument Przemysła II z 15 sierpnia 1295 roku** z zasobu Archiwum Diecezjalnego w Pelplinie,
3. **Średniowieczne rotulusy z klasztoru premonstratensów na Ołbinie we Wrocławiu (1257, 1305-1370)** z zasobu AP we Wrocławiu,
4. **Dokument króla Kazimierza Wielkiego dla biskupa ormiańskiego Grzegorza we Lwowie z 4 lutego 1367 roku** z zasobu AGAD,
5. **Teki Górskiego – zbiór rękopisów do historii Polski i krajów sąsiednich w XVI w.** z zasobu Biblioteki Narodowej w Warszawie,
6. **Trybunał Koronny Lubelski (1579-1811)** z zasobu AP w Lublinie,
7. **Archiwum Ordynacji Zamojskiej ze Zwierzyńca (1581-1944)** z zasobu AP w Lublinie,
8. **Mapa Księstwa Pszczyńskiego z 1636 roku** z zasobu AP w Katowicach,
9. **5 unikatowych egzemplarzy dzieł Jana Heweliusza (1647-1690)** z zasobu Polskiej Akademii Nauk Biblioteki Gdańskiej,
10. **Rękopiśmienny atlas Mappy Hrabstwa Białskiego z 1781 roku** z zasobu Towarzystwa Naukowego Płockiego,
11. **Kolekcja utworów Fryderyka Chopina z lat 30. i 40. XIX w.** z zasobu Biblioteki Jagiellońskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego,
12. **Rękopis „Balladyny” Juliusza Słowackiego (ok. 1834-1838)** z zasobu Biblioteki Narodowej w Warszawie,
13. **Rękopiśmienna spuścizna Juliusza Słowackiego (1835-1865)** z zasobu Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu,
14. **Kolekcja płyt gramofonowych Polskiego Radia z września 1939 roku** z zasobu Archiwum Polskiego Radia S.A.,
15. **Rękopis zbioru wierszy Krzysztofa Kamila Baczyńskiego pt. „W żalu najczystszy” z 1942 roku** z zasobu Biblioteki Narodowej w Warszawie.

Z zasobu Archiwów Państwowych w 2021 r. na Listę wpisanych zostało 6 obiektów².

Przywilej Chełmiński z 1 października 1251 r.

Data
1 października 1251 r.

Instytucja przechowująca
Archiwum Państwowe w Toruniu

Pergaminowy dokument odnawiający akt lokacji (nadania praw miejskich) dla Chełmna i Torunia. Zastąpił pierwotny dokument lokacyjny z 1233 r., który spłonął w 1244 r. Jego unikatowość polega na ustanowieniu nowego prawa miejskiego, zwanego chełmińskim, łączącego w sobie elementy prawa magdeburskiego i flamandzkiego oraz śląskiego prawa górniczego, a nawet nawiązania do węgierskiej Złotej Bulli z 1222 r.

Średniowieczne rotulusy z klasztoru premonstratensów na Ołbinie we Wrocławiu

Data
1257, 1305-1370

Instytucja przechowująca
Archiwum Państwowe we Wrocławiu

11 średniowiecznych rotulusów stanowi unikalną pod względem treści oraz formy kolekcję dokumentów. Dokumentują one historię klasztoru, spory majątkowe prowadzone przez wrocławskich premonstratensów, są źródłem do historii zwyczajów prawnych na ziemiach polskich, sądownictwa kościelnego oraz wczesnych dziejów notariatu publicznego.

Rotulusy to unikatowa w skali polskiej i rzadka w krajach Europy Zachodniej forma dokumentu. Wywodzi się ona ze starożytności, ze zwoju papirusowego, a następnie pergaminowego. Średniowieczne rotulusy składają się z połączonych kart pergaminowych, zapisywanych równoległe do krótszej krawędzi, nawijanych najczęściej na drewniane drążki.

² Szczegółowe informacje o obiektach wpisanych na Polską Listę Krajową Programu UNESCO Pamięć Świata znajdują się na stronie Pamięć Polski (<https://pamiecypolski.archiwa.gov.pl/obiekty/edycja-2021/>).

Dokument króla Kazimierza Wielkiego dla biskupa ormiańskiego Grzegorza we Lwowie z 4 lutego 1367 r.

Data
4 lutego 1367 r.

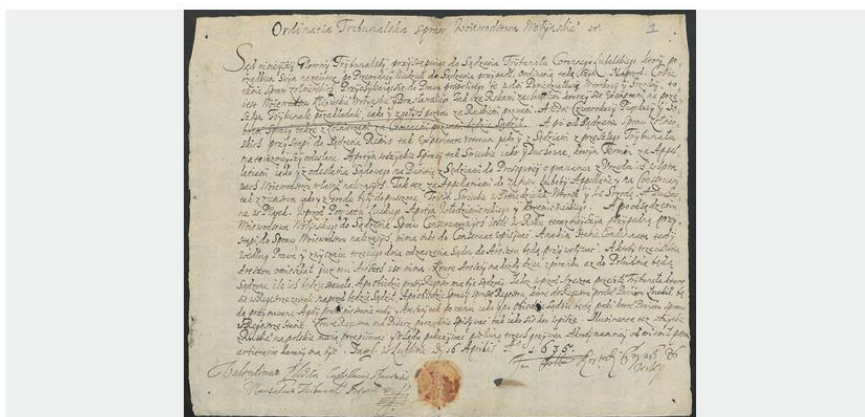
Instytucja przechowująca
Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie

Pergaminowy dokument, w którym król polski, Kazimierz Wielki zezwala Grzegorzowi, biskupowi ormiańskiemu osiedlić się we Lwowie, wykonywać swoje funkcje religijne i sprawować jurysdykcję nad Ormianami zamieszkującymi Polskę.

Ważnym elementem dokumentu jest zachowana pieczęć majestatyczna królewska, odcisnięta w naturalnym wosku i podwieszona na jedwabnym żółto-czerwonym sznurze oraz spisana na odwrocie dokumentu adnotacja w języku kipczackim, używanym przez Ormian polskich.

Trybunał Koronny Lubelski

Data
1579-1811

Instytucja przechowująca
Archiwum Państwowe w Lublinie

Akta Trybunału Koronnego Lubelskiego są wyjątkowym świadectwem działalności sądu, który miał kluczowy wpływ na ustrój systemu sądownictwa w I Rzeczypospolitej. Był instytucją, która wyrażała istotę demokracji szlacheckiej, instancją sądową kolegialną i niezależną od panującego. Sądzili w nim wybierani przez szlachtę sędziowie, którzy z racji wyznawanych idei, zapewniać mieli stronom sporu równość wobec prawa.

Mapa Księstwa Pszczyńskiego

Data
1636 r.

Instytucja przechowująca
Archiwum Państwowe w Katowicach

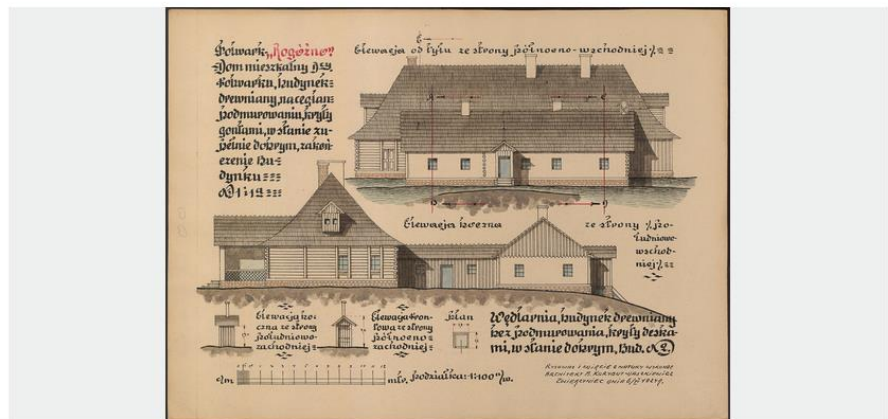
Wielkoformatowa wielobarwna rękopiśmienna mapa z 1636 roku została wykonana przez projektanta twierdz śląskich Andreeasa Hindenberga na zamówienie panującego ówczasie w górnośląskim Wolnym Stanowym Państwie Pszczyńskim (Freie Standesherrschaft Pless) hrabiego Seyfrieda II von Promnitz. Miała pomóc w inwentaryzacji dóbr pszczyńskich po przejściu na tym terenie wojny trzydziestoletniej (1681-1648) oraz w rozgraniczeniu terenów spornych między rodem Promnitz a miejscową szlachtą.

Pierwotnie stanowiła jedną całość o wyjątkowo dużej powierzchni – 254 cm x 292 cm, później podzielono ją na 12 części.

Przedstawia teren Wolnego Stanowego Państwa Pszczyńskiego oraz otaczających je pogranicznych obszarów Górnego Śląska i Małopolski o łącznej powierzchni 1600 km².

Archiwum Ordynacji Zamojskiej ze Zwierzyńca

Data
1581-1944

Instytucja przechowująca
Archiwum Państwowe w Lublinie

Ordynacja Zamojska, to kompleks dóbr ziemskich założony przez kanclerza wielkiego koronnego Jana Zamojskiego (1542-1605). Jej istnienie zatwierdziła konstytucja sejmowa uchwalona w 1589 r.

Ordynacja obejmowała w szczytowym okresie funkcjonowania 371 tys. ha, w tym 8 miast (Zamość, Goraj, Janów, Kraśnik, Krzeszów, Szczepieszyn, Tarnogród, Tomaszów) i 157 innych miejscowości. Przetrwiała okres zaborów w XIX w. i została zlikwidowana dekretem Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 6 IX 1944 o reformie rolnej, przez co jej majątek został rozparcelowany.

Wydarzenie zostało objęte Patronatem Honorowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy. Z tej okazji we współpracy z Kancelarią Prezydenta RP zorganizowano w Belwederze galę wręczenia certyfikatów potwierdzających wpis wyróżnionych obiektów (10 czerwca 2021 r.).

Uroczystość wręczenia certyfikatów wpisu na Polską Listę Krajową Programu UNESCO Pamięć Świata w Warszawie, 10 czerwca 2021 r., fot. Ł. Król

Wystawa „Pamięć Polski. Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata – 4. edycja” w Warszawie, fot. M. Czechowicz

Przygotowano także wystawę plenerową ukazującą wyróżnione obiekty. Towarzyszący wydarzeniu wernisaż wystawy, zorganizowany we współpracy z Narodowym Centrum Kultury oraz Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, odbył się 9 czerwca 2021 r. Po prezentacji wystawy przed budynkiem Kordegardy w Warszawie, została ona pokazana także w Lublinie, Gdańsku, Pelplinie, Toruniu, Katowicach i Wrocławiu, skąd pochodziły obiekty wpisane na Listę.

Polski Komitet Programu UNESCO „Pamięć Świata” obradował w 2021 r. jeden raz. Ponadto prowadzone były konsultacje z ekspertami w drodze kontaktów zdalnych. Działania Komitetu wiązały się głównie z wyborem i opiniowaniem obiektów na Listę Krajową Programu UNESCO „Pamięć Świata” w 4. edycji. Ponadto Komitet rozpoczął prace nad wprowadzeniem zmian do zasad tworzenia Listy Krajowej. Ich głównym celem jest uzyskanie spójności ze zmianami, które nastąpiły w programie na poziomie międzynarodowym, a także ułatwienie instytucjom pamięci w Polsce dokonywania zgłoszeń obiektów na Listę Krajową.

Wykaz wydarzeń

Styczeń

Przeprowadzenie mikroprojektu „Odcienie regionalizmu” przez Oddział w Bolesławcu AP we Wrocławiu

Pozyskanie przez AP w Poznaniu tłuoku pieczętnego klasztoru cystersów w Wągrowcu z 1746 r.

Udostępnienie przez AAN wirtualnej galerii materiałów archiwalnych dotyczących Krzysztofa Kamila Baczyńskiego z okazji setnej rocznicy urodzin poety

Udostępnienie w Lubelskim Archiwum Cyfrowym kolejnej serii skanów staropolskich ksiąg sądowych z XVI i XVII w., przechowywanych w Narodowym Archiwum Historycznym Białorusi w Mińsku

Rozpoczęcie nowej odsłony wystaw Archiwalny Fotoplastikon Online – pierwszy przystanek: Gdynia

Udostępnienie filmowej wystawy Archiwu Rodzinne Niepodległej we Wrocławiu (seria 9 filmów ukazujących historie rodzinne Polaków z pierwszej połowy XX w.)

Obchody jubileuszu 95-lecia AP w Łodzi – udostępnienie wirtualnej wystawy przybliżającej dzieje Archiwum

Ogłoszenie II edycji konkursu „Znajdź swoją pamiątkę rodzinną i opisz jej historię” współorganizowanego przez AP w Szczecinie

Udostępnienie przez AAN wystawy on-line dotyczącej życia i twórczości Stanisława Lema przygotowanej z okazji ustanowienia przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej roku 2021 Rokiem Stanisława Lema

Luty

Zorganizowanie spotkania informacyjno-szkoleniowego dotyczącego systemu ADE dla przedstawicieli jednostek zobowiązanych do przekazywania materiałów archiwalnych do Archiwów Państwowych

102. rocznica istnienia sieci Archiwów Państwowych w odrodzonej Polsce – przygotowanie spotu opowiadającego o historii i działalności państwowej sieci archiwalnej

Udostępnienie kolejnego odcinka wirtualnego cyklu Archiwalnego Fotoplastikonu Online: Bydgoszcz,

Marzec

Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych – przygotowanie przez AAN filmów przedstawiających wybrane dokumenty z zasobu Archiwum dotyczące procesów sądowych, w których komunistyczna władza skazywała „Żołnierzy Wyklętych” na śmierć lub więzienie oraz prezentacji listów dzieci żołnierzy podziemia antykomunistycznego, w których proszą Bolesława Bierutą o ułaskawienie ich ojców skazanych na karę śmierci

Zorganizowanie przez AP we Wrocławiu spotkania z darczyńcami, podczas którego zaprezentowano tematyczną publikację oraz kolekcje rodzinne udostępnione w portalu archiwarodzinne.gov.pl

Rozpoczęcie przez AP w Szczecinie publikacji w Internecie rękopiśmiennych regestrów dokumentów pomorskich klasztorów w ramach projektu „Księga klasztorów na Pomorzu” realizowanego we współpracy z Archiwum Uniwersytetu w Greifswaldzie

Ogłoszenie kolejnej edycji konkursu „Wspieranie działań archiwalnych”

Podpisanie umowy pomiędzy AP w Łodzi, a Gminą Żydowską w Łodzi i Fundacją Dziedzictwa Kulturowego na udostępnienie on-line ponad 65 tys. kart pochówkowych cmentarza żydowskiego w Łodzi

Udostępnienie przez AP w Kaliszu wystawy on-line „Choroby i epidemie jako odwieczni towarzysze ludzkiego losu”

Udział Archiwów Państwowych w akcji „Światło dla Białorusi”

Udostępnienie przez AP w Kielcach wystawy on-line na Międzynarodowy Dzień Teatru

Zorganizowanie przez AP w Kaliszu X edycji Marcowego Maratonu Archiwalnego, obejmującego szereg wydarzeń zarówno dla dzieci i młodzieży, jak i dla dorosłych, które odbyły się w dniach 1-29 marca

Udostępnienie przez AP w Łodzi wystawy wirtualnej „Kobiety Ziemi obiecanej”, przygotowanej z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet, prezentującej poczet słynnych łodzianek

Udostępnienie przez AP w Lesznie wystawy on-line „Plany miasta Leszna w zasobie kartograficznym Archiwum Państwowego w Lesznie”

100. rocznica Traktatu ryskiego – uruchomienie przez AAN dedykowanego portalu internetowego, zorganizowanie wystawy plenerowej „Od wojny do pokoju. Traktat Ryski 18 marca 1921 roku” oraz debaty historycznej

100. rocznica plebiscytu na Górnym Śląsku – przygotowanie przez AP w Opolu wystawy „Plebiscyt słów. Opole 1921 r.” oraz filmów, podcastów i konkursów

Zorganizowanie webinarium dla redaktorów czasopism archiwalno-historycznych pt. *Podnoszenie jakości czasopism naukowych*, w którym wzięli udział przedstawiciele 19 redakcji czasopism wydawanych lub współwydawanych przez Archiwa Państwowe, a także redaktorzy „Archiwisty Polskiego”

Kwiecień

Przygotowanie przez AP w Opolu lekcji archiwalnych on-line poświęconych powstaniom śląskim 1919-1921 z okazji 100. rocznicy III powstania śląskiego i plebiscytu na Górnym Śląsku

XXII Ogólnopolski Zjazd Studentów Archiwistyki pod hasłem „Wszyscy potrzebujemy archiwów”, którego partnerem było AP w Siedlcach

Podsumowanie roku akcji Archiwum Pandemii A.D. 2020 – ponad 200 darczyńców, ponad 6 300 przekazanych świadectw okresu pandemii

Podpisanie umowy na wybudowanie nowej siedziby Oddziału w Nowym Sączu AN w Krakowie

Przekazanie do AP w Zamościu archiwaliów znalezionych podczas prac remontowych w kościele pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny w Zamościu

Spotkanie Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z kierownictwem Projektu EZD RP – rozszerzenie zakresu współpracy Archiwów Państwowych przy realizacji projektu

Udostępnienie przez AP w Zamościu wirtualnej wystawy „Propaganda PRL-u na plakacie i afiszu”

Maj

230. rocznica uchwalenia Konstytucji 3 Maja – przygotowanie przez Archiwa Państwowe wystaw, prezentacji, prelekcji, konkursów, filmu

Podpisanie przez NDAP umowy na realizację projektu połączenia wszystkich 80 lokalizacji Archiwów Państwowych w jeden zintegrowany system cyfrowy

Przygotowanie przez AP w Częstochowie wystawy „100 lat Robotniczego Klubu Sportowego Raków”

Ogłoszenie wyników konkursu „Wspieranie działań archiwalnych 2021”

100. rocznica wybuchu III powstania śląskiego - przygotowanie wystawy plenerowej przez AP w Opolu i wystawy wirtualnej przez AP w Katowicach

Drugie posiedzenie Rady Archiwalnej kadencji 2020-2023

Noc Muzeów w Archiwach Państwowych – przygotowanie wystaw, prezentacji, konkursów, możliwość konsultacji

Współorganizowanie przez AP w Koszalinie cyklu wydarzeń on-line „Poznaj z nami Koszalin” w ramach obchodów Dni Koszalina

Wygaszenie serwisu www.szukajwarchiwach.pl

Czerwiec

Promocja 4. tomu „Encyklopedii Solidarności”
współorganizowana przez AP w Kaliszu

foto: A. Gątarzewski

Otwarcie wystawy
„Pamięć Polski. Lista
Krajowa Programu
UNESCO Pamięć
Świata – 4. edycja”
na Krakowskim
Przedmieściu w
Warszawie

Wręczenie Nagród im. prof. Stanisława Nawrockiego
dla archiwistów województwa wielkopolskiego (wśród
uhonorowanych 4 archiwistki z Archiwów
Państwowych)

Rozstrzygnięcie II edycji konkursu „Znajdź swoją
pamiątkę rodzinną i opisz jej historię”
współorganizowanego przez AP w Szczecinie

Powołanie Naczelnego Dyrektora Archiwów
Państwowych do Rady Programowej Centrum
Archiwistyki Społecznej

Prezentacja w AP we Wrocławiu średniowiecznych
rotulusów z klasztoru premonstratensów na Ołbinie
we Wrocławiu

Noc Kultury w AP w Opolu pod hasłem „Poznaj
pieczęcie opolskich gmin” – przygotowanie wystawy
„Odcisnięta pamięć wspólnoty”, promocja publikacji
„Odcisnięta pamięć wspólnoty. Prawne i
komunikatywne funkcje pieczęci gmin wiejskich
zachodnich powiatów rejencji opolskiej w latach
1816-1933”

Przygotowanie przez AP w Koszalinie wystawy
plenerowej „(Nie)znane twarze Koszalina” z okazji
jubileuszu 60-lecia działalności Archiwum

Promocja publikacji „Siedlecka kontrrewolucja
oczami komunistów. Narodziny oporu społecznego
w świetle telesów Komitetu Wojewódzkiego Polskiej
Zjednoczonej Partii Robotniczej w Siedlcach z lat
1976-1981” wydanej przez AP w Siedlcach

Oficjalne otwarcie
wystawy „Archiwa
Rodzinne Niepodległej.
Zbiorowy portret rodzin
II Rzeczypospolitej”
w Wilanowie

foto: A. Gątarzewski

Przekazanie do AP w Łodzi kontraktu miasta Sieradza
z „mistrzem sprawiedliwości” – kałem Janem
Krayselem (Grayselem) z lat 1791-1793

Międzynarodowy Dzień Archiwów – zorganizowanie
przez Archiwa Państwowe pokazów dokumentów,
zwiedzania archiwów, wystaw, konkursów,
warsztatów, pokazów filmowych

Wręczenie
certyfikatów wpisu na
Polską Listę Krajową
Programu UNESCO
Pamięć Świata

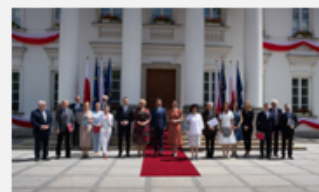

foto: L. Król

Inauguracyjne posiedzenie Centralnej Komisji
Metodycznej w nowej kadencji na lata 2021-2023

Podpisanie porozumienia z NASK w sprawie EZD RP

Współorganizowanie przez AP w Łodzi 3.
Środkowoeuropejskich Spotkań Genealogicznych

Nominowanie wystawy „Archiwa Rodzinne
Niepodległej. Zbiorowy portret rodzin II
Rzeczypospolitej” do Polish Graphic Design Awards

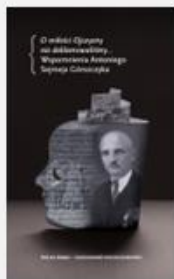
45. rocznica wydarzeń Czerwca '76 – prezentacja
w AAN dokumentów dotyczących tamtego okresu

Przygotowanie przez AP w Poznaniu wystawy
plenerowej „65. Rocznicą Poznańskiego Czerwca
1956”

Przygotowanie przez AP w Suwałkach wystawy
wirtualnej „Śladami Noblisty. Czesław Miłosz i
Suwalszczyzna” z okazji 110. rocznicy urodzin poety

Współorganizowanie przez Archiwa Państwowe
V ogólnopolskiej konferencji „Educare necesse est...”

Lipiec

Przyznanie publikacji Archiwów Państwowych „O miłości Ojczyzny nie deklamowaliśmy...: Wspomnienia Antoniego Sejmeja Górszczyka” nagrody za książki o tematyce historycznej w ramach konkursu „Sądcecczyzna” im. Szczęsnego Morawskiego

Przekazanie archiwaliów odnalezionych w budynku Urzędu Miasta Szczecin do AP w Szczecinie

Otwarcie wystawy „Pamięć Polski. Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata – 4. edycja” w Lublinie

foto. B. Starogowski/AP w Lublinie

Przygotowanie przez AP w Koszalinie wystawy plenerowej „Mielno na starych pocztówkach”

foto. AP w Koszalinie

Nadanie nazwy „Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa” placowi przy AN w Krakowie

Otwarcie czytelnicy w nowym budynku AN w Krakowie

Współorganizowanie przez Archiwa Państwowe V ogólnopolskiej konferencji „Educare necesse est...”

Przygotowanie przez AP we Wrocławiu wystawy internetowej „Pieczęcie rycerstwa obcego na Śląsku do 1335 r. w zbiorach Archiwum Państwowego we Wrocławiu”

Podpisanie umowy o dofinansowanie projektu „Kompleksowej modernizacji energetycznej wybranych obiektów Archiwów Państwowych”

Przekazanie do zasobu AAN archiwaliów wydawnictwa Editions – Spotkania

foto. D. Pruszczyńska

Rozpoczęcie wydawania (we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych) nowej serii wydawniczej „Polska służba zagraniczna 1918-1945. Materiały źródłowe”

foto. D. Pruszczyńska

Przygotowanie przez AP w Płocku wirtualnej wystawy „Śladami płockich zakładów pracy w PRL-u w fotografii z zasobu Archiwum Państwowego w Płocku”

Sierpień

Prezentowanie wystawy: „Pamięć Polski. Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata – 4. edycja” w Gdańsku

Obchody jubileuszu 60-lecia AP w Koszalinie obejmujące:

- koncert w ramach festiwalu Good Vibe, podczas którego Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wręczył honorową odznakę za zasługi dla archiwistyki dziennikarzowi muzycznemu Mariuszowi Rodziewiczowi,

- wystawy plenerowe: „Rock Archiwum” poświęcona historii koszalińskiego rocka, prezentowana na dziedzińcu Archiwum, „Mielno na starych pocztówkach” stworzona przy współpracy z Gminą Mielno, zlokalizowana na deptaku w Mielnie oraz wystawa „(Nie)znane twarze Koszalina” prezentowana na Rynku Staromiejskim w Koszalinie,

- cykl filmów „Poznaj z nami Koszalin”, który powstał przy współpracy z Polskim Radiem Koszalin (filmy prezentowane były na pokładzie katamaranu pływającego po jeziorze Jamno).

120. rocznica urodzin prymasa Stefana Wyszyńskiego:

- udostępnienie przez AP w Kaliszu wystawy wirtualnej „Kardynał Stefan Wyszyński w archiwaliach”,
- przygotowanie przez AP w Zamościu wystawy „Ksiądz Stefan Wyszyński na Zamojszczyźnie i Gminie Kraśniczyn”,

fot. AP w Zamościu

- przygotowanie przez AP w Opolu wystawy „Prymas ludzkich sumień – kardynał Stefan Wyszyński”

fot. AP w Opolu

Premiera nowego odcinka Archiwalnego Fotoplastikonu Online: Radom

Wrzesień

- Przygotowanie przez AP w Lesznie wystawy „17. Pułk Ułanów Wielkopolskich i 55. Poznański Pułk Piechoty w Lesznie i Rawiczu - 18 lat wspólnej historii”
- Zorganizowanie przez AP w Częstochowie akcji zbierania pamiątek związanych z VI Światowymi Dniami Młodzieży
- Udostępnienie przez AGAD wirtualnej wystawy dotyczącej Stanisława Lema w setną rocznicę urodzin pisarza
- Przekazanie do Archiwów Państwowych materiałów archiwalnych kpt. Mariana Kamińskiego – dowódcy Zgrupowania „Żaglowiec” podczas Powstania Warszawskiego i działacza polonijnego w USA
- Prezentowanie wystawy „Pamięć Polski. Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata – 4. edycja” w Pelplinie
- Przygotowanie przez AP w Opolu wystawy „Mówiące znaki władzy”
- Współorganizowanie przez Oddział w Pułtusku AP w Warszawie konferencji naukowej „Materialne i niematerialne dziedzictwo Mazowsza. Aspekty ochrony i promocji”
- Podpisanie umowy na budowę nowego obiektu AP w Bydgoszczy
- Zawarcie porozumienia z Polskim Towarzystwem Historycznym i przekazanie do Archiwów Państwowych 0,5 mln skanów dokumentów z archiwów białoruskich i ukraińskich
- Dzień Archiwisty w Archiwach Państwowych** – przygotowanie wystaw, warsztatów i lekcji archiwalnych, promocji książek, prelekcji, prezentacji i pokazów
- Otwarcie plenerowej wystawy „Archiwa Rodzinne Niepodległej. Zbiorowy portret rodzin II Rzeczypospolitej” we Wrocławiu
- Współorganizowanie przez AP w Katowicach konferencji „Pszczyńska mapa Hindenberga z 1636 roku. Konserwacja – kartografia – historia”
- Wręczenie Ivo Łaborewiczowi, kierownikowi Oddziału w Jeleniej Górze AP we Wrocławiu tytułu „Osobowość Roku 2019” w kategorii Kultura w Jeleniej Górze w plebiscycie województwa dolnośląskiego
- Pozyskanie przez AP w Kaliszu spuścizny kaliskiego przedsiębiorcy Mojśze Królla, rzemieślnika Zenona Rogackiego i jego syna Kazimierza, lekarza oraz artystki Kazimiery Starzyckiej-Kubalskiej
- Europejskie Dni Dziedzictwa 2021 w Archiwach Państwowych** – przygotowanie wystaw, pokazów, prelekcji, warsztatów, punktów konsultacyjnych, gier, konkursów
- Premiera projektu multimedialnego „Kardynał Stefan Wyszyński na Warmii i Mazurach” przygotowanego przez AP w Olsztynie
- Współorganizowanie przez AN w Krakowie konferencji „Archiwa ponadnarodowe. Wspólne dziedzictwo – różne rozwiązania”
- Przekazanie AP w Szczecinie przez Wojciecha Stylskiego – szczecińskiego kolekcjonera i regionalistę – zbioru pocztówek przedstawiających m.in. widoki kilkudziesięciu miejscowości na Pomorzu Zachodnim
- Otwarcie wystawy „Archiwa Rodzinne Niepodległej. Zbiorowy portret rodzin II Rzeczypospolitej” w Łodzi
- Obchody jubileuszu 70-lecia AP w Gorzowie Wielkopolskim – otwarcie wystawy ukazującej dzieje instytucji, premiera wydawnictwa towarzyszącego wystawie, prezentacja książki „W głównym nurcie dziejów. Katedra Wniebowzięcia NMP w Gorzowie Wielkopolskim od końca XIII wieku do roku 2017”
- Udział Archiwów Państwowych w XIII Festiwalu Filmowym Niepokorni Niezłomni Wyklęci w Gdyni - panel dyskusyjny, pokazy jak korzystać z dokumentów przechowywanych w Archiwach Państwowych, porady jak samodzielnie opracowywać, zabezpieczać i digitalizować domowe archiwalia
- Obchody jubileuszu 100-lecia AP w Radomiu - zaprezentowanie filmu i prezentacji opowiadających o historii radomskiego Archiwum, jego zasobie oraz użytkownikach, nadanie sali wystawowej placówki imienia dr Heleny Kisiel, przygotowanie wystawy plenerowej „Radomski Bastion Pamięci. 100 lat Archiwum Państwowego w Radomiu”

Październik

- Trzecie posiedzenie Rady Archiwalnej kadencji 2020-2023
- Otwarcie wystawy „Pamięć Polski. Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata – 4. edycja” w Katowicach na Śląskim Festiwalu Nauki
- Przygotowanie przez AP w Opolu portalu tematycznego „Pieczęcie gminne na Śląsku”
- Współorganizowanie przez AP w Zielonej Górze IV edycji konferencji naukowej „Człowiek wobec systemów totalitarnych na Środkowym Nadodrze 1933-1989”
- Otwarcie wystawy plenerowej „120 lat wodociągów w Lesznie” współorganizowanej przez AP w Lesznie
- Przygotowanie przez AP w Siedlcach wystawy „Jazz w Siedlcach” poświęconej polskiej scenie jazzowej
- Wizyta delegacji tureckiej w AGAD
- Wyróżnienie dwóch publikacji przygotowanych przez jeleniogórski Oddział AP we Wrocławiu w 6. Międzynarodowym Konkursie „Najlepsze wydawnictwo o górach” - Kraków 2021
- Przeprowadzenie I edycji Akademii Zarządzania Projektami dla Archiwów Państwowych
- Obchody jubileuszu 100-lecia AP w Suwałkach - oficjalne otwarcie siedziby po przebudowie, wystawa „Z kroniki Archiwum Państwowego w Suwałkach. 1921 - 2021”,
- Przeprowadzenie przez AP w Piotrkowie Trybunalskim cyklu warsztatów Archiwa Rodzinne Niepodległej w Ujeździe
- Promocja publikacji „Nieznane twarze Koszalina. Miejsca, których już nie ma”, będącej jednym z elementów obchodów jubileuszu 60-lecia działalności AP w Koszalinie
- Współorganizowanie przez AP w Katowicach konferencji „Pszczyńska mapa Hindenberga z 1636 roku. Konserwacja – kartografia – historia”
- Otwarcie wystawy „Za obiektywem. Krakowskie zakłady fotograficzne pierwszej połowy XX wieku” w AN w Krakowie
- Przekazanie przez Wojciecha Stylskiego – szczecińskiego kolekcjonera i regionalistę – kolekcji około 1100 kartek pocztowych powstałych w okresie od lat 40. do lat 90. XX w. do zasobu AP w Koszalinie
- Obchody jubileuszu 70-lecia AP w Częstochowie - konferencja naukowa „Nasze wczoraj i dziś - rola Archiwów Państwowych w budowaniu lokalnej pamięci historycznej na przykładzie Archiwum Państwowego w Częstochowie”, wystawa materiałów archiwalnych „Skarbnica przeszłości - 70 lat Archiwum Państwowego w Częstochowie” oraz prezentacja filmu „Moje Archiwum. Wspomnienia pracowników Archiwum Państwowego w Częstochowie”
-
- Udział Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w posiedzeniu Polsko-Litewskiej Grupy ds. Zachowania Dziedzictwa Kulturowego
- Ogłoszenie „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030”
-
- Współorganizowanie przez AP w Siedlcach konferencji „Historia regionu siedleckiego. Dorobek historiograficzny środowisk lokalnych”
- Otwarcie wystawy plenerowej „Archiwa Rodzinne Niepodległej. Zbiorowy portret rodzin II Rzeczypospolitej” w Rzeszowie

Listopad

Prezentowanie wystawy „Pamięć Polski. Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata – 4. edycja” w Toruniu

Przeprowadzenie przez AP w Katowicach warsztatów edukacyjnych „Archiwum zapomnianych technologii”

Przygotowanie przez AP we Wrocławiu Oddziału w Bolestawcu wystawy „Miejsca wybrane”, będącej rozwinięciem projektu internetowego „Odcienie Regionalizmu”

Przeprowadzenie przez AP we Wrocławiu cyklu warsztatów na temat zasobu Archiwum oraz zasad jego udostępniania dla studentów historii i Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego

Otwarcie wystawy „Archiwa Rodzinne Niepodległej. Zbiorowy portret rodzin II Rzeczypospolitej” w Sanoku

Przeprowadzenie II edycji Akademii Zarządzania Projektami dla Archiwów Państwowych

Podsumowanie obchodów jubileuszu 70-lecia AP w Kaliszu - projekcja filmu „Z przeszłością w przyszłość. 70 lat działalności Archiwum Państwowego w Kaliszu”, zaprezentowanie wydawnictwa AP w Kaliszu pt. „Nieznany przywilej kupców kaliskich z 1568 r.”, wystawa pt. „70 lat działalności Archiwum Państwowego w Kaliszu”

Przygotowanie przez AP w Łodzi prezentacji multimedialnej pt. „Powstanie listopadowe 1830–1831. Mało znane fakty, ciekawostki i anegdoty” oraz wystawy wirtualnej pt. „Do bronii! Skruszmy kajdany! Powstanie listopadowe 1830–1831” z okazji 191. rocznicy wybuchu powstania listopadowego

Współorganizowanie przez AP w Siedlcach III Siedleckich Spotkań Archiwoznawczych – cyklicznej ogólnopolskiej konferencji naukowej

Obchody Święta Niepodległości w Archiwach Państwowych - wystawy, wykłady, prelekcje, koncert, warsztaty, lekcje archiwalne, konferencja, promocja publikacji

Wprowadzenie do programu kształcenia słuchaczy XXXII Promocji KSAP przedmiotu pod nazwą Zarządzanie dokumentacją w administracji publicznej

Współorganizowanie przez AN w Krakowie sesji naukowej pt. „Herby w Polsce i zasady ich konstruowania (XIII-XVIII w.; XX-XXI w.)”

Zorganizowanie przez Archiwa Państwowe „Forum archiwizacji zasobów polskiego Internetu”

fol. D. Pruszyńska

Przygotowanie przez AP w Zamościu wystawy stacjonarnej „Czas kryzysu”, prezentującej zdjęcia i dokumenty z tamtego okresu

Zorganizowanie międzynarodowej konferencji „Ochrona dziedzictwa kultury na wypadek szczególnych zagrożeń - zagrożenia klimatyczne, środowiskowe, pandemiczne i pożarowe. Dobre praktyki” w AN w Krakowie

fol. W. Staszkiewicz

Grudzień

Przeprowadzenie III edycji Akademii Zarządzania Projektami dla Archiwów Państwowych	 Wpisanie na listę czasopism punktowanych MEIN 8 czasopism wydawanych i współwydawanych przez Archiwa Państwowe
Zorganizowanie przez AP w Lublinie konferencji naukowej „Dziedzictwo archiwalne Lublina i Lubelszczyzny. Ludzie, instytucje, dokumentacja”	 Otwarcie wystawy „Pamięć Polski. Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata – 4. edycja” we Wrocławiu
Dzień Darczyńcy w Archiwach Państwowych – przekazania archiwaliów, spotkania z darczyńcami, prezentacje dokumentów, przyznanie odznaczenia „Za zasługi dla archiwistyki” Wojciechowi Nosowskiemu	 Spotkanie promocyjne dwóch publikacji AP w Płocku: XIII Tomu Płockiego Rocznika Historyczno-Archiwalnego oraz biografii Kazimierza Staszewskiego, płockiego geometry i działacza społecznego
40. rocznica wprowadzenia stanu wojennego w Polsce – przygotowanie wystaw stacjonarnych i on-line, debaty, wykładów, promocji publikacji	 Otwarcie wystawy pt. „Przemysł podczas II wojny światowej” w AP w Przemyślu, prezentującej materiały archiwalne, a także fotografie wykonane przez uczniów biorących udział w konkursie pod tym samym tytułem
Wernisaż wystawy „Bogu na chwałę, ludziom na ratunek – 150 lat Ochotniczej Straży Pożarnej w Częstochowie i 30 lat Państwowej Straży Pożarnej” zorganizowanej przez AP w Częstochowie	 Otwarcie wystawy „Archiwa Rodzinne Niepodległej. Zbiorowy portret rodzin II Rzeczypospolitej” w Przemyślu
Promocja książki „Władysław Łokietek – odnowiciel Królestwa Polskiego. Restaurator Regni Poloniae” w AGAD	 Promocja książki „75-lecie Archiwum Państwowego w Gdańsku”
Współorganizowanie przez AP w Łodzi „Wystawy Pocztovek Świątecznych”	 Sesja naukowa „Księgi Obrad Rady Miejskiej Miasta Płocka” w AP w Płocku, podczas której zaprezentowane zostało pięciotomowe wydawnictwo zawierające bogaty zbiór źródeł archiwalnych dotyczących funkcjonowania Płocka i samorządu miasta z lat 1915-1939
Promocja publikacji AP w Płocku poświęconej Janowi Pawłowi II - „Niezwyczajny Gość Ziemi Płockiej”	 Ogłoszenie konkursu „Bez korzeni nie zakwitniesz. Maja Wielka i Mała Ojczyzna”
Przygotowanie przez AP w Opolu wystawy „Genius Loci. Żywa energia dawnych mieszkańców Opola”, ukazującej sylwetki kilkunastu znamienitych opolan, tworzących genius loci miasta.	 Przygotowanie przez AP w Poznaniu wystawy plenerowej pt. „Powstanie Wielkopolskie – rozkaz! Dokumenty Powstania Wielkopolskiego” z okazji 103. rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego oraz pierwszych obchodów nowo ustanowionego Narodowego Dnia Zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego

Podsumowanie

Rok 2021 był kolejnym rokiem, w którym realizację zadań utrudniały obostrzenia związane ze stanem epidemii. Miały one wpływ przede wszystkim na obszar udostępniania zasobu, popularyzacji oraz działań na przedpolu archiwalnym. Niemniej jednak większość celów i zadań Archiwów Państwowych została zrealizowana zgodnie z planem, a w przypadku takich zadań jak zabezpieczanie zasobu czy popularyzacja odnotowano wykonanie na poziomie zdecydowanie przekraczającym zarówno wartości planowane, jak i osiągnięte w roku poprzednim.

W obszarze kształtowania narodowego zasobu archiwalnego, po znacznych ograniczeniach, które miały miejsce w 2020 r., w roku sprawozdawczym w miarę możliwości intensyfikowano działania nadzorcze, co przełożyło się m.in. na przeprowadzenie znacznie większej liczby kontroli i ekspertyz niż w roku poprzednim. Liczba kontroli wzrosła o 240% (z 659 do 2 240), a liczba ekspertyz o 80% (z 1 449 do 2 607). O 10% w porównaniu z 2020 r. wzrosła liczba rozpatrzonych wniosków na brakowanie, a rozmiar dokumentacji, na której brakowanie wydano zgodę zwiększył się o 17%. Znacząco (o 23%) spadła natomiast liczba wniosków podmiotów ze sfery niepaństwowego ewidencjonowanego zasobu archiwalnego, choć rozmiar dokumentacji zaopiniowanej w 2021 r. był dwukrotnie większy niż w roku poprzednim.

W obszarze gromadzenia w roku sprawozdawczym odnotowano znacznie większy przyrost zasobu niż w roku 2020. W skali całej sieci rozmiar nabytków w przypadku liczby j.a. wzrósł o 72% w porównaniu z nabytkami z roku poprzedniego (w 2021 r. w księgach nabytków zarejestrowano ponad 480 tys. j.a. więcej niż w roku 2020), natomiast metraż przejmowanych materiałów zwiększył się prawie dwukrotnie (w 2021 r. rozmiar zarejestrowanych nabytków przekroczył 8 km, a w 2020 r. wynosił ponad 4 km). Było to wynikiem zwiększonych przejęć materiałów archiwalnych przez niektóre Archiwa Państwowe, a także przekwalifikowaniem części dokumentacji kat. B na kat. A dokonanym przez AP w Katowicach.

W 2021 r. wyniki opracowania były kilkakrotnie większe niż w roku poprzednim (w 2021 r. opracowano ponad 232 tys. j.a., tj. ponad 2 tys. m.b., a w 2020 r. ponad 44 tys. j.a., ponad 600 m.b.), mimo że nie udało się zrealizować zakładanego w tym zakresie planu. Natomiast poziom zewidencjonowania zasobu utrzymuje się na podobnym poziomie jak w roku poprzednim (99,72% w zakresie liczby zespołów oraz 81,92% w zakresie liczby j.a.).

Wyjątkowo wysokie wykonanie odnotowane zostało w obszarze technicznego zabezpieczenia zasobu. W roku sprawozdawczym liczba j.a. poddanych konserwacji jednostkowej była o 26% wyższa niż w roku 2020, a liczby jednostek poddanych konserwatorskiemu przygotowaniu do digitalizacji o ponad 140%. Podobny wzrost odnotowano w przypadku konserwacji masowej. Dzięki przyznaniu dodatkowych środków finansowych zabiegami z zakresu profilaktyki konserwatorskiej objęto dwukrotnie więcej j.a. niż w roku

poprzednim (w 2021 r. ponad 3 mln, w 2020 r. ponad 1,5 mln). Nieco mniej j.a. niż w roku 2020 poddano natomiast dezynfekcji.

W obszarze digitalizacji w porównaniu do 2020 r. o 21% wzrosła liczba j.a. poddanych digitalizacji zabezpieczającej. Na odnotowane wskaźniki znaczący wpływ miało przyznanie dodatkowych środków finansowych na digitalizację zasobu. Z materiałów statycznych Archiwa Państwowe wykonały prawie 5 mln skanów (o ponad 1,3 mln więcej niż w roku poprzednim, co stanowi 36% wzrost). Znacznie zwiększyła się także liczba wykonanych skanów z mikrofilmów (w 2021 r. NAC wykonało ponad 1,5 mln skanów z mikrofilmów, a w 2020 r. było to ponad 820 tys., co stanowi wzrost o 87%). Na porównywalnym poziomie jak w roku 2020 pozostała digitalizacja materiałów audiowizualnych.

W zakresie tradycyjnego udostępniania w porównaniu do roku poprzedzającego okres sprawozdawczy zwiększyły się wartości wskaźników udostępniania zasobu archiwalnego w czytelnich – umiarkowanie liczba użytkowników i liczba wizyt, a wyraźnie liczba udostępnionych jednostek archiwalnych. W 2021 r. z materiałów archiwalnych w czytelnich Archiwów Państwowych skorzystało o 4% użytkowników więcej niż w roku 2020, a liczba odwiedzin zwiększyła się o 8%. Archiwa Państwowe udostępniły w czytelnich o 61% więcej j.a. niż w roku 2020. W minionym roku rosła także liczba kwerend zamawianych w Archiwach Państwowych. W 2021 r. w porównaniu z rokiem poprzedzającym odnotowano wzrost liczby wykonanych kwerend o 14%. Ocenia się, że wzrost liczby kwerend wynika z kompensowania ograniczeń bezpośredniego dostępu do zasobu archiwalnego w warunkach pandemii SARS-CoV-2. W poprzednich latach takie prace podejmowane były w znacznej części osobiście przez zainteresowanych w czytelnich i pracowniach archiwów. Wzrostową tendencję wykazywało również korzystanie z kopii materiałów archiwalnych zamieszczonych w serwisach internetowych, zwłaszcza w portalu szukajwarchiwach.gov.pl. W 2021 r. z serwisu korzystało ponad 1,1 mln unikalnych użytkowników, którzy wygenerowali ponad 37 mln odsłon, natomiast w 2020 r. było to ponad 786 tys. użytkowników i ponad 16 mln odsłon. Rozwój tej formy dostępu wynika z obserwowanego od lat zainteresowania eksploracją zasobu archiwalnego on-line, ale doraźnie zdaje się też kompensować pandemiczne utrudnienia w tradycyjnym korzystaniu ze zgromadzonej w archiwach dokumentacji.

Mimo ograniczeń sanitarnych, działania w obszarze popularyzacji zasobu – dzięki przeniesieniu części wydarzeń do sieci internetowej – kształtowały się na poziomie wyższym niż w roku poprzednim. Na wysokim (ponad 700) poziomie – porównywalnym z rokiem 2020 – pozostała liczba wystaw i galerii on-line prezentujących materiały archiwalne z zasobu Archiwów Państwowych. O 37% wzrosła liczba wystaw tradycyjnych (w 2021 r. zorganizowano ich ponad 200, a w 2020 r. było ich ponad 150). Jednak największy wzrost – aż trzykrotny odnotowano w przypadku wycieczek (w 2020 r. przyjęto ponad 70 wycieczek liczących łącznie 1,2 tys. osób, natomiast w 2021 r. liczba wycieczek przekroczyła 260, a liczba ich uczestników 4,2 tys.). Liczba lekcji archiwalnych wzrosła o 71% w porównaniu z 2020 r. (z prawie 290 do ponad 490). Wyraźnie zwiększyła się też aktywność przedstawicieli Archiwów Państwowych podczas wydarzeń naukowych i popularnonaukowych, takich jak konferencje, sympozja, odczyty, zebrania naukowe). W 2021 r. wygłoszono prawie trzy razy więcej wystąpień niż

w roku poprzednim. Na porównywalnym poziomie jak w 2020 r. kształtowała się natomiast liczba publikacji wydanych i współwydanych przez Archiwa Państwowe.